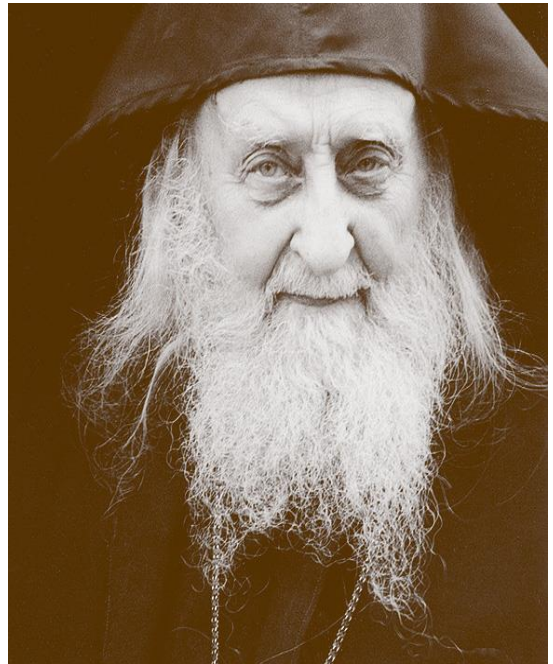

Fericitul Arhimandrit Sofronie Saharov

Despre rugăciune

*„Pentru un smerit purtător al iubirii, e preferabil să fii ucis, decât să ucizi.”
(Cuv. Arhimd. Sofronie)*

Arhimandritul Sofronie

Despre rugăciune

Traducere din limba rusă de
Părintele Prof. Teoctist Caia

Schitul Lacu
Sfântul munte Athos
2001

Ediție electronică:

CĂRȚI ORTODOXE

2015

Această carte poate fi descărcată gratuit și distribuită liber, spre folosul sufletesc al tuturor cititorilor săi, iubitori de Hristos și prieteni ai prietenilor lui Dumnezeu, între care și Cuviosul Arhimandrit Sofronie Saharov, cu ale cărui rugăciuni, nădăjduim să ne întâlnim cu bucurie în *împărăția cea neclătită*.

Copyright © 2015 CĂRȚI ORTODOXE

<http://lecturiduhovnicesti.blogspot.ro/>

carti.ortodoxe@yahoo.ro

Cuprins

Scurtă lămurire

Rugăciunea – lucrare fără de sfârșit

Rugăciunea – cale spre cunoaștere

Rugăciunea biruiește tragismul

Despre slujirea duhovnicească (din însemnările unui duhovnic athonit)

Despre Rugăciunea lui Iisus

Rugăciunea Numelui lui Iisus se folosește în toate împrejurările

În loc de postfață

Scurtă lămurire

Cartea Cuviosului Arhimandrit Sofronie de la Essex, *Despre rugăciune*, ne-a atras atenția de la început. Ea a fost unul din mijloacele prin care Dumnezeu ne-a răspuns la o serie de întrebări și, în același timp, ne-a lămurit anumite trăiri, până la vremea când a îngăduit să putem ajunge la un duhovnic încercat, adevărat Stareț, pogorât parcă din Pateric.

Pentru ajutorul minunat pe care l-am primit în felul acesta de la Iubitorul de oameni Dumnezeu, ne-am dorit întotdeauna ca cei ce Îl caută pe El în duh și în adevăr să se poată hrăni, ca și noi, din mărturisirea vie a Cuviosului Părinte Sofronie. Cerem iertare lui Dumnezeu și tuturor fraților noștri întru Hristos, cărora le-am greșit întârziind cu redactarea acestui ghid practic de rugăciune.

Am folosit textul tradus de Părintele Prof. Teoctist Caia, al ediției tipărite în anul 2001 (Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos), mulțumind lui Dumnezeu pentru florile Sale alese, mădulare cinstite ale Trupului Său, pentru a căror răsplătire cerească și mântuire să ne rugăm, împreună, și noi.

Să ne rugăm neîncetat, după îndemnul Apostolului, pentru noi înșine, pentru aproapele nostru, pentru lumea zidită de Dumnezeu, din nebiruita Sa dragoste pentru om.

Să biruim răul cu binele și să nădăjduim cu tărie că Cel ce a zis: *Pe cel ce vine la Mine, nu îl voi lăsa afară*, ne va aduna laolaltă sub aripile Sale, ca să fim una în Hristos și El în noi, ca bucuria noastră să fie deplină.

Cu rugăciunile Maicii Domnului, cu ale Cuviosului Părinte Sofronie de la Essex și cu ale tuturor Sfinților, să ne ajute Dumnezeu să ne întâlnim cu bucurie în Rai.

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi și lumea Ta.

Cărți Ortodoxe

1 octombrie, 2015,
La prăznuirea Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului

Rugăciunea – lucrare fără de sfârșit

Rugăciunea este o lucrare nesfârșită, mai presus decât orice artă sau știință. Prin rugăciune, intrăm în legătură cu Ființa Cea fără de început sau, altfel spus: însăși viața lui Dumnezeu intră în noi prin acest canal. Rugăciunea este un act de înaltă înțelepciune care întrece orice frumusețe și vrednicie.

În rugăciune, aflăm sfânta încântare a duhului nostru. Dar căile acestei lucrări sunt complicate. De mii de ori, încercăm nazuiri fierbinți către Dumnezeu și tot de atâtea ori, căderi repetate din lumina Lui. Adeseori și în multe feluri, simțim neputința minții noastre de a se ridica spre El; câteodată, parcă stăm la hotarul nebuniei și, cu durere în suflet, Îi spunem totul despre starea noastră nenorocită: „Tu mi-ai dat porunca Ta – să iubesc – și eu o primesc cu toată ființa mea; dar, iată, eu nu aflu întru mine însumi puterea de a dobândi această dragoste... Tu ești dragoste; vino Tu însuși și Te sălășluiește întru mine, și săvârșește tot ceea ce ne-ai poruncit, deoarece porunca Ta este mai presus de puterile mele. Duhul meu se istovește în căutarea Ta. Nu poate duhul meu să pătrundă în tainele vieții Tale... vreau ca întru toate să săvârșesc voia Ta, dar zilele mele se scurg în contradicții fără de ieșire. Mă înspăimânt la gândul că Te voi pierde, pentru acele gânduri rele care se încuibază în inima mea; iar această frică mă răstignește. Vino, deci, și mă mântuiește pe mine, cel ce mă afund, precum l-ai mântuit pe Petru care a cutezat să vină întru întâmpinarea Ta pe apele mării” (Mt. 14: 28-31).

Din vreme în vreme, ni se pare că efectul rugăciunii este prea molcom, neproportionat cu scurtimea existenței noastre; și, atunci, un strigat irumpe din piept: „Grabește-Te!” Nu întotdeauna El răspunde degrabă la chemarea noastră. Se întâmplă cu noi ca și cu un oarecare fruct dintr-un pom. El lasă sufletul nostru să fie pârjolit de soare, să suporte vânturile reci și arzătoare, torente de ploaie și să se istovească de sete. Dar, dacă noi nu scăpăm din mâini poala hainei Lui, atunci vom putea avea rezultate bune. Este de trebuință să stăruim în rugăciune pe cât este cu putință, vreme cât mai îndelungată, pentru ca puterea Lui nebiruită să pătrundă întru noi și să ne împotrivim tuturor influențelor distrugătoare. Și, atunci când această putere va crește în noi, atunci și bucuria nădejii în biruința finală va străluci întru noi.

Rugăciunea reface în noi, neconținut, acea suflare dumnezeiască pe care „Dumnezeu a suflat-o în fața lui Adam” și prin puterea căreia „Adam a devenit duh viu” (Fac. 2: 7). Prin rugăciune, duhul nostru renăscut începe să se minuneze de marea taină a Existenței.

Și o încântare deosebită, asemenea unui torent puternic, inundă mintea noastră: „Existența! Ce taină minunată... Cum este cu putință?... Minunat este Dumnezeu și minunată este zidirea Sa.” Trăim sensul cuvintelor lui Hristos: „Eu am venit ca oamenii să aibă viață și s-o aibă din belșug” (In. 10: 10). Din belșug! și acesta este un lucru prea adevărat. Dar, iară și iară, vorbim despre același lucru: viața aceasta este paradoxală, așa cum paradoxală este învățătura Domnului: „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins” (Lc. 12: 49).

Nouă, tuturor fiilor lui Adam, ne este de trebuință să trecem prin acest foc ceresc, care arde rădăcinile patimilor aducătoare de moarte. Altfel, nu vom putea vedea acest Foc care trece în

lumina noii vieți, deoarece, în căderea noastră, arderea anticipează iluminarea și nu invers. De aceea, să mulțumim Domnului și pentru efectul arzător al iubirii Sale.

Noi nu cunoaștem multe și multe le cunoaștem în parte (I Cor. 13: 9), dar acum ne este cunoscut că, pentru noi, nu este altă cale de a deveni „fiii învierii” (Lc. 20: 36), fiii lui Dumnezeu, pentru a împărăți împreună cu Cel Unul Născut. Dar, oricât de dureros ar fi procesul refacerii noastre și prin oricâte noianuri de chinuri și agonii ne-ar purta Dumnezeu, totul devine o binecuvântare. Dacă, pentru a dobândi o erudiție în cele ale științei, este necesară o muncă tensionată și îndelungată, atunci, pentru câștigarea rugăciunii, trebuie să perseverăm cu mult mai mult.

Când Evanghelia și Epistolele Sfinților Apostoli vor deveni o realitate de fiecare zi, atunci vom începe cumva să vedem cu claritate cât de naive erau închipuirile noastre anterioare despre Dumnezeu și despre viețuirea în Dumnezeu. Tainică este înțelepciunea dată nouă de descoperirea dumnezeiască: ea covârșește de departe imaginația omenească. „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-a suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe el” (I Cor. 2: 9). Chiar și cea mai mică atingere de noi a Duhului lui Dumnezeu este o slavă cu neasemănare mai mare decât conținutul vieții fără Dumnezeu.

Rugăciunea autentică, cea care ne unește cu Cel de Sus, nu este altceva decât lumina și puterea care se pogoară asupra noastră din ceruri. Prin esența ei, ea transcende planul nostru uman. În lumea aceasta, nu există pentru ea izvor de energie. Dacă eu mă hrănesc bine pentru ca trupul meu să fie puternic, atunci carnea mea se răzvrătește și cerințele ei se măresc, ea nu vrea să se roage. Dacă eu îmi smeresc trupul cu post peste măsură, atunci, după un oarecare timp, printr-o dureroasă abținere, se creează un teren prielnic pentru rugăciune, dar trupul slăbește și refuză să urmeze duhului. Dacă eu mă aflu într-o societate de oameni de bună condiție, încerc, câteodată, sentimente de mulțumire sufletească; altădată, împărtășesc o nouă experiență psihică sau intelectuală; dar foarte rar se întâmplă să primesc un impuls pentru rugăciune adâncă. Dacă sunt dăruit mental pentru o muncă intelectuală serioasă sau pentru creația artistică, atunci succesele mele pot fi prilej de slavă deșartă și este cu neputință să aflu adâncul inimii, locul rugăciunii duhovnicești. Dacă eu sunt bine situat materialmente și preocupat de folosirea puterii prin bogăție sau să traduc în realitate ceva din ideile mele, să-mi satisfac gusturile duhovnicești sau estetice, în felul acesta, sufletul meu nu se trage către Dumnezeu așa cum L-am cunoscut noi prin Hristos. Dacă plec în pustie, lepădându-mă de toate averile mele, chiar și atunci rezistența tuturor energiilor cosmice îmi va paraliza rugăciunea. Și așa mai departe.

Adevărata rugăciune este legătura cu Duhul Dumnezeiesc, Care Se roagă întru noi; El înalță duhul nostru la starea de contemplare a veșniciei. Asemenea harului care se pogoară de Sus, rugăciunea depășește firea noastră pământească. Rugăciunii, i se împotrivesc trupul stricăcios, neputincios să se înalțe în sfera duhului; i se împotrivesc intelectul, care este neputincios să încapă neîncăputul, este zguduit de incertitudini și respinge tot ceea ce depășește priceperea lui. Rugăciunii, îi stă împotrivă mediul social în care viețuim și care orânduiește viața prin alte mijloace, diametral opuse rugăciunii. Rugăciunea nu o pot suferi duhurile vrăjmașe. Dar numai singură rugăciunea poate să regenereze făptura din starea ei de cădere, să biruiască inerția și stagnarea, printr-o mare încordare a duhului nostru întru urmarea poruncilor lui Hristos.

Rugăciunea este un lucru deosebit de greu. Stările duhului nostru sunt într-o neconținută schimbare; câteodată, rugăciunea curge în noi ca un râu preaputernic; altădată însă, inima pare a fi uscată. A te ruga – adesea – înseamnă a-I grăi lui Dumnezeu despre starea noastră dezastruoasă: neputință, mâhnire, îndoială, frică, tristețe, deznădejde – într-un cuvânt: despre tot ceea ce ține de condițiile existenței noastre. Să ne exprimăm fără a căuta expresii elegante sau chiar fără o succesiune logică.

Adesea, acest mod de a ne adresa lui Dumnezeu este începutul rugăciunii – conversație.

Câteodată, ne vom afla pe valurile iubirii dumnezeiești, iubire pe care noi o vom înțelege în mod unilateral, ca pe iubirea noastră față de El. Cu mine, așa s-a întâmplat: nu aveam îndrăzneala să gândesc că Făcătorul tuturor poate să Își oprească atenția asupra mea, neînsemnatul și ticălosul. Și Îi spuneam: „O, dacă ar fi cu puțință ca Tu să mă iubești pe mine – așa cum Te iubesc eu pe Tine... Vezi Tu, oare, cum inima mea însetează după Tine ziua și noaptea? Apleacă-Te spre mine; arată-mi fața Ta; fă-mă pe mine așa cum vrei Tu să-i vezi pe cei pe care I-ai zidit; în felul în care Tu, Atotsfinte, poți să primești și să iubești...” Eu nu știam ce vorbesc (Lc. 9: 33); nu îndrăzneam să cuget că El Însuși Se roagă întru mine.

Contemplând sfințenia și smerenia lui Dumnezeu, sufletul se minunează și, plin de evlavie, se pleacă Lui cu dragoste. O astfel de rugăciune se preschimbă uneori în vederea Luminii necreate.

Pentru ca noi să cunoaștem doririle ce-și au obârșia în Dumnezeu, El, după ce ne cercetează, ne părăsește pentru o vreme, fapt ce produce asupra-ne o impresie ciudată. În tinerețe, am fost pictor (mă tem că nici până acum nu a murit pictorul din mine). Acest dar firesc a existat înlăuntrul meu. Eu puteam să obosesc, să nu am puterea să lucrez, să nu fiu inspirat; dar știam că acest dar este în firea mea. Însă, atunci când Dumnezeu ne părăsește, se face simțită o oarecare rupere în însăși ființa noastră; și sufletul nu poate ști – se va întoarce, vreodată, sau nu Cel Care a plecat. El este Altul după firea Sa; El S-a ascuns, iar eu am rămas gol; și această goliciune o îndur cu greu, ca și moartea. Revenirea Lui mi-ar părea ceva minunat, scump inimii, depășind cea mai cutezătoare închipuire. Și, iată, eu sunt din nou în acea stare care mai înainte mi se părea normală, mulțumitoare, dar care acum mă înspăimântă și mi se pare prea apropiată de starea animalică. Am fost introdus în casa marelui Împărat, știam că mă înrudesc cu Dânsul și, iată, acum nu sunt decât un pribeag fără căpătâi.

Prin schimbarea stărilor sufletești, noi cunoaștem deosebirea dintre darurile firești și acelea care vin ca binecuvântare de la Cel de Sus. Printr-o rugăciune de pocăință, m-am învrednicit de întâia cercetare. Iar printr-o rugăciune cu mult mai fierbinte, nădăjduiesc să mă cerceteze din nou – și, într-adevăr, El sosește. Adesea și chiar în mod obișnuit, El Își schimbă modul de a veni. Astfel, neîncetat eu mă îmbogățesc cu noi cunoștințe pe planul Duhului: uneori în suferință, alteori în bucurie, dar cresc. Și crește aptitudinea mea de a petrece în sfera mea tainică răstimpuri din ce în ce mai îndelungate.

Stai tare cu mintea la Dumnezeu și vine clipa când Duhul nemuritor se va atinge de inimă. O, aceasta este atingerea Sfântului Sfinților și ea nu se poate asemăna cu nimic; ea extaziază duhul nostru pe tărâmul Existenței necreate și atinge inima cu o iubire ce nu se poate asemăna cu cea

pe care oamenii o înțeleg prin acest cuvânt. Lumina acestei iubiri se răsfrânge asupra întregii făpturi, asupra întregii omeniri. Această iubire se face simțită și inimii fizice, dar, de felul ei, este duhovnicească, necreată.

Duhul Dumnezeiesc și de Viață Făcător ne cercetează când ne aflăm în stare de deschidere smerită față de El. El nu silește libertatea noastră, ci ne înconjoară cu dragostea Sa blândă; El Se apropie de noi atât de încet, încât putem chiar să nu-L observăm prea repede. Nu trebuie să așteptăm ca El să năvălească înlăuntrul nostru fără voia noastră. O, nu; El respectă omul, Se smerește în fața lui: iubirea Lui este smerită; El ne iubește pe noi nu de sus, ci: precum o mamă blândă își iubește pruncul bolnav. Când noi ne deschidem către El inima, dobândim simțământul puternic și de neînvinc că El este ruda noastră și sufletul se pleacă în fața Lui într-o iubire smerită.

Iubirea Dumnezeiască ce poartă întru sine caracterul adânc al veșniciei nu poate să nu sufere în lumea aceasta. Inimii îndulcite de fapte ascetice și de prezența harului, îi este dat să trăiască, măcar în parte, dragostea lui Hristos, care cuprinde întreaga zidire într-o nesfârșită milă față de toată făptura. Acum, eu sunt prizonierul lui Hristos-Dumnezeu. Mă recunosc pe sine-mi, cel chemat din nimicnicie. Dar, cu toate acestea, noi așteptăm de la Dumnezeu milă și respect. Și, deodată, Atotputernicul ni Se descoperă în smerenia Sa de nedescris. Această vedere mișcă sufletul, frânge mintea și noi, vrând-nevrând, ne plecăm în fața Lui. Și, oricât ne-am strădui să ne asemănăm Lui în smerenie, ne vedem nevrednici să atingem această calitate dumnezeiască.

Smerenia lui Hristos este o putere nebiruită. În chenoza ei și pentru a ne sluji, smerenia lui Hristos nu cunoaște limite; ea rămâne în mod constant, în esența ei, măreție dumnezeiască. Exprimată în limbajul nostru, ea se înfățișează în mod contradictoriu. Smerenia este un atribut al Iubirii dumnezeiești care, în deschiderea ei către făptură, primește cu blândețe toate rănilor celor zidiți de Dumnezeu.

Vederea lui Dumnezeu îl pune pe om în fața necesității de a se autodetermina în relația cu El. În esență, fiecare acțiune a noastră, negreșit, fie ne apropie de Dumnezeu, fie, dimpotrivă, ne îndepărtează. De aceea, orice început se înfăptuiește cu frică – numită dumnezeiască. Sufletul se teme nu numai de lucrurile vădit rele, dar și de gândurile care pot întrista Duhul Sfânt, pe Care el Îl iubește. Negrăit de mare este distanța dintre noi și Dumnezeu. Ne vedem nevrednici de Sfântul Sfinților; inima se frânge, din pricina conștiinței nimicniciei noastre. Și nu pricepem prea repede că acest fenomen este deja începutul apropierii de Dumnezeu.

Primul precept al *Fericirilor* – „Feriți cei săraci cu duhul...” – în mod organic, ne conduce spre următoarele trepte: spre plâns, blândețe, sete și foame de dreptate, spre milostenie, curăția inimii, spre primele percepții ale filiației noastre dumnezeiești; spre ceea ce ne pune într-un conflict dureros cu lumea patimilor, la ruptura de cei ce nu caută Împărăția dreptății, la prigoane și altele. Când contradicția dintre duhul nostru creștin și duhul lumii acesteia atinge apogeul, atunci viața celui ce urmează lui Hristos se aseamănă răstignirii, chiar dacă crucea este nevăzută. Timpul acesta este îngrozitor și, în același timp, mântuitor: prin suferințele duhului nostru, nu arareori legate de circumstanțe exterioare, se biruiesc patimile, se înfrânge și puterea lumii asupra noastră și chiar moartea: aceasta este asemănarea cu Hristos Cel răstignit.

Cu toate acestea, chiar și pe această treaptă înaltă, trebuie să păstrăm smerenia duhului. Experiența arată că, dacă imediat după schimbarea simțământului de *nimnicie* apare mulțumirea de sine, apoi toată această scară de urcușuri duhovnicești se dărâmă și casa noastră se pustiește (cf. Mt. 23: 38). Deja Dumnezeu ne-a părăsit. Așa va fi cât timp nu ne vom smeri din nou cu inima și nu vom striga către El cu durere. Prin această schimbare de încercări, sufletul dobândește taina căilor mântuirii; se înfricoșează de tot ceea ce este potrivnic smereniei; rugăciunea se curățește; mintea și inima, de asemenea; și nu se mai pasionează de lucruri străine; omul nu mai dorește nimic altceva decât pe Dumnezeu. Prin rugăciune, întreaga ființă încorporează în cel ce se roagă puterea noii vieți. Următoarea mișcare ascendentă este începutul cunoașterii chipului ființei nepământești.

Existența noastră pământească este condiționată de timp și spațiu. Dar ce este timpul? Sunt cu puțință mai multe definiții: timpul este *locul* întâlnirii noastre cu Creatorul; timpul este procesul de actualizare a planului dumnezeiesc referitor la făptură: „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez” (In. 5: 17). Creația încă nu este săvârșită: „...„umblați cât aveți Lumină, ca să nu vă prindă întunericul. Căci cel ce umblă în întuneric nu știe unde merge. Cât aveți Lumina, credeți în Lumină, ca să fiți fii ai Luminii” (In.12: 35-36). Fiecăruia dintre noi, i s-a dat un „timp al său”, scurt, dar suficient, pentru câștigarea mântuirii. Ideea creatoare a lui Dumnezeu în relația cu creatura încă se înfăptuiește... „...la Dumnezeu, nici un cuvânt nu rămâne în afara puterii” (Lc. 1: 37). Murind pe Golgota, Domnul a zis: „SAVÂRȘITU-S-A...” Va veni un alt moment, când se vor auzi cuvinte asemănătoare; despre aceasta, stă scris în Apocalipsă: „și îngerul... și-a ridicat mâna dreaptă către cer și s-a jurat pe Cel Ce este Viu în vecii vecilor... că timp nu va mai fi” (Apoc. 10: 5-6).

Cât timp noi vom fi în acest „trup al păcatului” și, prin urmare, în lumea aceasta, nu va înceta lupta ascetică cu „legea păcatului” care lucrează în trupul nostru (cf. Rom. 6: 6; 7: 23). Văzându-ne neputincioși în a birui moartea cu propriile noastre forțe, noi cădem într-o oarecare deznădejde privitoare la mântuirea noastră. Oricât ar fi de straniu însă, noi trebuie să trăim această stare împovăraătoare, să o încercăm de sute de ori, pentru ca ea să se întipărească adânc în conștiința noastră. Ne este necesară această experiență a iadului. Când purtăm în sinea noastră acest chin zeci de ani, atunci el devine parte integrantă a duhului nostru, o cicatrice de neuitat pe trupul vieții noastre. Și Hristos a păstrat rănilor cuielor răstignirii, chiar după Înviere: „...„a venit Iisus și a stat în mijlocul lor, și le-a zis: Pace vouă!... și le-a arătat mâinile și coasta Sa” (In. 20: 19-20).

Din experiența chinurilor iadului, trebuie să se nască rugăciunea pentru întreg neamul omenesc, ca pentru tine însuși (Mt. 22: 39). Orice stare a noastră, noi o trecem cu duhul, din cadrele strâmte ale individualității noastre, către întreaga „omenire”; în acest fel, orice experiență a noastră devine mărturie despre cele săvârșite prin veacuri în lumea omenească, iar experiența duhovnicească, contopită cu aceasta, primește un caracter de realitate palpabilă. Domnul ne-a descoperit nouă sensul autentic al poruncii: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși”, în nemărginirea ei dumnezeiască. Dimensiunea anterioară, în limitele legii lui Moise, a acestei porunci, nu privea decât poporul evreu: „Să nu te răzbuni cu mâna ta, ci să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Lev. 19: 18). Hristos o extinde la toți oamenii, pentru toate timpurile: „Ați auzit că s-a zis: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși și să urăști pe vrăjmașul tău. Iar Eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă

urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri” (Mt. 5: 43-45). Fiul Cel Unul-Născut al Tatălui Ceresc ne-a dat nouă această cunoaștere în Sfânta Scriptură, prin discuția cu învățătorul de lege (Lc. 10: 27), iar în viața noastră, prin Duhul Său Cel Sfânt, El Însuși a împlinit aceasta cu desăvârșire în grădina Ghetsimani și pe Golgota. Și noi, intrând în duhul acestei porunci, ne vom asemăna cu Dumnezeu.

Eu de multe ori am ajuns la deznădejde, din pricina incapacității mele de a petrece neconținut în duhul poruncilor lui Hristos. În aceste ceasuri amare, gândeam: „Însuși Domnul a spus că El nu este din lumea aceasta” (In. 8: 23). El S-a coborât din ceruri (In. 3: 13), iar eu, întreg, sunt din lumea aceasta; din pământul pe care îl calc cu picioarele mele. El, „fiind din ceruri” și trăind cu noi, nu S-a despărțit de Tatăl; și cum ar fi cu putință ca eu să fiu ACOLO UNDE ESTE EL? El este sfânt, iar eu nu pot să mă smulg din „trupul” lui Adam cel universal, care, în căderea sa, a prefăcut în iad această lume care „zace sub puterea celui rău” (I In. 5: 19) și unde zac și eu cu lumea.

Ce înseamnă a nu fi din lumea aceasta? Nimic altceva decât „a te naște de sus”. Eu nu mai vedeam sfârșitul amărăciunii mele: să renunț la căutarea unirii cu El – cu neputință; să mă osândesc pe sine-mi la despărțirea de Lumina Lui – este iadul care mă frânge de groază. Amar mie! – celui născut în păcate. Și cine mă va mântui pe mine de bezna întunericului? Cine va preface firea mea, astfel încât ea să devină vrednică a nu se mai despărți de Cel Ce este Lumină, în Care nu este nici urmă de întuneric?

Eu sunt născut în păcate. Fără îndoială că am moștenit o uriașă moștenire: CĂDEREA LUI ADAM; cădere înmulțită apoi, prin veacuri, de fiii lui; cădere la care și eu adaug câte ceva în fiecare zi. Eu plâng în hohote, văzându-mă așa. Și, când hohotele de plâns mă extenuază, mă aduc în pragul morții și eu atârș, fără niciun ajutor, deasupra beznei întunericului, atunci, într-un chip inexplicabil vine, dintr-o altă lume, o iubire gingașă și, împreună cu ea, o Lumină. Desigur, aceasta este o naștere de Sus; încă nedeplină, dar este o eliberare din puterea morții întunericului, este începutul nemuririi. Da, nouă ne stă în față încă o muncă îndelungată, pentru ca darul dumnezeiesc să crească în noi. Și, când el (acest dar minunat) începe să se pârguiască și cu mireasma să pătrundă în porii „trupului păcatului” (Rom. 6: 6), atunci ne părăsește frica morții și noi ne eliberăm de „robie” (cf. Evr. 2: 15) și, în libertatea sfântă câștigată, vom dori tuturor binele.

La rugăciunea cu milostivire față de oameni, ne inspiră dragostea lui Hristos. La ea, împreună participă și sufletul, și trupul. A purta durerile păcatelor fratelui în asemenea rugăciune înseamnă să iei parte cu Domnul la patimile Lui mântuitoare... Hristos a suferit „...pentru păcatele noastre; El, Cel drept, pentru cel nedrept... lăsându-ne pildă, ca să pășim pe urmele Lui” (I Petr. 3: 18; 2: 21). A te răstigni împreună cu El este un dar al Duhului Sfânt. Tatăl nostru Cel Ceresc este binevoitor față de noi când suntem bolnavi, văzând pătimirile fraților noștri. În duhul poruncii: *iubește pe aproapele ca pe tine însuși*, noi trebuie să ne compătimim unul pe altul, pentru a se crea o răspundere colectivă care să ne unească pe toți în fața lui Dumnezeu, Creatotul nostru.

În rugăciunea fierbinte a sufletului nostru pentru mântuirea oamenilor, se cuprinde puterea făcătoare de viață și bucuria sfântă. Caracterul nepământesc al vieții creștine constă în faptul că

îmbină în mod minunat și durerea, și bucuria, și înălțimea, trecutul și prezentul, adâncimea și viitorul istoriei multiseculare a pământului. Precum soarele trimite razele sale în toate direcțiile, umplând de lumină și de căldură spațiul înconjurător, așa și Lumina și căldura iubirii lui Hristos rup toate zăgazarile și duc duhul nostru în nemărginire. Care poet poate găsi cuvintele vrednice să exprime uimirea mulțumitoare pentru viața dată nouă? În ea, moartea se prelungește în viața veșnică prin înviere: „...cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla” (Mt. 16: 25). „Adevărat zic vouă că, dacă grăuntele de grâu, când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă. Cel ce își iubește sufletul îl va pierde; iar cel ce își urăște sufletul în lumea aceasta îl va păstra pentru viața veșnică” (In. 12: 24-25).

Procesul de însușire a Revelației dată de Sus omenirii ni se pare un proces prea încet. Și aceasta, nu numai în viața maselor de oameni, ci și în strădania personală a fiecăruia dintre noi. Iată două indicii:

1) Descoperirea din Horeb: EU SUNT CEL CE SUNT – a pretins de la poporul evreu cincisprezece veacuri, înainte de a apărea un mic număr de oameni capabili să-și însușească această împlinire prin Noul Testament (Mt. 5: 17-19);

2) Douăzeci de veacuri s-au scurs din momentul când, în Lumina necreată – pe muntele Tabor și apoi prin pogorârea Sfântului Duh, a fost dată lumii adevărata Descoperire despre Dumnezeu în Sfânta Treime. Nu ușor asimilăm noi viața lui Dumnezeu. Și cei care au iubit menirea lui Hristos – Mielul lui Dumnezeu – nu pot cuprinde plinătatea binecuvântării care se revarsă peste ei. Cu durere suferă toată viața cei ce, într-un fierbinte avânt al credinței, au luat crucea și urmează lui Hristos (Mt. 16: 24). Ei s-au întărit în nădejdea că, după ieșirea de aici, vor intra în acea sferă purtătoare de lumină, *unde este El*: „Dacă-Mi slujește cineva, să-Mi urmeze și, unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu. Dacă-Mi slujește cineva, Tatăl Meu îl va cinsti” (In. 12: 26).

Oricât de fierbinte ar fi credința creștinului spre a-și împlini misiunea de a „preface trupul nostru netrebnic” așa fel, ca să devină „asemănător trupului Domnului” (Filip 3: 21), îi este necesară o osteneală îndelungată în post și în rugăciune de pocăință. În procesul îndelungat al acestei osteneți, ni se descoperă dimensiunea, până atunci nevăzută, a căderii lui Adam. Această vedere nu se dă tuturor în egală măsură. Dar sunt cu puțință, deși nu adeseori, cazurile când Duhul lui Dumnezeu îl poartă pe cel ce se căiește peste abisuri neaccesibile altuia.

Credința în Dumnezeu absolut trebuie să fie liberă de orice șovăială. Din anii viețuirii mele în Athos, nu-mi amintesc vreun astfel de moment când să se fi atins de mintea și de inima mea vre-o îndoială. Dar au fost cazuri când inima, îndurerată de o îndelungă rugăciune, se îndepărta de Dumnezeu. Urmărilor unor asemenea clipe, cu toate acestea, erau pozitive.

Noi, mai înainte de toate și mai mult decât orice, Îl iubim pe Hristos. Cu cât iubim mai mult, cu atât suferim mai mult pentru orice încălcare a armoniei. Chiar dată fiind o îndelungată experiență și cunoaștere a mecanismului unor astfel de încercări, noi descoperim înșine, nu fără frică, posibilitatea unei noi căderi. De aici, rugăciunea cu plânset din adânc către Dumnezeu: *Vindecă-mă până în sfârșit*. Și El vindecă. Iar inima cu bucurie mulțumește lui Dumnezeu: iubirea, care până atunci părea desăvârșită, s-a înălțat acum calitativ.

Rugăciunea stăruitoare atrage și inima, și mintea în mișcarea lor spre veșnicie, încât tot ceea ce aparține trecutului se uită; În minte, nu mai există niciun gând despre viitorul pământesc, iar în suflet, există o unică grijă: să nu-L pierdem pe ACEST DUMNEZEU; să încetăm a mai fi nevređnici de El. Cu cât este mai puternică aplecarea noastră spre Cel Neșarmurit, cu atât mai înceată ni se pare apropierea noastră de El. Pe de o parte, simțământul chinuitor al nimicniciei noastre, pe de altă parte – contemplarea slavei celei negrăite a Celui Căutat – fac imposibilă o apreciere veridică: ne apropiem noi, oare, de Dumnezeu sau ne îndepărtăm? În contemplarea sfințeniei lui Dumnezeu, omul crește mai repede decât progresa în capacitatea sa de a se pune în concordanță cu poruncile Lui. De aici, impresia că distanța între noi și Dumnezeu nu încetează să crească. În munca științifică, orice nouă descoperire, nefiind ultima, descoperă nevederea noastră anterioară și, prin aceasta, se lărgește domeniul celor nevăzute și necunoscute, care se află înainte.

Vederea cu mintea a scopului ne poate fi dată într-un moment dintre cele mai scurte, independent de vârsta fizică, dar înfăptuirea practică a ceea ce am anticipat în mod intuitiv poate costa efortul întregii vieți și, cu toate acestea, fără succes obligatoriu. În domeniul științei și artei, există câteva puncte de sprijin pentru orice raționament; altfel stau lucrurile în domeniul duhului care a fost atras de Cel fără de început.

Este cunoscut că și artistul, și filozoful, și învățatul cu adevărat pot să sufere în lupta lor creatoare, cu toate că obiectivul lor, în comparație cu al nostru, este neînsemnat.

Când mintea creștinului care se roagă se desparte prin gânduri proaste de petrecerea întru Cel Veșnic, atunci îl cuprinde frica, se înțelege, cea duhovnicească. A se vedea pe sine în robia patimilor josnice care îl distrag de la Dumnezeu – îl supără profund. Din pricina durerii disperate, rugăciunea se localizează înăuntru, în miezul ființei noastre și primește formă de spasm: omul întreg se strânge laolaltă, asemenea strângerii puternice a pumnului. Rugăciunea se prefăce în rugăciune fără cuvinte. Aceasta este una dintre cele mai amare încercări: a-ți da seama că te afli în groapa întunecată a păcatului, fiind nevređnic de Sfântul Sfinților. Și nu este alt drum mai ușor pentru înfrângerea patimilor.

Orice faptă creștinească se leagă obligatoriu cu truda; iubirea, ca cel mai înalt lucru, cere și cel mai mare efort. Viața creștinului, în ființa sa launtrică, este urmarea lui Hristos: „Ce ai tu? Tu urmează Mie” (In. 21: 22). Fiecare credincios, într-o oarecare măsură, repetă drumul Domnului, dar nu stă în puterea lui să-și ia crucea pe umeri, pentru a merge în Ghetsimani și mai departe, pe Golgota: „... căci fără Mine nu puteți face nimic” (In. 15: 5). Și, cui i s-a dat această înfricoșată binecuvântare, acela și-a anticipat învierea sa; partea altora – credința și milostivirea lui Dumnezeu.

Așa a binevoit Tatăl nostru Cel ceresc: toți cei făcuți din pământ să-și poarte crucea, pentru a moșteni viața veșnică (cf. Mt. 16: 24-25). Cei care se sustrag de la purtarea crucii nu vor putea evita robia patimilor „și vor secera din trup stricăciune” (Gal. 6: 8; Rom. 8: 13). Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele este plină de cele mai adânci suferințe; dar ea este însoțită și de mângâiere cerească (cf. Mt. 10: 29-39); sufletul vede înviind în el acea pace pe care Domnul a transmis-o Apostolilor înainte de Golgota Sa. Când însă duhul omului se introduce în sfera iubirii purtătoare de lumină a lui Dumnezeu și Tatălui Nostru, atunci se uită toate durerile și

sufletul, în mod inexplicabil, se bucură de o fericire desăvârșită (In. 12: 50; 17: 3). Așa și femeia „când naște copilul, nu-și mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume” (In. 16: 21). Așa – și mai vărtos – se bucură creștinul când, în minte și în adâncul conștiinței, se recunoaște pe sine născut în Dumnezeu, pentru veșnicie.

În mod firesc, credinciosul trebuie să păstreze cu grijă adevărul revelat și dat Bisericii lui, pe cât este cu putință, în plinătate și curăție. Experiența multiseculară a Bisericii ne-a demonstrat, în mod convingător, că orice abatere de la calea poruncilor evanghelice ne îndepărtează de acea cunoaștere în care se cuprinde viața veșnică (In. 12: 50; 17: 3). Noi nu suntem capabili să atingem desăvârșirea poruncilor, dar depinde de noi să facem dovada unei maxime sânguine și, atunci, restul va desăvârși El Însuși. În osteneala noastră de a dobândi iubirea lui Hristos, ni se dă putința de a contempla inaccesibilitatea sfințeniei lui Dumnezeu împreună cu nemărginita Lui smerenie. Puterea poruncilor evanghelice constă în aceea că ele ne introduc în nemărginirea Ființei Dumnezeiești. Sufletul, fericit, se extaziază în fața lui Dumnezeu; el este încântat în fața veșnicei Lui măreții, el este uimit și de îngăduința Sa față de noi în actul întrupării. În toate, este Învățătorul Hristos (Mt. 23: 8). Fără de El, în mod inevitabil, omenirea se pierde în adâncul sumbru al răutății sale. Hristos este lumina lumii; prin El, ni s-a descoperit Adevărul și „din plinătatea Lui și noi am primit și har peste har” (cf. In. 8: 12; 16: 17).

Dumnezeu Cel Smerit „Se împotrivesc celor mândri, iar celor smeriți le dă har” (I Petr. 5: 5; Mt. 23: 12). Harul este viața Lui, a lui Dumnezeu și El dă viață Sa celor care tind spre asemănare cu El. „Cine se smerește pe sine acela se va înălța.” Având în vedere aceasta, *principiul asceticii noastre este mișcarea spre micșorarea de sine* și nicidecum zădărnica mândră către autopreamărire. Calea noastră este calea lucrării apofatice prin *micșorarea* noastră în urmarea lui Hristos, Care S-a micșorat pe Sine și încă până la moartea pe cruce (cf. Filip. 2: 5-9). Cu cât mergem mai adânc *în jos*, cu atât mai radical ne curățim de urmările mândrei căderi a protopărintelui nostru, Adam. Și, când inima noastră devine curată (Mt. 5: 8), atunci Se sălășluiesc în noi și Tatăl, și Fiul, și Sfântul Duh și noi ne introducem în realitatea nestrămutată a Împărăției lui Dumnezeu, unde măreția nemărturisită este strâns legată de o smerenie și de o blândețe corespunzătoare.

Însăși întruparea Dumnezeu-Cuvântului este, de asemenea, micșorare, firesc ontologică iubirii dumnezeiești. Tatăl Se micșorează întreg pe Sine în nașterea Fiului. Și Fiul nu își însușește nimic și dă totul Tatălui. Micșorarea noastră se exprimă însă prin aceea că noi lășăm tot ceea ce ne este drag pe pământ, pentru a împlini porunca: „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie. Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla” (Mt. 16: 24-25) și din nou: „Așadar, oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate fi ucenicul Meu” (Lc. 14: 33).

Și aceasta este Calea Dumnezeului Celui Viu. „Un învățător de lege... ispitind pe Iisus, I-a spus: Învățătorule, ce să fac, ca să moștenesc viața de veci? Iar Hristos a zis către el: Ce este scris în Lege? Cum citești? Iar el, răspunzând, a zis: Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, și din toată puterea ta, și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși. Iar El i-a zis: Drept ai răspuns; fă aceasta și vei trăi” (viață veșnică în Dumnezeu) (cf. Lc. 10: 25-37). La întrebarea învățătorului: „și cine este aproapele meu?” Domnul a răspuns în parabola samarineanului milostiv, al cărei înțeles esențial, în timpul acela, se găsea în planul

poruncii: „iubiți pe vrăjmașii voștri și faceți bine... fără să nădăjduiți nimic în schimb și răsplata voastră va fi multă și veți fi fiii Celui Prea Înalt” (Lc. 6: 35).

Despre starea duhului nostru, când nouă ni se dă de Sus darul de a iubi pe vrăjmași, starețul Siluan vorbea ca despre experiența veșniciei dumnezeiești încă în hotarele acestei vieți. El vorbea și scria: „Cine nu iubește pe vrăjmași acela încă nu L-a cunoscut pe Dumnezeu așa cum ar trebui să-L cunoască”.

Îndrăznesc să adaug de la mine, întru lămurirea acestui dar: cel care este luminat de Lumina necreată a Duhului Sfânt, care trăiește înlăuntrul său trecerea „de la moarte la viața veșnică”, acela, în mod firesc, trăiește și pătimește împreună cu cel care este lipsit de acest dar. Fiind în afara morții, un astfel de om este eliberat de frica necazurilor și știe gândul Tatălui către el: „Fiul Meu! Tu întotdeauna ești cu mine și toate ale Mele sunt ale tale” (cf. Lc. 15: 31); și, dacă tot ceea ce are Tatăl ni se dă nouă, atunci pentru suflet devine firesc „să se bucure și să se veselească atunci când fratele care era mort înviază întru slavă nepieritoare, în Împărăția Dumnezeului Celui Viu” (cf. Lc. 15: 32).

A fi creștin înseamnă a crede în învierea morților și a nădăjdui în înfierea noastră de către Tatăl ceresc, a primi chipul dumnezeiesc al existenței, a deveni, prin darul iubirii Părintești, ceea ce El Însuși este după fire, adică Dumnezeu. Astfel sunt făgăduințele Dumnezeului și Tatălui nostru, de care ne-a încredințat în Hristos Iisus, ca Fiul Unul-Născut și deoființă cu Tatăl. Este un mare păcat să diminuăm descoperirea dată nouă despre Om, prin Duhul Sfânt, așa cum a fost el, Omul, gândit de Dumnezeu înainte de a fi fost zidită lumea văzută. Pedepsa pentru acest păcat – al necredinței în înviere – poartă un caracter deosebit: este propria noastră autoosândire: noi renunțăm la darul Ziditorului nostru. Însă pentru ce renunțăm mai mult decât orice și mai înainte de toate este pentru că Darul Părintesc se dobândește cu mare trudă, cu multe suferințe. Taina aceasta este deosebit de profundă și cine este în stare să prezinte cu claritate această însărcinare unor oameni care se află la diferite nivele ale conștiinței și inteligenței? Și cine va putea zugrăvi, în chip cuviincios și desăvârșit, extazul duhului nostru atunci când, în Lumina Dumnezeirii, ni se deschid căile preaînțelepte ale Dumnezeului Celui Viu?

Dar cum putem noi crede în putința învierii pentru veșnicie după moartea trupului nostru? Toate încercările noastre ni se par legate tocmai de acest trup și de perceperea lui. Chiar gândirea noastră o percepem ca pe mișcarea unei oarecare energii în creierul și în inima noastră materială. Nu tuturor li s-a descoperit experiența rugăciunii adânci, când duhul nostru se eliberează din legăturile materiale, de condiționările trupului și spațiului. Dar, iată, noi credem în știință cu o credință naivă, neprivind la relativitatea ei evidentă. Și, cu toate acestea, de dragul asimilării ultimelor ei realizări, încă din fragedă copilărie, îi închinăm zeci de ani de eforturi nu lipsite de suferințe. În formele ei cele mai înalte, lucrarea duhovnicească merge nemărginit mai departe decât orice știință omenească, iar în stadiile inițiale, ea este simplă și chiar îmbucurătoare. Încerc să lămuresc cauza autentică a refuzului oamenilor de a urma Adevărului lui Hristos.

„...Despre Hristos, se propovăduiește că El a înviat din morți: oare de ce mulți dintre voi vorbesc că nu este învierea morților? Dacă nu este învierea morților, atunci nici Hristos nu a înviat. Iar dacă Hristos nu a înviat, zadarnică este propovăduirea voastră, zadarnică și credința voastră... De ce noi suntem în primejdie în tot ceasul? Eu mor în fiecare zi...” (I Cor., cap. 15).

„Și au venit la El Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu, zicându-I: Învățătorule, voim să ne faci ceea ce vom cere de la Tine. Iar El le-a zis: Ce voiți să vă fac? Iar ei I-au zis: Dă-ne nouă să ședem unul de-a dreapta Ta și unul de-a stânga Ta, întru slava Ta. Dar Iisus le-a răspuns: Nu știți ce cereți! Puteți să beți PAHARUL pe care îl beau Eu și să vă botezați cu botezul cu care Mă botez Eu? Iar ei I-au răspuns: putem. Și Iisus le-a zis: Paharul pe care Eu îl beau, îl veți bea și, cu botezul cu care Mă botez, va veți boteza” (Mt. 10: 35 – 39).

„Și El S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră și, îngenunchind, Se ruga zicând: Părinte, de voiești, trecă acest PAHAR de la Mine... Iar El, fiind în chin de moarte, mai stăruitor Se ruga. Și sudoarea Lui s-a prefăcut în picături mari de sânge, care picurau pe pământ (Lc. 22: 41 – 44).

Ce este, în esența sa, acest PAHAR al lui Hristos? Adâncimea acestei taine se ascunde nouă. În încercarea noastră de a urma lui Hristos pe calea păzirii poruncilor Lui, în mod inevitabil și neîncetat, bem un oarecare pahar, dar nu pe acela la care a cugetat și pe care l-a îndurat Hristos în „ceasul acela” și pe care nu îl putem pătrunde în plinătatea lui. Cu toate acestea, ceva asemănător se petrece și cu noi, după cum El Însuși a spus: „Paharul pe care Eu îl beau, îl veți bea și voi” (Mt. 10: 39). Tainic este PAHARUL lui Hristos, dar și paharul nostru se ascunde ochilor străini.

„Iar dacă nădăjduim în Hristos numai în această viață, suntem mai nefericiți decât toți oamenii” a spus Pavel (I Cor. 15: 19). Da, acest lucru este adevărat. Dar în ce constă această inexplicabilă, binecuvântată *NEFERICIRE* pentru cei ce nu au urmat lui Hristos? În aceea că, îndeobște, toate reacțiile Duhului lui Hristos, la tot ceea ce se petrece în jurul nostru, sunt adânc diferite, adesea diametral opuse duhului copiilor lumii acesteia. Iată, de exemplu, Iuda a ieșit din foisorul Cinei, pentru a-L da pe Hristos la răstignire și, în acel moment, El a deschis gura și a zis: „Acum a fost preaslăvit Fiul Omului și Dumnezeu a fost preaslăvit întru El” (In. 13: 31). Și, astfel, la tot pasul, în Evanghelii, observăm că Domnul trăia într-un alt plan al Existenței; acolo unde toate aspectele trec printr-o prismă de alt gen. Și, cine vrea să cunoască măcar o fărâmă din această taină, acela trebuie să ia pe umeri crucea sa și să se predea în întregime voii Tatălui Ceresc. Nu există altă cale și nici sfârșit conflictului dintre Hristos și lumea aceasta.

Adâncă este iubirea și recunoștința mea față de Biserică, în sânurile căreia mi S-a descoperit Dumnezeirea lui Iisus Hristos și chipul în care Și-a arătat omenitatea. Acest chip al smereniei, micșorării, îl vedem atât în viața diferitor oameni, cât și în noi înșine; deplina lui realizare aparține veacului viitor; dar nu sunt rare în istorie acele încercări de imitare a acestui chip, care provoacă încântarea sufletului. Este firesc pentru un creștin să fie însetat după asemănarea cu Domnul; să îmbrățișeze lumea cu iubire, așa cum o îmbrățișează și El; asemenea Lui, să nu aibă vrăjmași, adică să fie liber de iadul urii față de oricine, în acord cu porunca lui Hristos: „Iar Eu vă zic vouă: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri” (Mt. 5: 44-45). Dar nici unul din fiii lui Adam nu poate trăi acestea prin propriile sale puteri. Acest lucru este cu puțință, nu în alt fel, decât dacă Duhul Sfânt umple inima omului cu veșnicia care Îi este proprie. Fără Duhul Sfânt, nu putem păzi poruncile Dumneziei (cf. In 15: 5).

Dar setea după asemănarea cu Domnul este firească creștinului. Cu toate acestea, „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce spre viața dumnezeiască” (cf. Mt. 7: 14). Șarpele, pentru a-și lepăda pielea devenită netrebuincioasă, trece prin crăpături înguste; tot așa și omul, pentru a se mântui, trebuie să treacă prin porți tare strâmte și să-și lepede îmbrăcămintea de piele, dobândită în căderea noastră (cf. Fac. 3: 21).

Cel Care a spus: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (In. 14: 6) ne-a dat nouă astfel de porunci: „Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă, și pe femeie, și pe copii, și pe frați, și pe surori, chiar și viața sa însăși, nu poate să fie ucenicul Meu” (Lc. 14: 26-27; Mt. 16: 24-25). Din aceste cuvinte, vedem CINE este Acesta (Mt. 21: 10). Dacă Hristos, în ființa Sa IPOSTATICA, nu ar fi fost deoființă cu Tatăl și cu Duhul Sfânt Dumnezeu și nu S-ar fi arătat în trupul nostru, ci numai asemenea făpturii noastre create, atunci nu ar fi putut atinge asemenea ideii în chip ontologic. Dacă Iisus Hristos nu ar fi fost Dumnezeu după ființa Sa, ar fi fost de ajuns doar aceastei porunci să fie inacceptabilă, pentru ca întreaga Evanghelie, în conținutul ei, să devină inacceptabilă. Două mii de ani de experiență a Bisericii adevăresc „marea Taină a dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul” (Tim. 3: 16). Acceptat prin credință ca Domn fără de început, Hristos devine pentru noi Lumina veșniciei și cuvintele Lui ne descoperă nouă adâncimile nepătrunse ale Ființei Dumnezeiești.

Prin tainica, pentru mine, Pronie, mi s-a îngăduit să stau la picioarele alesului Dumnezeului Celui Preaînalt – starețul Siluan. Observându-i lupta ascetică, ascultând cu evlavie învățăturile lui, și eu, cel mai neînsemnat dintre oameni, am putut, în parte, să zăresc taina drumului spre mântuire. Acum, la sfârșitul zilelor mele, cutez să dezvălui ceea ce mai înainte ascundeam cu grijă. Eu vorbesc aici în acele limite și despre acele forme în care mie mi-a fost dat să-L trăiesc pe Dumnezeu.

În alte pagini, voi scrie despre groaznica mea poticnire: despre mândra și samavolnica mea îndepărtare de Revelația dată nouă în Hristos. Dar Tatăl, fie numele Lui binecuvântat întru toți vecii, mi-a descoperit mie pe Fiul Său, în lumina Sa neapropiată și, prin aceasta, mi-a dat să-mi simt cu atâta putere păcatul, încât zeci de ani am plâns în hohote; în disperarea mea, cădeam cu fața la pământ, din pricina neobrăzării mele. Actul îndepărtării mele de Dumnezeu mi s-a arătat în realitatea lui infernală și am simțit o rușine ascuțită pentru mine însumi, am devenit detestabil pentru mine însumi, mă disprețuiam și disprețul meu și-a găsit un insoțitor înrudit: ura. Eu nu spun că mi-am urât tatăl sau mama, pe celelalte rude sau pe prieteni. Eu aveam ură față de mine însumi, iar la alții eu nici nu mă gândeam. Dorul meu după Dumnezeu îmi pricinuia atâta durere, încât uitam de toate celelalte, petrecând împreună cu El. Eu nu știu dacă Domnul mi-a iertat întru totul păcatul meu, dar eu însumi nu-mi pot ierta ceea ce am făcut. Prin tragedia mea personală, eu am trăit tragedia protopărintelui Adam în descendența ei seculară. Prin acest canal, mi-a venit rugăciunea pentru întreaga lume.

Eu trăiam spontan, fără să analizez încercările mele. Îmi era nefiresc să mă observ pe mine însumi. Eram, pur și simplu, la dispoziția puterii dumnezeiești ce se găsea în mine. Dar nu am îndrăznit să gândesc că El Însuși săvârșește în mine rugăciunea: eu trăiam această putere ca pe puterea mea proprie. Și, doar când s-a retras de la mine focul pocăinței, atunci m-am dumirrit că Hristos mi-a dat binecuvântarea de a mă apropia de El.

Numai Dumnezeu Dăătorul de daruri știe, în mod autentic, în ce mod mi-a picurat bucuria de a-I cunoaște iubirea. Datorită starețului Siluan, s-au deschis și ochii mei duhovnicești, pentru a vedea că porunca lui Hristos de a-L iubi până la ura de sine – este Revelația poruncii iubirii de Dumnezeu; a acelei iubiri cu care ne-a iubit pe noi.

Dacă legea de a iubi pe Dumnezeu din toată ființa noastră și pe aproapele nostru ca pe noi înșine – și-ar avea obârșia în vreunul dintre prooroci, om după firea sa creată, atunci, în această poruncă, nu am găsi sensul căutat de noi. A păzi poruncile noi nu putem în alt chip, decât „dezbrăcându-ne de omul cel vechi și îmbrăcându-ne în cel nou” (cf. Col. 3: 9-10; Efes. 4: 24) în Hristos Cel pogorât din Ceruri (cf. I Cor. 15: 47). Când trăim în duhul scrierilor evanghelice, atunci noi deja suntem îndumnezeiți, pentru că viața fără de sfârșit pătrunde în noi. Nouă ni s-a poruncit să iubim. Plinătatea iubirii conduce la aceea că noi iubim până la uitarea de sine. „Până la uitare”, adică la ura față de sine însuși.

Conținutul vieții omului cu o rugăciune intensă este asemănător oceanului de apă vie în nemărginirea lui. Duhul nostru se îmbogățește neîncetat, nu atât cantitativ, cu noi cuvinte sau noțiuni, ci, mai ales, prin adâncirea în experiențele deja trăite și dobândite. În paginile anterioare, m-am străduit să duc câteva exemple privind lupta ascetică fină și, în același timp, adâncă, cu patimile aducătoare de moarte.

Trecerea noastră, în decurs de ani, chiar de zeci de ani, prin multe stări de suferință sau de mângâiere, venite de sus, educă sufletul nostru, făcându-l mai capabil de noi forme de gândire și de receptare a ființei în general; mintea se obișnuiește să conceapă lumea în mod nevăzut, iar inima – prin rugăciune și iubire – să poarte în sine lumea în întreg ansamblul ei. Într-un astfel de act de sinteză duhovnicească, se află rugăciunea matură a creștinului, care se înfățișează lui Dumnezeu cu toată mintea și cu toată inima sa (cf. Lc. 10: 27).

Este neputincios sihastrul să exprime prin cuvânt tot ceea ce poartă în sine. El adesea se roagă fără cuvinte, dar iarăși ajunge la o înțelegere globală a celor cunoscute de el sau într-o deplină cufundare în Dumnezeu, până la uitarea de cele pământești. Într-o descriere exterioară și neordonată a stadiilor vieții duhului omenesc, este vorba despre trecerea treptată de la forma individuală, la chipul ipostatic-personal al ființei în Dumnezeul Cel veșnic. Schițarea sistematică, analitică, a ascensiunii spre această viață ne este cu neputință. Nu o vom găsi nici în operele marilor părinți ai Bisericii noastre. Sistematizarea scolastică a materialului este posibilă până pe o oarecare treaptă în operele teologice conceptuale, dar nicidecum și niciodată în cuvintele vii, de viață autentică ale duhului nostru.

Fie slava Dumnezeului, Mântuitorului nostru, neschimbată întru toți vecii.

Rugăciunea – cale spre cunoaștere

„Dumnezeule, Tu ai cunoscut nepriceperea mea și greșelile mele de la Tine nu s-au ascuns” (Ps. 68, 7). Acum, eu trăiesc în nimicnicie. Tu, însă, Hristoase, mă chemi la credința și la primirea Revelației, căci Tatăl ne iubește pe noi așa cum Te iubește pe Tine, Fiul Său Cel Unul Născut: „căci Însuși Tatăl vă iubește pe voi, fiindcă voi M-ați iubit pe Mine... Dar nu numai pentru aceștia mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine prin cuvântul lor, ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis... și că i-ai iubit pe ei precum M-ai iubit pe Mine” (In. 16, 27; 17, 20-23).

Nemăsurat mai mare este năzuința noastră în credința lui Hristos. Nu degeaba fericitul Pavel spune că „nebulia lui Dumnezeu este mai puternică decât înțelepciunea oamenilor. Ceea ce judecății trupești i se pare nebunie desăvârșită – pentru credincioși este înțelepciunea și puterea, viața și lumina” (cf. I Cor. 1: 18-38; Col. 2: 14).

Dar dacă, pentru un om oarecare, năzuința de a fi creștin este un act care depășește măsura omului obișnuit, ce voi spune eu despre mine? Încă din anii copilăriei, am dobândit conștiința nimicniciei mele; eu chiar față de oameni nu sunt prea cutezător. Și, cu toate acestea, pe mine m-a cercetat o mică Lumină și eu am crezut în Hristos-Dumnezeu. Apoi, a urmat o mai degrabă revărsare de lumină strâns legată de credința mea în El și credința mea s-a adâncit cu o nouă cunoaștere.

Oricât aș fi fost eu un *nimic*, Lumina Necreată mi s-a arătat anume pentru credința în Hristos. Minte mea a biruit peretele rațiunii care nu pricepe, nu este capabilă să înțeleagă faptul că Persoana-Ipostas posedă o cunoaștere atotcuprinzătoare, încât nu se poate ascunde de Ea nimic în toată existența cosmică: „nici o vrabie nu cade pe pământ fără voia Tatălui vostru... toți perii capului vostru sunt numărați... căci nimic nu este acoperit care să nu iasă la iveală și nimic ascuns care să nu ajungă cunoscut” (Mt. 10: 26) „și nu este nici o făptură ascunsă înaintea Lui, ci toate sunt goale și descoperite pentru ochii Lui...” (Evr. 4: 13).

Relațiile mele cu Dumnezeu poartă un caracter exclusiv personal. În afara relațiilor personale, nu există noțiunea păcatului; în afară de acestea, nu există iubire între om și Dumnezeu; în afară de acestea, nici nu poate să existe o cunoaștere ființială a lui Dumnezeu; în afară de acestea, totul este înghițit de moarte, totul se scufundă în cea mai autentică ne-ființă.

Cele despre care îmi propun să scriu acum s-au petrecut cu mai bine de o jumătate de veac în urmă. Perioadă tensionată, cu multe probleme în care, cu adevărat, totul îmi era neclar. Și viața cât este de scurtă! Iar Dumnezeu, atât de nemărginit, atât de mare și atât de departe! Cine mă va învăța pe mine să merg spre El, pe calea cea mai dreaptă, nepierzându-mi timpul rătăcind pe căi străine? Desigur, eu am căutat un astfel de om sau astfel de oameni care să-mi fie de ajutor, să-mi fie învățători. Dar faptul că s-a pogorât asupra mea o oarecare putere, până atunci mie nevăzută – rugăciunea, pe care nu o puteam întrerupe nici ziua, nici noaptea – mi-a fost, desigur, în fiecare clipă, singurul meu sprijin. Și au fost ocazii când, prin rugăciune, primeam povață de la

Dumnezeu pentru credința mea. Voi aduce câteva exemple ce și-au pus amprenta asupra mea și au devenit pietre ale temeliei vieții mele.

Nedându-mi seama de rolul ce îl joacă adevărurile Dumnezeiești în soarta omenirii și, în genere, a tuturor oamenilor, luați în parte, eu mă chinuiam în bezna ce mă stăpânea. Eram asemenea copilășului neajutorat. Încercând nevoia de a înțelege câte ceva, eu deveneam nerăbdător, din pricina durerii sufletești, și așteptam ajutor de la Dumnezeu. Și Domnul era binevoitor față de neștiința mea, nu Se supăra de obraznicia mea, ci, ca o mamă, mă compătimea și Se grăbea cu răspunsul. Și lucrul acesta nu s-a întâmplat o dată, ci de multe ori. Tot așa S-a comportat și cu multpătimitorul Iov care își exprima în chip vijelios protestele sale.

Iată una din întâmplările mele, petrecută în Franța, în anii douăzeci, înaintea plecării mele la Athos (1925).

Mă rugam îndelung și cu lacrimi lui Dumnezeu: „Caută un mijloc și mântuiește lumea: pe noi toți cei răzvrățiți și cruzi...”. Deosebit de fierbinte era rugăciunea mea pentru cei mici, pentru cei săraci și împilați. Spre sfârșitul nopții și, de asemenea, al puterilor mele, pentru un scurt timp, am pierdut rugăciunea și mi-a apărut în minte ideea: „Dacă eu, cu toată puterea inimii mele, compătimesc omenirea întreagă, cum să-L înțeleg pe Dumnezeu, Care privește cu indiferență la suferințele atâtor milioane de oameni zidiți de El Însuși? De ce, oare, îngăduie El atâta violență?” Și așa mă adresam Lui cu întrebarea nebunească: „Unde ești Tu?” Și, în inimă, am auzit aceste cuvinte: *Oare tu te-ai răstignit pentru ei?* Aceste cuvinte blânde, rostite de Duhul în inima mea, m-au cutremurat: Cel Ce S-a răstignit mi-a dat răspunsul ca un Dumnezeu.

Răspunsul scurt al lui Dumnezeu conține în sine esența lucrului. Cuvântul lui Dumnezeu aduce în suflet un nou și deosebit sentiment al existenței: inima simte revărsarea vieții purtătoare de lumină; mintea dobândește înțelesuri până atunci ascunse. Atingerea de noi a energiei creatoare Dumnezeiești ne creează din nou. Cunoașterea primită de noi pe această cale nu poate fi asemănătoare cu înțelegerea filosofică: împreună cu înțelegerea situației, se comunică întregii ființe omenesti un alt mod de existență: vederea lui Dumnezeu se îmbină cu torentul iubirii rugătoare către El.

Ce gândeam eu după ce am primit răspunsul de la Dumnezeu? Iată ce: dacă Dumnezeu este așa cum ni L-a revelat Hristos Cel răstignit, atunci noi, toți, și numai noi suntem vinovați de tot răul care umple istoria omenirii. Dumnezeu S-a arătat pe Sine în trupul nostru, așa cum este El. Noi nu numai că L-am respins, noi L-am omorât, dându-L la moarte de necinste. Eu am văzut, cu duhul, că *pricina chinurilor omenesti nu este lipsa de compasiune a lui Dumnezeu față de noi, ci, în mod exclusiv, reaua întrebuințare de către oameni a darului libertății.* În disputa mea cu Dumnezeu – El a învins. La început, m-a cuprins o rușine amară pentru gândul meu nebun și mândru: ca și cum eu aș fi mai compătimitor decât El. Din pricina rușinii, mi-a venit o autoosândire la pocăință. Apoi, totul a fost biruit de bucurie. Domnul nu numai că nu m-a osândit pentru obraznicie, dar chiar a revărsat peste capul meu o binecuvântare îmbelșugată. Am înțeles mai târziu că și acea rugăciune de compătimitoare nu fusese altceva decât acțiunea Lui în mine.

Să merg mai departe. A descrie experiențele duhovnicești ce mi-au fost date este o sarcină dificilă. Eu am trăit sfășierea omului așezat la hotarul a doua lumi: al lumii acesteia – văzute – și

al celorlalte, nevăzute, cerești, care se pătrunde cu mintea. Prin ceea ce vorbesc, că am fost așezat la hotarul a două lumi, vreau să demonstrez că cele petrecute cu mine m-au depășit; nu eram eu inițiatoul, ci Dumnezeu Cel viu, în mâinile Căruia eu am căzut (cf. Evr. 10: 3). Deși duhul meu suferea, el era totuși uimit de slava lui Dumnezeu. Experiența mi-a arătat cât de inertă este firea noastră în păcat. Chiar astfel de rugăciuni, ca cea arătată mai înainte, nu eliberează imediat firea noastră căzută. La presiunea crescândă a evenimentelor exterioare ale veacului nostru, care căpătau un caracter din ce în ce mai periculos, eu, iară și iară, mă întorceam la lupta cu Dumnezeu. Acum, eu îmi dau seama că, deși la suprafață viața mea s-a scurs fără fapte rele văzute de oameni, dar, în profunzime, duhovnicește, eu am fost și sunt întuneric.

Ținta principală a rugăciunii rămâne în veci neschimbată, dar, nepierzând unitatea nazuinței inițiale, în decursul vieții, ea își schimbă neîncetat conținutul. Câteodată, ea cuprinde întreaga lume, în ansamblul ei; câteodata însă, se concentrează la nevoile momentului dat. Situațiile diferite pot fi impulsul ei: pocăința personală, compasiunea pentru aproapele, rugămintea de a fi iertat, iluminarea în nedumeriri, aducerea de mulțumiri lui Dumnezeu sau încântarea față de Dumnezeu-Mântuitorul și multe altele. Însetez după Dumnezeu, dar Lumina care izvorăște din El și puterea Lui, care lucrează în noi, cum să le înfățișezi? Eu cunosc deplina-mi neputință: văd că nu pot evita dese repetări ale aceluiași lucru, exagerez în mod obositor sau sunt deosebit de adunat.

Nu o dată, rugăciunea mea (dacă pot numi așa ceea ce s-a întâmplat cu mine în realitate) a atins o obrăznicie fără seamăn. Continuând să văd cum în întreaga lume domnește coșmarul violențelor stăpânilor pământului „asupra fraților lor” (cf. Mt. 23: 8), întru amărăciunea inimii, ziceam: „dacă Tu ai făcut toate și fără Tine nimic nu există” (cf. In.1: 3), atunci toți acești mârșavi criminali, capabili să verse sângele a milioane și milioane de oameni ai planetei de dragul câtorva zile de plăcere perversă în oprimarea acestor sărmani martiri – atunci, nu sunt ei vinovați judecății și nu ei sunt răspunzători... Tu, ca Ziditor a toate, ești unicul vinovat pentru durerea nemăsurată de pe pământ”. Grea mi-a fost această ispită: eram la marginea deznădejzii și, parcă, a nebuniei și nu se întrezărea nicio ieșire. Și din nou m-a cercetat Domnul: lumina Lui s-a atins de inima mea și gândirea mea a început să curgă pe un alt fâgaș: Tatăl L-a trimis pe Fiul Său să mântuiască lumea și eu L-am omorât. Dar, iată, El a înviat ca un biruitor al morții și deja ca un Împărat al veșniciei „înfăptuiește întru dreptate judecata Sa asupra popoarelor” (Ps. 9, 9; Evr. 10: 31). *Așadar? Nu în hotarele pământului se dezleagă problema binelui și a răului. Cei care merg precum oile la jertfă, neîmpotrivindu-se răului (Mt. 5: 39), se aseamănă Fiului Părintesc (Is. 53: 7) și vor învia cu El întru slavă.*

Amar mie, că pentru a doua oară eu m-am luptat cu Dumnezeu din aceeași perspectivă. Dar toată viața mea ulterioară a avut nevoie de rezolvarea categorică a problemei, devenită apoi problemă cardinală a oricărui creștin: cum să reacționezi la prigoanele venite din partea stăpânilor acestei lumi? Domnul ne-a dat darul de a gândi precum El. Însuși gândește: apostolul Petru s-a comportat ca un om în grădina Ghetsimani (cf. Mt. 16: 22-23). Dar Hristos i-a zis lui: „Pune sabia în teacă. Nu voi bea, oare, paharul pe care MI L-A DAT TATAL?” (In. 18: 10-11). Așa mi-a fost povățuirea căii mele nelegiuite. De sus, prin rugăciune. Așa mi s-a descoperit sensul Epistolei către Efeseni (cap. 3) despre adâncimea, lățimea și înălțimea Proniei Dumnezeiești față de noi. *Viața noastră pământească, în esența ei, nu este altceva decât un scurt moment dat nouă de Bunul Tată, ca noi să pătrundem cu priceperea noastră în iubirea chenotică*

a lui *Hristos*. Cel ce nu va pași pe această cale nu va putea să se umple de toată plinătatea Dumnezeiască. Noi aici atârnăm pe cruci, deși, încă, nevăzute; dar numai așa vom putea înțelege măreția omului și noianul necurmat al Existenței Dumnezeiești. Este cu neputință să exprimăm în limbile omenești bogăția trimisă nouă de Tatăl pe calea crucii. Dumnezeu nu este divizibil în Sine. Când El vine la noi, El vine *ÎNTREG* și așa cum este El, în existența Sa dinainte de veacuri. Noi nu Îl putem cuprinde. El ni Se descoperă nouă prin acel „punct” în care batem: „bateți și vi se va deschide” (Lc. 11: 9). El zice o frază blândă, dar nu ne ajunge o viață pentru a goli conținutul ei. Noi percepem cu smerenie Paternitatea Lui; noi vedem că El însetează în a ne împărtăși Viața Lui fără de început; să ne aibă pe noi asemănători până la desăvârșire cu Fiul Său, Care este „pecete asemenea Tatălui”. Din nimic, El zidește dumnezei asemenea Lui. Și toată ființa noastră se pleacă Lui cu umilință, dar nu în frică precum unui stăpân aspru, ci în iubire smerită, precum unui Tată.

Dumnezeu m-a păzit de orice legături pe care mi-ar fi fost greu să le rup. Astfel, când am început să simt nevoia de libertate în orice fel de responsabilitate pentru viața cealaltă, eu am putut dispune de ea. Eu mulțumesc lui Dumnezeu pentru acea grijă dovedită mie. Eram liniștit la gândul că, dacă voi muri, nimeni nu va pierde nimic. Mare îmi era bucuria: puteam, fără frică, să merg spre orice risc, chiar până la moarte. Mintea mea se scufunda cu toată atenția înlăuntrul meu și acolo petrecea, nemângâiată, cu anii. Rugăciunea își schimba formele și puterea: nu întotdeauna mă atrăgea cu aceeași putere; câteodată, mă dedam rugăciunii fără să știu și, dacă atunci (fiind încă în Franța, înaintea plecării la Athos) aș fi vrut să o opresc, n-aș fi putut. În acele zile binecuvântate, eu eram și cel mai nefericit de pe pământ și, deopotrivă, fericit peste măsură.

Câteodată, un foc nevăzut se atinge de sus de capul meu și cuprindea întregul meu trup, până la picioare; și rugăciunea fierbinte, cu plânset mare pentru lume, mă cuprindea. Cea mai mare parte a rugăciunii o făceam stând în genunchi, cu fruntea lipită de podea. Când trupul ajungea la epuizare, eu ațipeam, dar în conștiința mea clară, nu încetam să mă rog și mă percepeam pe mine însumi dormind. Doar trezindu-mă puteam înțelege că trupul meu dormise, pentru că, nu întotdeauna îl găseam în poziția în care mă rugasem mai înainte.

În două rânduri, pe străzile Parisului, din pricina rugăciunii, eu am pierdut puțința percepției lumii materiale din jurul meu. Eu am ajuns totuși cu bine într-un loc unde m-am reorientat. Regret, oarecum, faptul că nu am avut un martor care să fi descris comportarea mea în asemenea momente.

Odată (la Paris), am participat la serata unui binecunoscut poet care a citit din versurile sale. Era de față un public rafinat. Totul a fost organizat excepțional de corect din punct de vedere social. La miezul nopții, mă întorceam acasă și cugetam pe drum: cum se poate corela această manifestare a creației omenești, una dintre cele mai nobile, cu rugăciunea? Intrând în cameră, mi-am început rugăciunea: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte...” Și, iată, o flacăra subțire a aprins, nevăzut și tandru, pe suprafața feței și pieptului, ceva ușor ca aerul, în discordanță totuși cu Duhul lui Dumnezeu.

Lăuntric, eu am trăit un proces de luptă, surprinzător, între atracția mea față de artă și – rugăciune. Ultima, rugăciunea, a învins patima pictorului, dar nu ușor și nici repede. Apoi, la Institutul Teologic, mi-a ajutat să-mi concentrez atenția asupra obiectelor de studiu. Am fost

nevoit să mă lupt cu această piedică specifică, valoroasă prin ea însăși. Viața mea la Institut mi-a fost favorizată de faptul că eu aveam o cameră a mea, separată, situată deasupra locuințelor profesorilor și unde puteam să mă rog în poziția obișnuită. Și, cu toate acestea, adăugând și tot interesul meu față de științele bisericești, nevoia mea duhovnicească de a petrece în rugăciune a suferit un regres și eu am plecat la Athos.

Acolo, la Muntele Sfânt, viața mea a reintrat în normal. Aproape în fiecare zi, după Sfânta Liturghie, mă inunda o bucurie pascală. Și, oricât ar fi de curios, *rugăciunea mea neîncetată, asemenea unui vulcan în erupție, izvora dintr-o adâncă deznădejde ce mi se cuibărise în suflet.* Două situații, ce păreau diametral opuse, s-au încuibat în lăuntru meu. Scriu adevărul adevărat. Eu însumi nu pricepeam ce se petrece cu mine. Aparent, eu nu eram mai puțin fericit decât majoritatea oamenilor. Mai târziu, m-am limpezit referitor la starea lucrurilor: Domnul mi-a dat mie darul pocăinței (Lc. 24: 47). Da, acesta era un dar. *Cum s-a slăbit în mine deznădejdea, s-a răcit și rugăciunea și moartea mi-a pipăit inima. Prin pocăință, existența mea atât s-a dilatat, încât atinge și iadul, și Împărăția.* La începutul primului război mondial (1914), veștile despre miile de morți de pe front au absorbit în conștiința mea întreaga existență cosmică în întunericul nepătruns al absurdului. Nu puteam accepta nici moartea, nici absurdul. Atunci, în lăuntru meu a pătruns cugetarea-duh: tot ceea ce am cunoscut, tot ceea ce am iubit și ceea ce viază și mă inspiră, tot ce este pozitiv și chiar Însuși Dumnezeu moare în mine și pentru mine, dacă eu dispar cu desăvârșire... Puternică mi-a fost această încercare: ea a luat această formă: omenescul EU poate deveni centrul cuprinzător al întregii zidiri.

Eu trăiam în două lumi: una din ele o percepeam cu ajutorul vederii, auzului și al altor simțuri trupești; în cealaltă lume, eu eram numai cu duhul: acolo, eu eram în întregime „auz, așteptare”; mi-am încordat „vederea”, dar vedeam în alt chip... Aceste lumi atât de diferite nu se despărteau în rugăciune. Ziua, rugăciunea decurgea în lumea sensibilă; noaptea însă, mă ducea în sfera minții (nu știu cum să denumesc acea nemărginire ce mă cuprindea). Când citeam Evanghelia, atunci toate cuvintele mi se păreau cunoscute, dar ce se ascundea după fiecare cuvânt, în Însăși Ființa Dumnezeiască – nu puteam pătrunde. Un lucru îmi era izbitor de clar: *totul este în Hristos, Fiul lui Dumnezeu și numai în El.* Și eu mă rugam Lui. Îl chemam și pe Tatăl, pentru ca Duhul, Care de la El purcede, să Se pogoare și asupra mea și să mă învețe tot adevărul (In. 16: 26; 16: 13). Căutarea Dumnezeului Celui Ascuns a găsit ecou în Vechiul Testament: multe cuvinte am găsit acolo pentru a exprima trebuințele mele. Îmi erau familiare izbucnirile pline de indignare ale lui Iov; și eu gemeam asemenea prorocilor și culegeam inspirație din psalmi, dar, cu adevărat, am învățat numai din Noul Testament, prin prisma căruia mi-am însușit toate celelalte, oricare ar fi fost sursa lor. Foamea de a-L cunoaște pe Dumnezeu îmi era nepotolită: oricât m-aș fi rugat, oricât aș fi suspinat – totuna – eu nu mă săturam. Acesta a fost la Athos „paharul meu”: durerea și bucuria s-au contopit în el, dizolvându-se una pe alta. Pentru mintea mea, nu exista nicio cale: eram eu însumi o mare nedumerire și durerea m-a cuprins în întregime. În această atmosferă de durere duhovnicească, s-a născut înțelegerea măreției Omului. Și, oare, această sfântă durere nu este unul din canalele prin care Dumnezeu Cel Preaînalt Se comunică nemijlocit făpturii Sale, dându-i dreptat cunoaștere nu numai despre existența creației cosmice, ci și despre Sine Însuși?

În clipa în care Starețului Siluan i s-a arătat Domnul Cel Viu, atunci i s-a dat să cunoască cu întreaga sa ființă „smerenia cea de nedescris a lui Dumnezeu”. Cuvântul starețului a devenit

lucrător pentru mulți și chiar pentru mine, cel greu de minte. Astfel, datorită starețului, eu am clarificat faptul că *la baza tuturor tragediilor neamului omenesc se află căderea în mândrie. Această patimă constituie însăși esența iadului și, cu adevărat, atinge adâncimile satanice.* Acum, când scriu, îmi amintesc, cu ascutită rușine, că acest duh pizmaș și hulitor de Dumnezeu, cu mult înainte de întâlnirea cu starețul, mi-a adus acest gând: „De ce Hristos este Unul Născut și nu eu?...” O singură clipă doar, și un foc rău mi-a pârlit inima. Dumnezeu m-a salvat. Mai mult decât atât: parcă mi s-a deschis taina tuturor căderilor.

Dumnezeu m-a salvat și dragostea față de El mi s-a adâncit și mi-a rămas pentru totdeauna în conștiință faptul că *nimeni nu se mântuiește doar cu forțele sale proprii.* Nimeni nu poate fi deplin încredințat că o intenție sau alta ce îi vine nu îl stăpânește pentru veșnicie. Dumnezeu, în pustie, a ieșit învingător din toate ispitele acestui duh (Mt. 4: 1-11).

Dumnezeu m-a salvat pe mine. Dar eu eram înfricoșat, din cauza faptului că astfel de intenții încă îmi pot veni. Gândeam întru sine-mi: Nu mai am nădejde de mântuire... Dumnezeu nu mă poate primi pentru veșnicie așa cum sunt eu (In. 17: 21-13). Da, și mie îmi era deosebit de greu să fiu cu El, dacă sunt nevoit să lupt în permanență cu patimile.

Uimitor de grijulie a fost cu mine Pronia Dumnezeiască: anume, în momentul trebuincios, mi-a îngăduit să mă întâlnesc cu starețul Siluan. Datorită lui, în viața mea interioară, s-a produs o cotitură hotărâtoare. El mi-a explicat ce înseamnă *a ține mintea în iad și să nu cazi în deznădejde.* Mare recunoștință am față de Părintele și Starețul meu. Și în trecut am văzut că Domnul mă conducea spre El, dar eram prea prost, să înțeleg această adâncime a lui Dumnezeu. Datorită starețului Siluan, și eu am început să cunosc căile Domnului și, înfiorându-mă, binecuvântează numele Lui.

„Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu...” „Cel ce nu Mă iubește nu păzește cuvintele Mele.” „Cine Mă nesocotește pe Mine și nu primește cuvintele Mele are judecător care să-l judece: cuvântul pe care l-am spus, acela îl va judeca în ziua de apoi” (In. 12: 48; 14: 23; 21: 24).

Și la Athos, ca și până la primirea în monahism, rugăciunea mea era întreruptă de gânduri potrivnice lui Dumnezeu. Astfel, într-un moment de ședere chinuitoare în picioare, judecând cuvântul Dumnezeiesc, am simțit neputința mea extremă de a petrece în duhul poruncilor Lui cu toate străduințele mele și pronunțam cuvinte nebunești: „Tu nu ești îndreptățit să mă judeci pe mine. Pentru a fi pe deplin îndreptățit să mă judeci, Tu Însuși trebuie să ai condiții egale cu mine. Tu ești nesfârșit în marea putere a Existenței fără început, iar eu, în creatura mea, sunt asemenea viermelui.”

Rugăciunea mea se adresa în general lui Dumnezeu. Și, cu toate acestea, eu am primit răspuns în inima mea la această rugăciune: *Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului, pentru că El este Fiul Omului...* (In. 5: 27). De multe ori până atunci, citisem aceste cuvinte, dar nu receptasem în felul acesta tâlcul lor. Mă făcusem de rușine; îmi era rușine; eu totdeauna trăisem în condiții cu mult mai ușoare decât cele în care Și-a petrecut viața Hristos. Cu adevărat, El are dreptul să judece lumea întregă. Nimeni nu L-a depășit pe El în patimirile Sale.

În aparență, mulți au suferit și până acum suferă chinuri îngrozitoare în camerele de tortură ale închisorilor actuale, dar, calitativ, iadul Lui, *iadul iubirii*, este mai dureros decât celelalte.

„Tatăl... toată judecata a dat-o Fiului, pentru că El este Fiul Omului”. Dar în ce constă această judecată? În aceea că El a arătat faptul că omului îi stă în putere să păzească porunca Tatălui în orice fel de situații s-ar afla în lumea aceasta. Nu avem nici o îndreptățire să facem trimitere la neputința noastră „omenească”. Asemenea Lui, cei care L-au urmat pe Hristos, în timpul vieții Sale pământești, au primit dreptul de a judeca, împreună cu El, lumea: „Au nu știți că sfinții vor judeca lumea?” (I Cor. 6: 2). Apostolul Petru I-a spus Domnului: „Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție. Ce, oare, va fi nouă?” Iar Iisus le-a zis: „Adevărat zic vouă că voi, cei ce Mi-ați urmat Mie, la învierea lumii, când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel” (Mt. 19: 27-28).

De ce așa? Răspunsul la această întrebare îl aflăm în Evanghelie: „Părinții orbului din naștere se temeau de iudeii care hotărâseră „că, dacă cineva va mărturisi că El este Hristos (adică Mesia), să fie dat afară din sinagogă” (In. 9: 22, 34) și dintre căpetenii mulți au crezut în El, dar nu mărturiseau, din pricina fariseilor, ca să nu fie izgoniți din sinagogă” (In. 12: 42). „Vă vor scoate pe voi din sinagogi; dar vine ceasul când tot cel ce vă va ucide să creadă că aduce închinare lui Dumnezeu” (In. 16: 2). În vremea aceea, nu era mic riscul să te expui ostracismului social. Cu toate acestea, Apostolii au acceptat acest lucru; majoritatea dintre ei au fost uciși din pricina propovăduirii Evangheliei; de aici, „dreptul” lor de a judeca pe cei ce nu au urmat lui Hristos.

„Căci Însuși Tatăl vă iubește pe voi, fiindcă voi M-ați iubit pe Mine” (In. 16: 27). Îmi amintesc cu tristețe de anii tinereții mele, când sensul acestor cuvinte se ascundea de mine. Mă gândesc că de veacuri se repetă aceleași lucruri cu cuvintele venite din Ceruri, care nu trezesc ecoul necesar în inimile încremenite, în cugetarea stinsă pentru lumea de sus. Și au fost destule momente când aceste cuvinte s-au dat de sus oamenilor, asemenea tunetelor care zguduie inimile și fulgerelor care le iluminează conștiința. Ele au venit pe pământ din tainica Împărăție, ca o descoperire mântuitoare despre înțelepciunea negrăită a Tatălui Ceresc, despre iubirea Lui față de noi, despre marea taină a existenței.

În decursul veacurilor, s-au rostit cuvinte sfinte însă fără o atenție corespunzătoare și este posibil ca ele să-și fi pierdut puterea lor inițială, aceea pe care au avut-o ele fiind mai întâi în conștiința prorocilor, apostolilor și sfinților. Se găsesc, oare, alte mijloace de exprimare a sensului adânc al cunoașterii date nouă despre Dumnezeu? Iubirea față de El se descoperă în atâtea forme de energie vitală, pe care nu le poate diminua timpul atotdistrugător.

În fața ochilor noștri, se săvârșește noua minune a creației lumii: crearea dumnezeilor (In. 10: 34; Ps. 8: 6), care încă nu s-a încheiat (In. 5: 17). „Terminarea” este promisă în veacul ce va să vină. Dar și acum, deja, când lumina necreată se coboară asupra noastră, acest proces duhovnicesc stârnește uimire în adâncul duhului nostru, înalță gândul spre Împărăția făgăduită nouă.

Dobândirea acestei Împărății a iubirii Părintești este legată de multe suferințe (Mt. 11: 12; 25: 34). Inima se istovește cu adâncă durere, din pricina pierderii suferite de om. Eu vorbesc despre

o durere duhovnicească, metafizică și vreau ca cititorul să mă înțeleagă corect. În cuvintele noastre, există întotdeauna o oarecare instabilitate; odată cu transformarea experienței, se schimbă și conținutul noțiunilor, și sensul pe care îl au cuvintele cu aceleași sunete. Durerile inimii la un sihastru creștin nu sunt un fenomen patologic: ele se ivesc organic, fiind provocate de iubirea împreună-pătimitoare. Ele nu se cultivă, căci aceasta ar fi o deviație spre un dolorism sufletesc nesănătos; ele nu sunt o urmare a conflictelor psihologice, nici rezultatul unor sau altor patimi nesatisfăcute; după firea lor, sunt cu totul altceva. Nașterea noastră în Dumnezeu, pentru veșnicie, este legată de multe osteneli. Prorocul Isaia a exprimat minunat acest lucru: „Ca femeia însărcinată și gata să nască prunc, care se zvârcolește și strigă în durerea ei, așa am fost noi, Doamne, cu toții, în fața Ta! Zămislit-am, dureri de facere am avut și am născut vânt! Mântuire țării, noi n-am dat și în lume nu s-au născut biruitorii ei” (Is. 26: 17-18) (am folosit textul Septuagintei). Apostolul Pavel scrie galatenilor: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi” (4: 19). Multe exemple asemănătoare se pot aduce din Sfânta Scriptură și din Operele Sfinților Părinți.

Duhul nostru bolește, dar această boală se reflectă în tot omul întreg: în inimă, în trup. Omul „întreg” suferă în starea de așteptare a Dumnezeului Celui Veșnic, dar aceste suferințe nuucid, ci ne însuflețesc. Chinurile duhului sunt metafizice: aparțin tărâmului purtător de lumină al nemuririi: prin ele, ne înălțăm dincolo de hotarele materiei, în lumea Luminii necreate (cf. In. 16: 20-23).

Mintea nu poate să se încredințeze despre Dumnezeirea lui Hristos. Trebuie să faci osteneli covârșitoare, spre a trai potrivit cuvântului Lui. Luând cunoștință, în procesul ascetic, de dimensiunea căderii noastre, *noi trebuie să trecem printr-o îndelungată rugăciune de pocăință*; numai atunci ni se va da nouă puțința de a trăi ceea ce vedem în Hristos: cea mai mare deșertare de Sine (Fil. 2: 6). Și apoi, ne învrednicim de venirea „puterii de Sus” (Lc. 24: 49) sau în chip de limbi de foc, sau în strălucirea Luminii Taborice; atunci ni se descoperă sensul autentic al Evangheliei „bunevestiri”.

Cei șapte ani petrecuți de mine în pustie au fost timpul cel mai prielnic pentru rugăciune. Îmi amintesc: odată, am început Rugăciunea Domnească „Tatăl nostru” și sufletul meu a încremenit într-o fericită uimire. Să merg mai departe nu puteam. Mintea mi s-a oprit; totul în mine a amuțit. Și acum scriu cu tristețe despre această minune petrecută cu mine. Ceea ce s-a petrecut cu mine s-a întâmplat o singură dată, dar cu o deosebită putere. Oare nu pentru că structura trupească nu poate suporta atingerea arzătoare a slavei Dumnezeiești?

După un oarecare timp, ceva asemănător s-a petrecut din nou cu mine, la chemarea numelui lui Iisus Hristos. În acele clipe, am fost nevoit să încetez a mai pronunța acest Nume: acțiunea lui era prea puternică; sufletul a rămas fără cuvinte, fără gânduri, era înfiorat de apropierea de Dumnezeu. Atunci, mi s-a deschis taina sfintei slujiri dumnezeiești. În ziua următoare, am săvârșit Liturgia și Hristos-Dumnezeu a fost în mine și cu mine, afară de mine și în Sfintele Taine, în Trupul și în Sângele Lui. Și numele Dumnezeiești, și cuvintele textelor liturgice îmi ieșeau din gură precum o flacără. M-am aflat în această stare vreme de trei zile, după care intensitatea trăirii s-a micșorat. Dar amintirea despre cele petrecute, Dumnezeu mi-a gravat-o în mintea și în inima mea. Și eu mă rog Lui să nu mă lepede la vremea bătrâneților, „nici în ziua morții mele” (Ps. 70: 10).

Apostolul Pavel ne-a poruncit „să umblăm cu vrednicie, după chemarea cu care am fost chemați” (Efes. 4: 1). Dar în ce constă această umblare? Să dăm din nou cuvântul lui Pavel: „Mie, celui mai mic decât toți sfinții, mi-a fost dat harul acesta, ca să binevestesc neamurilor bogăția lui Hristos de nepătruns și să descopăr tuturor care este iconomia tainei celei din veci ascunse în Dumnezeu, Ziditorul a toate, prin Iisus Hristos... Întru Care avem, prin credința în El, îndrăzneală și apropiere de Dumnezeu, cu deplină încredere... și Hristos să Se sălășluiască, prin credință, în inimile voastre, înrădăcinați și întemeiați fiind în iubire, ca să puteți înțelege... care este lărgimea și lungimea, și înălțimea, și adâncimea și să cunoașteți iubirea lui Hristos, cea mai presus de cunoștință, ca voi să vă umpleți de toată plinătatea lui Dumnezeu. Iar Celui ce poate să facă, prin puterea cea lucrătoare, în noi, cu mult mai presus decât cerem sau pricepem noi... slava Lui în veacul veacului” (Ef. 3).

Voi continua să vorbesc despre alte câteva fenomene pe care nicicum nu le-aș fi putut aștepta, din pricină că eu sunt așa cum sunt. Nu o dată mi-a fost dat să contemplez Lumina Dumnezeiască. Ea mă cuprindea blând și mă umpleam de o iubire nepământească. În anumite împrejurări, lumea exterioară își pierde materialitatea și devenea nevăzută. Ceea ce se petrecea cu mine aparținea unui alt plan al existenței. Când, în chip neștiut de mine, se restabilea perceperea obișnuită, atunci o tristețe fină îmi străbătea sufletul, datorită întoarcerii la viața trupească.

Câteodată, îmi trecea gândul că aș putea să nu mă mai întorc la viața trupească; rugăciunea săvârșită în timpul acesta, de acum, poate deveni o stare veșnică a sufletului. Vederea Luminei este strâns legată de harul care ne înviază și a părăsi pământul într-o astfel de stare este o adevărată binecuvântare. Din „viața” Cuviosului Serafim de Sarov, aflăm că el a încetat din viață în timpul rugăciunii: sufletul lui a părăsit trupul încă viu; el ținea în mână o lumânare aprinsă. „Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui” (Ps. 115: 6). Nu printr-o astfel de moarte trebuie să trecem cu toții din această viață? „Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață” (In. 5: 24). „Adevărat, adevărat zic vouă: dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va vedea moartea în veac” (In. 8: 51).

Rugăciunea este o energie de un gen aparte, ea este contopirea a două acțiuni – a noastră și a lui Dumnezeu. Astfel, ea este și în trup, și în afara trupului – chiar în afara lumii acesteia spațiale și temporale. Când noi suntem consternați de vederea sfințeniei lui Dumnezeu și, în același timp, în deznădejde pentru marea noastră nevrednicie în fața lui Dumnezeu, atunci rugăciunea noastră se transformă într-un avânt puternic al duhului, care răscolește cercul strâns al materiei. Trupul nostru trebuie să se înduhovnicească (I Cor. 15: 50). „Cât pentru noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, care va schimba în înfățișare trupul smereniei noastre, ca să fie asemenea trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are de a-Și supune Sieși toate” (Fil. 3: 20-21). „Așadar, dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde Se află Hristos, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu” (cf. Col. 3: 1).

O, minunat este acest dar al rugăciunii! În avântul către Tatăl și Dumnezeul Preaiubit, ea este de nepotolit; prin ea, noi avem acces la o nouă formă de existență, nespațială, dar care, calitativ, depășește această lume. Sufletul surescitat de o imaginație beată sau condus de o filosofie

rațională caută cărări acolo unde ele nu există. O oarecare intuiție sufletească mișcă sufletul care este legat cu lanțuri nevăzute, dar de nedezlegat, de „legea păcatului” și care nu se pot desface prin propriile noastre eforturi, ci numai prin acțiunea Atotputernicului Dumnezeu, Mântuitorul nostru. În ce fel ne vom putea închipui lupta sufletului pentru eliberarea sa? Se impune o analogie cu trupul, care, fiind în dureri insuportabile în întregime, în mișcare, străduindu-se să evite durerile – asemenea trupului se mișcă și sufletul în plânsul rugăciunii, pentru a birui durerea și a se uni cu Dumnezeu. Din experiența mea personală, pot să spun că *există două feluri de deznădejde: una cu totul negativă, care pierde pe om și trupește, și sufletește. Cealaltă este binecuvântată*. Despre aceasta, nu voi înceta să vorbesc. Printr-o astfel de deznădejde, mi-a venit și mie renașterea întru Lumină. Mie nu-mi este deloc ușor să mărturisesc înaintea oamenilor despre binecuvântarea ce s-a revărsat asupra mea de la Cel Preaînalt. Nu am putut pricepe niciodată de ce tocmai cu mine s-au întâmplat aceste lucruri. Cu mine, cela ce sunt așa cum sunt eu. La început, lumina, nevăzută încă pentru mine, mi-a dat să văd iadul meu lăuntric, apoi și toată lumea creată, în existența ei temporală, în predispoziția ei spre pieire. Această vedere cumplită, am purtat-o îndelung întru sine-mi. Eram descurajat de absurditatea lucrurilor ce se petrec în lumea aceasta plină de suferințe, care ucide orice încercare de viață. Dar, oricât ar fi de straniu, noua viață bătea însutit din lăuntru meu. Ca un torent neîntrerupt, rugăciunea îmi inunda inima, atrăgea după sine și mintea, adesea cu putere crescândă, altădată, însă, în așa măsură, încât îmi smulgea duhul meu în adâncimea unui alt spațiu, neasemănător celui pe care îl receptam în mod obișnuit. În același timp, eram coborât până la nimicire, dar, odată cu aceasta, primeam experiență incalculabilă în vederea aprofundată a lumii și chiar a atingerii de veșnicie.

Este chinuitor să-ți recunoști neîncetat nimicnicia, din care cauză se întristează și oasele... Dar, curios, când slăbea această zdrobire sfântă, eu muream duhovnicește. Am priceput firea acestui fenomen abia mai târziu, când starețul Siluan mi-a explicat: “Domnul ne educă pe noi în așa fel, încât să nu pierdem smerenia.” Atunci, în parte, am înțeles taina acestei căi. Mi se întâmpla în trecut, ca pictor, să cer o senzație de triumf, de biruință și îmi ziceam: „am obținut” ceea ce căutam; mă apropiam, probabil, de expresia acelei frumuseți ce mi se descria mie. Dar această încântare dispărea repede și eu, din nou, eram chinuit, la vederea nereușitelor mele. Așa, și încă mai mult, se întâmplă cu Dumnezeu: El nu ne dă liniște; mângâie sufletul pentru o clipă, Se atinge cu focul Său de inimă, ne încântă mintea cu vederea Slavei Sale și, din nou, Se ascunde, pentru a nu crede noi cumva că am atins deplinătatea cunoașterii Lui. Soarta noastră pe pământ este „de a fi săraci cu duhul”. *Îndată ce ne cuprinde liniștea falsă a mulțumirii de sine, imediat ne părăsește Duhul Vieții Care vine de la Tatăl.*

Din experiența acestor schimbări, mi s-a limpezit structura fericirilor și anume: *la baza oricărei sporiri duhovnicești, stă simțământul chinuitor al “nimicniciei” noastre*. Această conștiință a nimicniciei este izvorul energiei rugătoare și împreună formează acea temelie trainică pe care se zidește întreaga construcție a mântuirii, chiar până la culmile ei, după care urmează „plata noastră multă în ceruri” (Mt. 5: 3-16). Iarăși și din nou: *la temelia tuturor rețelilor, stă mândria, întru care este moartea și întunericul*. Caracteristica smereniei este sfânta nepătimire, care îl coboară pe om până la treapta când se recunoaște mai prejos decât creatura și, în chip tainic, îl înalță mai presus decât toată zidirea.

În viața sa cea după Dumnezeu, sihastrul creștin nu trebuie să se asemene nici poezilor, nici filozofilor, nici savanților. În chemarea sa către Dumnezeu, el aspiră numai către înainte,

nemaiuitându-se la sine. Ceea ce el trăiește eficient în rugăciune lasă în ființa sa o urmă neștersă și se vede ascet doar după trecerea unui timp îndelungat, când atenția minții se concentrează la trecut. Atracția către Dumnezeu, la început, este atât de intensă, încât, în mișcarea sa tensionată către Cel Preaînalt, duhul omului Îl vede numai pe El, Cel Unul. Sufletul care se căiește și care se vede pe sine atât de departe de Adevărul căutat devine întreg o rană dureroasă și imploră pe Domnul Cel Preaiubit să aibă față de el milă și îngăduință. Simțământul păcatului care a distrus asemănarea cu Dumnezeu din ființa noastră naște un regret inexprimabil față de starea în care noi ne-am aflat atât de mult și care ne-a făcut cu totul nevrednici de Sfântul Sfinților; oare Domnul ne va primi pe noi, desfrânații? Sufletul se află, parcă, în fața Înfricoșatei Judecăți și, cu cât este mai zdrobitoare frica de osândire, cu atât rugăciunea de pocăință devine mai puternică. În ceasurile de repaus ale șederii trupești în fața lui Dumnezeu, dispoziția esențială a duhului nu se schimbă, ci petrece cu toată puterea în acea mișcare către El.

Iată ce s-a întâmplat cu mine în al cincilea an de călugarie: egumenul mănăstirii Sfântul Pantelimon, arhimandritul Misail, m-a chemat la el și mi-a dat o ascultare – să învăț limba greacă, deoarece mănăstirea avea nevoie de cunoscători ai acestei limbi a locului, care era necesară în toate contactele cu lumea exterioară, duhovnicească și oficială. Eu am făcut închinăciunea cuvenită, spre a primi binecuvântare pentru munca ce-mi stătea înaintea. Când am ajuns însă lângă ușa cabinetului, el m-a oprit și mi-a zis: „Părinte Sofronie, Dumnezeu nu judecă de două ori. Dacă dumneavoastră împliniți ascultarea dată de mine, eu voi avea plată în fața lui Dumnezeu, iar dumneavoastră veți petrece în pace.” El vorbea plecându-și capul spre piept, așa cum se obișnuiește la rugăciune și, în vocea lui, se reflecta seriozitatea pe care o dădea cuvântului său. De la el, m-am îndreptat spre bibliotecă, pentru a lua cărțile necesare studiului limbii grecești și m-am întors la chilie; acolo, deschizând gramatica dialectului, mi-am concentrat în mod firesc atenția la cele citite. Și ce s-a întâmplat? Am simțit fizicește că mintea îmi iese din inimă, se ridică până în partea frontală a craniului și se mișcă mai departe, în direcția cărții. În acel moment, mi-a devenit clar că mintea mea, zi și noapte, timp de șapte ani, a petrecut în inimă, în rugăciune de pocăință. După cuvântul egumenului, eu am rămas liniștit sufletește. Zdrobit de boală (de malarie), am biruit totuși slăbiciunea trupească, pentru a studia limba cât mai multe ore pe zi cu puțință. Îmi amintesc cum, odată, pe când scriam exercițiile, istovit fiind, mi-a venit un gând: dacă acum, în clipa aceasta, mă voi auzi strigat la Judecată, ce voi face? Eram liniștit în adâncul inimii: „Mă voi scula în pace și voi merge la Judecata lui Dumnezeu”. Acest moment, chiar și acum, îl remarc în mod deosebit, pentru că nu era defel asemănător cu starea de spirit de mare frică, ce mi-am însușit-o relativ la judecata viitoare. Prin rugăciunea egumenului, mi s-a dat experiența păcii acesteia. Noua mea ocupație m-a privat de puțința de a săvârși rugăciunea precum odinioară, dar harul, într-o formă prea minunată, nu m-a părăsit timp de câteva luni, cât a durat efortul meu de a stăpâni limba greacă. Astfel, Dumnezeu nu m-a părăsit, dar nici inima mea nu s-a depărtat de Dânsul.

Lunile de învățătură au trecut și Domnul a binevoit să-mi dea din nou o rugăciune de pocăință înfocată. *Pentru a renaște în Domnul, trebuie să avem frică de noi înșine, de felul nostru de a fi, să avem aversiune față de patima mândriei mârșave și potrivnice lui Dumnezeu, care trăiește în noi și care ne-a izgonit cu rușine din Împărăția Tatălui luminilor.* Salvarea de această patimă o găsim în porunca lui Hristos: să iubim pe Dumnezeu și să ne urâm pe noi înșine (cf. Lc. 14: 26). Această temă este deosebit de importantă și sunt conștient că nu este posibil să epuiez această parte a vieții duhovnicești a creștinului, oricât aş scrie eu. Eu am numit

deznădejdea care m-a cuprins pe mine – marele dar de Sus. Am înțeles pe deplin aceasta nu mai devreme decât după scurgerea a treizeci de ani de trudă, poate chiar mai mult. Nu am căutat ajutorul oamenilor, pentru că eram luat ca o frunză uscată de vânt, mă învârtea și nu-mi dădea posibilitatea să înțeleg sensul celor ce se petreceau cu mine. Nu înțelegeam nimic; nu puteam întreba pe nimeni, pentru că nu puteam formula nicio întrebare. Existența cosmică se deschidea vijelios minții mele, cu o iuțea ce nu-mi permitea să mă opresc nicăieri cu rațiunea. Era o stare asemănătoare nebuniei, de un fel deosebit, nefiind de resortul și de competența psihiatrilor. Începea procesul îndepărtării mele de lume. Ceva se așeza între mine și oameni, îmi pierdusem interesul de a comunica cu ei; dispăruseră, unul după altul, punctele de contact. Lumea artelor: pictura, muzica, poezia, literatura, teatrul și celelalte, tot ceea ce înainte reprezenta esența și sensul existenței mele – a început să pălească și să mi se pară a fi lucruri neserioase, curat amuzament copilăresc și acesta nu a fost un lucru ușor pentru mine: din când în când, în prima perioadă, eram sfâșiat între două centre: patima de pictor și rugăciunea. Asta, până când rugăciunea a biruit pe toate celelalte din lumea aceasta. *Rămâne o singură misiune: să-L afli pe adevăratul Dumnezeu, adică pe Ziditorul tuturor făpturilor și veșnic să trăiești împreună cu El.*

Nu este, oare, nebună o asemenea cutezanță pentru un om ca mine? Cu Dumnezeu, nu este deloc ușor și nici simplu; El este prea mare pentru noi. El este „Foc care mistuiește”, El este lumina cea neapropiată. El Și-a aruncat focul pe pământ și arde inimile noastre. Pe de altă parte, și eu sunt lucrul mâinilor Sale. El S-a îmbrăcat în trupul nostru, pentru ca, prin acest ecran, să-L putem vedea. De aici, nădejdea care duce mai departe decât orice deznădejde. Îndrăzniți, a spus El (cf. In. 16: 33). Cred că apariția acestui foc înlăuntrul nostru este suflarea veșniciei Dumnezeiești. Referitor la aceasta: „La Dumnezeu, nimic nu este cu neputință... și fericită este aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul” (Lc. 1: 37-45).

Cunoscând prin mine însumi nestatornicia firii noastre, eu trăiesc statornic în frică. Această frică se numește Dumnezeiască. Ea nu se aseamănă cu frica animalică: în ea, se cuprind și înțelepciunea, și iubirea, și puterea. Numai întâlnirea cu marele Dumnezeu, pe Care noi nu-L putem cuprinde și pe Care noi nu putem să nu-L iubim, ne dă să cunoaștem că suntem foarte departe de ceea ce ne-am propus ca țel și sens al întregii noastre existențe.

Petru, la Cina cea de Taină, a spus cu patos: „Dacă toți se vor sminti întru Tine, eu niciodată nu mă voi sminti!” Cunoaștem cu toții ce a urmat după această mărturisire: „Și Petru și-a adus aminte de cuvântul lui Iisus, Care zisese: „Mai înainte de a cânta cocoșul, de trei ori te vei lepăda de Mine.” Și, ieșind afară, a plâns cu amar” (Mt. 25: 33-75).

Scris este: „Iubirea desăvârșită alungă frica... iar cel ce se teme nu este desăvârșit în iubire” (I In. 4: 18). Eu știu că nu sunt desăvârșit în iubire, dar aceasta nu mă îndepărtează de faptul că și eu iubesc pe Dumnezeu. Și, iată, anume această iubire naște în mine frica de a nu fi vrednic de răspuns bun la Judecată. Se frâng oasele mele când văd înlăuntrul meu cea mai mică urmă de șovăială. Nu-mi amintesc ca în timpul viețuirii mele la Athos să se fi atins îndoiala de mine sau de inima mea. Când, însă, m-am întors în Europa, am luat contact cu oamenii de alt duh, care, asemenea unui vânt rece, îmi atingeau și îmi tulbura, în mod neplăcut, inima și mintea. Această energie, străină Duhului lui Hristos, pentru moment, dezechilibrează pacea interioară și cheamă mintea și inima la o oarecare luptă. Cunoscută de mine în pustiu, *în rugăciunea dragostei, am*

biruit influențele negative întâlnite: „Legea duhului viețuirii în Hristos Iisus m-a eliberat și pe mine din puterea duhului lumii acesteia” (cf. Rom. 8: 2).

Petru s-a ridicat, dar eu pot să cred în mine însumi? Cât timp inima mea simte prezența lui Dumnezeu, noi petrecem în pace și suntem încălziti de iubirea Lui. Dar când lucrarea Lui nu se mai face simțită, atunci mă întristez din nou, văzând neputința mea. Lucrarea crucii mă însoțește, într-o oarecare măsură, până la bătrânețe. Mi se pare totuși că eu am cunoscut posibilitățile omului; și această cunoaștere în duh îmi oferă libertate la orice fel de întâlnire cu fel de fel de puteri, nemărginit mai puternice decât nimicnicia mea. În acele vremuri sinistre, m-a salvat numele lui Iisus Hristos. Mă rog să se petreacă cu mine aceleași lucruri, măcar până la sfârșit și fără de sfârșit. În orele când Dumnezeu ne dăruiește odihna, se stârnește înlăuntrul nostru o rugăciune fierbinte și, în îmbrățișarea ei, duhul descoperă cu bucurie înrudirea cu Hristos și crește asemănarea cu El. DOMNUL ne-a zidit după „chipul Său” – prin urmare, în El, devenim și noi „domni”. Întăriți prin puterea Lui, noi putem contempla tot felul de rău în lumea creată, dar el, răul, își pierde puterea asupra noastră. Pentru acest rău, este necesară domnia (stăpânirea) noastră întru „împărăția cea nestrămutată”.

„Încă o dată voi clătina nu numai pământul, ci și cerul.” Cuvintele „încă o dată” arată prefacerea „a ceea ce se clatină”, ca element creat, ca să petreacă în *neclintire*. (Evr. 12: 26-27). Încă nu ni s-a descoperit care va fi ultima încercare la care va fi supusă întreaga zidire. Ne trebuie o frică evlavioasă, pentru a străbate toate pragurile ființei zidite și să ne umplem de viața necreată, ce se pogoară de la Dumnezeu.

Hristos-Dumnezeu este nemărginit în puterea Sa, Duhul Lui umple orice beznă. Dar și micșorarea Lui este, pentru noi, de nepătruns. Când, într-o tăcere nevăzută, stăm în fața lui Dumnezeu într-o deplină dezagolire a ființei noastre, atunci adâncurile firii se deschid și pentru noi înșine. *Printr-o totală concentrare – STRĂNGERE a tot ceea ce se află înlăuntrul personalității noastre, ni se oferă posibilitatea să vedem că ființa întregii omeniri, la originile ei și după firea ei, este O FIINȚĂ UNICĂ, UN OM UNIC.* De aici, mișcarea firească a duhului nostru către rugăciunea pentru toți oamenii, pentru ÎNTREGUL ADAM, ca pentru tine însuși. De aici, ne vine și înțelegerea cuvintelor lui Hristos: „Ca toți să fie una, după cum și Noi suntem una” (In.17: 21-23).

În rugăciunea de pocăință pentru păcatele noastre, noi învățăm să trăim tragedia întregii omeniri prin noi înșine. Dacă, în virtutea a tot felul de zădărnicii, la tot pasul, eu bolesc cu întreaga ființă, dacă, pentru toate căderile mele, mi se ascunde căderea străveche a protopărintelui nostru, care a rupt întreaga omenire de Dumnezeu și Tatăl nostru, atunci este normal pentru mine ca, în suferințele mele personale, să cunosc ființial suferințele tuturor oamenilor. Dar, poate și invers: în bucuria mea, să văd bucuriile întregii lumi. Așa se învață creștinul să împreună-pătimizească cu toți cei ce sunt în suferințe și să se bucure cu toți cei ce petrec în bucurie.

Dacă păcatul, în esența sa, este întotdeauna o crimă împotriva iubirii Părintești, atunci restabilirea deplină a iubirii pierdute nu este posibilă altfel decât printr-o totală pocăință, care să ne descopere, dacă este posibil, până în sfârșit, ce înseamnă această crimă atunci când se impune în planul veșniciei. „Preabunule Părinte, vindecă-mă și pe mine, leprosul, înnoiește-mă

pe mine, cel stricat de păcate... Părinte Sfinte, sfințește-mă pe mine: și mintea, și inima, și trupul meu... greșit-am înaintea Ta și voi muri departe de Tine... primește-mă pe mine, după mulțimea îndurărilor Tale și a milostivirii Tale.”

„Iisus i-a spus lui: „De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe?” (In. 14: 9). Maria Magdalena: „Ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea, crezând că este grădinarul, I-a zis: Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi lua. Iisus i-a zis ei: Marie! Întorcându-se ea, I-a zis evreiește: Rabuni! (adică Învățătorule)” (In. 20: 14-16). Luca și Cleopa, în drumul lor spre Emaus, nu L-au cunoscut pe Iisus decât atunci când El „a frânt pâinea”, le-a dat-o lor și „s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut” (Lc. 24: 3). Ceva asemănător se va putea petrece și cu noi: El Se va apropia de noi, va discuta cu noi și noi nu-L vom recunoaște pe El, Care este marele Dumnezeu – mare, dar blând și deosebit de smerit. Dar, când vine momentul și noi Îl cunoaștem, atunci sufletul nostru Îl va iubi și inspirația culeasă din această cunoaștere ne va umple de fericire. Și această inspirație, obținută prin cunoaștere, nu ne va părăsi niciodată. Noi vom fi, de multe ori, în diferite încercări și stări dureroase, dar ea, această minunată inspirație, va fi totdeauna cu noi; câteodată, ca o pace liniștită, altădată, ca o flacără arzătoare, uneori, ca un aflux de gânduri purtătoare de lumină sau ca un plâns de bucurie în rugăciune. Și multe asemenea acestora, căci *nimic în lume nu se poate asemăna cu ceea ce își are obârșia în El, Cel Unul.*

Rugăciunea biruiește tragismul

Eu am făcut cunoștința cu noțiunea de tragedie încă din anii copilăriei, nu din experiență, ci din lecturarea cărților. Ideea mea despre tragedie era cam așa: în mintea omului, se deschide ceva care îl atrage în întregime. În timpurile din urmă, acest obiect de atracție era numit „ideal”. Pentru atingerea a ceea ce este admirat în mod intuitiv, omul nu precupește nicio osteneală, nu se cruță în suferință, în nimic, nici chiar viața sa nu o cruță. Cu toate acestea, când este atins obiectul căutarilor, atunci el descoperă o cruntă înșelare: realitatea nu corespunde cu ceea ce s-a oferit minții și, în mod firesc, deziluzia ce urmează după aceasta duce la o grea și, adesea, chiar monstruoasă moarte. Multe dintre idealuri sunt apanajul oamenilor puternici. Adeseori, acestea sunt pretenții pentru puterea supremă. Așa s-a întâmplat cu Boris Godunov. În lupta pentru realizarea dorinței lui ascunse, și el, asemenea multor înaintași din veacurile trecute, nu s-a dat în lațuri de la săvârșirea acelei sângeroase crime. Atingându-și însă scopul, el a văzut că ceea ce primise era sub așteptări: „Am dobândit puterea supremă... dar fericirea e departe de sufletul meu.”

Alte căutări – în planul duhului, artei sau științei sunt cu mult mai nobile. Geniul are descoperiri ale inteligenței, pe care, adesea, el nu le poate concretiza, deoarece ele depășesc măsura de realizare în lumea aceasta. Convingându-se de insuficiența sa de a înfăptui desăvârșit vederea sa inițială, devenită unicul sens al existenței sale, suferă o profundă sfâșiere sufletească și moare. Un astfel de deznodământ total se observă adesea la poeți. Am urmărit și urmăresc încă, nu fără fiori, destinul lumii. Viața omenească, la orice nivel am lua-o, este tragică în manifestările ei. Chiar iubirea este plină de ascuțite contraziceri și, adeseori, de crize fatale. Astfel, orice fenomen pământesc, chiar de la nașterea sa, are pusă pecetea aneantizării.

Eram încă tânăr (de 18 ani), când mi-a fost dat să trăiesc acele evenimente istorice al căror tragism a depășit tot ceea ce întâlneam în cărți: mă refer la primul război mondial și la revoluția socială ce a urmat în Rusia, cu toate grozăviile ce sunt legate de astfel de evenimente. Strașnic tablou este căderea unui mare imperiu. Crudă și nemiloasă este încheștarea „când cei trudiți și împovărați” se hotărăsc, în deznădejdea lor, să lupte pentru drepturile și demnitatea lor. Eu am trăit în însăși vâltoarea suferințelor a milioane și milioane de oameni – începuse o luptă îndelungată, pe viață și pe moarte.

Paralel cu aceste evenimente, în mine însumi s-au dărâmat visurile și nădejdiile tinereții, care, în mod ciudat, s-au unit cu o nouă și adâncă înțelegere a sensului existenței. Pieirea și moartea s-au contopit cu renașterea. Existența este grandioasă în rădăcinile sale și nesfârșit de măreață în țelurile sale. Dacă noi tindem spre o cunoaștere integrală a tot ceea ce este existența, dacă în adâncul conștiinței nu pierdem din vedere Absolutul, atunci duhul nostru înclină spre acceptarea a tot ceea ce își are obârșia în existența cosmică creată. Ziditorul lumii acesteia trăiește veșnic. El stă la temelie existenței noastre și puterea Lui este suficientă să ne învieze după moartea noastră. Experiența morții ne este necesară, pentru a ști că noi am fost chemați prin voința Tatălui Ceresc *din nimic*. Ne este necesară autocunoașterea, pentru ca fiecare pas al nostru să-l facem în deplin acord cu Existența adevărată și neclătinată. O, acest lucru nu este ușor și nici simplu: de sute de ori se va apropia de noi focul groazei, totul înlăuntrul nostru se va strânge cu mare durere. Dar El a biruit și ne cheamă să-L urmăm. Și, urmându-L, desigur, în fiecare etapă încercăm un calvar

corespunzator ei. Duhul nostru se revoltă de frică și în cugetele noastre este cu puțință să intrăm în dispută cu El, aruncând asupra Lui vina tuturor suferințelor noastre. Nouă ne trebuie o credință puternică, pentru ca să nu ne dezlipim de El. Dar, dacă noaptea nevederii noastre a fost străpunsă măcar o dată de strălucirea fulgerului, dacă, la lumina acestui fulger dumnezeiesc, ne-a venit hotărârea: sau cu El, în Absolutul Lui, sau mai bine moartea desăvârșită – a treia cale nu există – atunci este posibil să ni se dea și nouă bucuria biruinței veșnice.

Dacă Tatăl Ceresc ne-a atras spre Fiul Său, Cel Unul-Născut, arătându-ne nouă, măcar în măsura strâmtei noastre receptibilități, înțelepciunea abisală a Cuvântului – Logos – și înălțimea iubirii Sale, atunci vom avea posibilitatea să vedem că *în Dumnezeu nu există tragedie. Această tragedie este proprie doar oamenilor al caror ideal nu a depășit nicicând hotarele pământului. Hristos nu este nicidecum un tip tragic. Suferințelor Sale, care cuprind întreg cosmosul, le este străin acest element.* Iubirea lui Hristos, pe întreaga durată a viețuirii Sale între oameni, a fost plină de suferință. „O, neam necredincios și îndărătnic, până când voi fi cu voi? Până când vă voi suferi pe voi?” (Mt. 17: 17). Pentru Lazăr și surorile Lui, El a plâns (In. 11: 35). S-a întristat, pentru împietrirea inimii iudeilor care au ucis pe prooroci (Mt. 20: 30); în grădina Ghetsimani, sufletul Lui „s-a întistat până la moarte” și sudoarea Lui era precum picăturile de sânge care picurau pe pământ (Lc. 22: 44). *El a trăit tragedia întregii omeniri, dar această tragedie nu a fost cuprinsă în El.* Acest lucru reiese clar din cuvintele Lui, pe care le-a spus ucenicilor Săi cu puțin timp înainte de rugăciunea din grădina Ghetsimani: „Pacea Mea o dau vouă” (In. 14: 27). Și, încă: „Dar Eu nu sunt singur, pentru că Tatăl Meu este cu Mine. Acestea vi le-am grăit, ca întru Mine pace să aveți. În lume, necazuri veți avea; dar îndrăzniți: Eu am biruit lumea” (In. 16: 32-33). Și, iarăși, cu câteva săptămâni înainte de Golgota: „De atunci, a început Iisus să arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe, și să fie omorât, și a treia zi să ÎNVIEZE (Mt. 16: 21). Și, altă dată: „Nu Mă plângeți pe Mine, ci pe voi plângeți-vă și pe copiii voștri” (Lc. 23: 28). *Tragismul nu este în El, ci în noi. Asemenea Lui, și creștinul care a primit, cu toată conștiința sa, darul iubirii lui Hristos, deși, poate, nu a atins deplinătatea, evită tragismul morții nesățioase. Printr-o compătimire dureroasă și o rugăciune cu plângere pentru lume, el nu mai devine jertfa deznădejzii dezolante și a pieirii irevocabile.* Mult mai clară este vederea atunci când rugăciunea, oricare ar fi ea, intră în torentul rugăciunii Ghetsimaniice a lui Hristos; când sunt depășite limitele înguste ale individualismului, când este străpuns peretele timpului, atunci se dă omului experiența stării valorice a lui „eu sunt”. Percepând întru sine suflarea făcătoare de viață a Duhului Sfânt, Care Se roagă în el cu această rugăciune, el presimte biruința finală a Luminii. Iubirea lui Hristos, chiar în compasiunea ei cea mai înaltă, care, de altfel, constituie esența *iadului iubirii*, în puterea veșnicei ei existențe, este nepătimitoare. Ea, iubirea, trăiește în mod autentic tragedia omenirii, deoarece ea, în mod firesc, coparticipă la suferințele întregii zidiri și, în special, la cele ale omului. Nu mă pricep cum să procedez pentru a descrie o experiența duhovnicească de neînchipuit, dar cu totul adevărată și care poate fi contradictorie pentru logica formală. Harul este extraordinar de bogat în manifestările sale. Vom lua ca exemplu una din cele mai semnificative întâmplări.

În Hristos, noi primim descoperirea despre valoarea netrecătoare a omului. Noi Îl iubim ca pe propria noastră viață. Avem clipe când ni se dă puțință să contemplăm frumusețea neprețuită a Chipului Dumnezeului Celui Preaînalt. Cercetând această prețioasă ființă în căderea ei, în mod firesc, ni se frânge inima și ea caută posibilități de a salva pe cei iubiți, întrucât Dumnezeu a vărsat peste noi darul de a cunoaște cărările Lui. Cuvântul învățăturilor Bisericii cade prea des

sau pe drum, sau în spini, sau în loc pietros și sufletul se adresează în rugăciune Celui Care l-a zidit pe om. Ne convingem că Dumnezeu Însuși nu vrea să încalce libertatea determinării de sine a oamenilor. *În sfortărea de a birui prin rugăciune suferințele ființelor îndrăgite de noi, dar cu inimile împietrite, sufletul încearcă o adâncă și reală ședere în fața zidului morții – ceva asemănător cu jalea mamei ce ține în mâini pe pruncul ei pe moarte, rodul pântecelui ei. Simțământul dezolării, al pierzaniei iminente, înghite orice alt simțământ și sufletul celui ce se roagă moare cu cei pentru care se face rugăciunea. Fiul Cel Unul Născut al Tatălui a primit pentru noi moartea. El a murit pe cruce, purtând în Sine moartea noastră, prin iubirea Sa „până la sfârșit”. Dar Dumnezeu L-a înviat pe El (cf. I Pt. 1: 2). Aceeași făgăduință este dată tuturor celor ce cred întru El, în Hristos Dumnezeu (cf. In. 3: 15; 3: 36; 6: 40; 6: 47; 11: 26). Starea oamenilor este mai complicată: noi înșine nu suntem liberi de păcat până în sfârșit, adică purtăm în noi propria noastră moarte. Noi, în rugăciune, nu murim repede trupește pentru frații noștri și, în general, pentru lume. Dar, și mai real, în duh, trăim moartea lor; va veni și ziua când vom muri și noi.*

Hristos, prin moartea Sa, a călcat moartea lui Adam și a urmașilor lui. În aceasta stă cheazășia învierii noastre. Rugăciunea pentru lume este una dintre cele mai împovărătoare și disperate, în sensul că duhul nostru niciodată nu realizează scopul său cu desăvârșire. Rugându-se pentru sine însuși, omul poate simți o afluență de iubire și pace. O astfel de stare poate dura un oarecare timp. La rugăciunea pentru lume, oricât ar fi de fierbinte și de îndelungată, sufletul își dă seama că un nor greu de vrăjmășie atârână asupra pământului – prea mulți sunt oamenii care au îndrăgit mai mult întunericul urii decât lumina iubirii Dumnezeiești (cf. In. 3: 19).

Este straniu și dureros: lumea, în marea ei majoritate, nu primește Duhul lui Dumnezeu și rugăciunea se întoarce la cel ce se roagă cu sentimentul zădărniceii, dar și cu o înmulțită întristare. Dar aceasta, desigur, este o senzație eronată. Da, schimbarea dorită a atmosferei duhovnicești a lumii nu s-a petrecut încă, dar, dacă nu ar fi rugători pentru lume, atunci „puterea întunericului” (Lc. 22: 53) s-ar întări printr-o dinamică mult mai mare.

Cei care nu au avut încă experiența descrisă mai sus, cu toate acestea, vor înțelege ușor dacă s-au rugat pentru lume sau pentru oameni aparte, dragi lor, oameni înviați de Dumnezeu. *Inima, printr-o astfel de rugăciune, intră adesea foarte repede în însăși viața aceluia sau acelor pentru care se roagă și știe ce se întâmplă cu ei. Aceasta poate fi sau bucurie și liniște, sau neliniște și întristare; uneori, întunericul sinistru al iadului și răul asemenea lui. Cel care se roagă percepe aceste stări ca pe ale sale proprii. Și aceasta, într-un fel, este o aberație, căci, în realitate, prin rugăciune, sufletul vede – trăiește – se contopește cu cei pentru care se roagă. Dacă acest simțământ împovărător pe care îl încercăm se transformă în bucurie și liniște, atunci avem un semn bun că rugăciunea noastră a fost ascultată: cel bolnav se va însănătoși, cel deznădăjduit va primi lumina nădejdi.*

Iar acest chip de comunicare ființială cu oamenii și chiar cu lumea aceasta este caracteristic rugăciunii adevărate. Viața duhului celui ce se roagă poate și chiar trebuie să capete dimensiuni cosmice, care cer de la noi împlinirea poruncilor Evangheliei lui Hristos. În El, omul devine cu adevărat universal: nu în sensul sincretismului filosofic, ci după dimensiunea și scara cuprinderii existenței reale; după apropierea de ultimele limite ale existenței vii în duh.

Una din întâmplările cu răspuns prompt la rugăciune, am expus-o în cartea Starețul Siluan (pag. 110). Însuși fericitul stareț mi-a spus că, după citirea scrisorii mitropolitului, s-a adresat în rugăciune Domnului și chiar de la primul cuvânt a simțit în inimă pace și bucurie. El, starețul, imediat a răspuns printr-o scrisoare că „fiica acelei femei-mame trăiește și este fericită”. Căutările ulterioare au confirmat veridicitatea simțămintelor starețului. Chiar fiica a spus unei femei din străinătate, care a vizitat-o: „Spuneți-i mamei că eu sunt bine și fericită împreună cu soțul meu. Dar o rog tare mult pe mama să nu mai facă un asemenea demers, ca să nu ne facă rău – mie și soțului.”

Se petrecea în epoca lui Stalin, când orice contact cu oameni de peste hotare punea persoana sub observație și în pericol de a fi exilată în Siberia.

Experiența tragismului soartei pământești ne este necesară. Ea ne arată limitele talentelor noastre create în izolarea lor, în necolaborarea cu Dumnezeu. Este firesc ca, după eșecul tuturor eforturilor și străduințelor noastre, să ni se deschidă noi orizonturi, deja ale altei lumi, infinit mai înalte. Atunci, în locul „sfârșitului fatal”, în majoritatea cazurilor, al geniilor omenirii, apare un început binecuvântat care poate fi pentru om ca Lumina Învierii, ca o intrare în lumea nesticăcioasă, unde nu este loc pentru tagedi, deoarece acolo împărățește veșnicia fără de început.

Experiența noastră personală ne duce la constatarea faptului că *omenirea, în ansamblul ei, până în ziua de astăzi nu a crescut spre a ajunge la creștinismul evanghelic*. Necunoscându-L pe Hristos ca Veșnicul Om și, înainte de toate, ca Dumnezeu Adevărat, în orice stare ar fi ei, oamenii pierd Lumina Împărăției fără de început și slava de fii ai lui Dumnezeu. „Părinte, voiesc ca unde sunt Eu să fie, împreună cu Mine, și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea, pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii” (In. 17: 24). Cei care s-au atins de flacăra sfântă a Duhului Sfânt petrec cu mintea în El, în Împărăția Duhului Sfânt, istovindu-se de sete, pentru a deveni fii vrednici ai Săi. Prin puterea Duhului Sfânt, Care vine de la Tatăl, se biruiește păcatul înstrăinării de iubirea Părintească, iubire ce ne vine prin Fiul (cf. In. 8: 24). *Simțindu-L pe Hristos ca pe Dumnezeu-Mântuitorul, ieșim cu duhul din hotarele timpului și ale spațiului, în acea formă de existență căreia îi este străină noțiunea de “tragedie”*.

Despre slujirea duhovnicească (din însemnările unui duhovnic athonit)

Neînțeleasă și surprinzătoare este Dumnezeiasca Pronie, care m-a pus în situația ca ani de-a rândul să observ viața duhovnicească a multor sihaștri din Sfântul Munte. Câțiva dintre ei s-au arătat dispuși să-mi destăinuie mie ceea ce, într-adevăr, n-au comunicat nimănui niciodată. Eram extaziat, văzându-i pe aleșii lui Dumnezeu ascunși îndărătul smeritei lor înfățișări. Câteodată, ei înșiși ocrotiți de Dumnezeu, nu înțelegeau ce binecuvântare bogată zăcea în ei. Lor le-a fost dat, înainte de toate, să-și vadă neajusurile și, câteodată, în așa măsură, încât nu îndrăzneau nici să cugete că Dumnezeu Se ascunde în ei și ei în El. Unii dintre ei puteau contempla Lumina Necreată, dar acest lucru nu-l cunoșteau, datorită faptului că nu luaseră cunoștință cu operele Sfinților Părinți, care descriu acest fel de har. Această neștiință a lor îi păzea de o posibilă slavă deșartă. După tradiția duhovniciei ortodoxe, eu nu le explicam ceea ce în esență le dăruia lor Dumnezeu. Pentru a ajuta pe sihastru în evlavie, trebuia să-i vorbesc în așa fel, încât să i se smerească inima și mintea, căci, fără aceasta, urma a se pune piedică înălțării lui viitoare. Îmi amintesc de felul cum starețul Anatolie de la Rusicul Vechi i-a spus lui Siluan, pe atunci, tânăr frate: „Dacă tu acum ești așa, atunci cum vei fi la bătrânețe?” Cu aceste cuvinte, starețul Anatolie l-a aruncat pe Siluan, ani îndelungați, în flacăra atâtor ispite, din care cu adevărat a ieșit biruitor, dar cu un preț prea scump. Puterea dată lui de a-L vedea pe Dumneeu depășea dinamismul atacurilor vrăjmașe și, din lupta sa exclusiv duhovnicească, el a ieșit îmbogățit, așa cum puțini sunt în istoria Bisericii și ne-a lăsat nouă, spre învățătură, cuvântul său despre deosebirea smereniei ascetice de „smerenia de nedescris a lui Hristos”. Dar și pentru el riscul pieirii a fost mare, ca, dealtfel, pentru fiecare creștin și, în general, pentru fiecare om. *Mândria este nucleul căderii duhovnicești. Prin mândrie, oamenii devin asemănători diavolilor. Iubirea lui Dumnezeu este o iubire smerită, prin flacăra căreia vine mântuirea celor căzuți.*

Duhovnicul trebuie să simtă ritmul vieții interioare al fiecăruia dintre cei ce vin la dânsul. Pentru aceasta, el se roagă ca Duhul lui Dumnezeu să-l îndrume pentru a da fiecăruia cuvântul trebuincios. Slujirea duhovnicului este și înfricoșătoare, și captivantă, dureroasă, dar și însuflețitoare. El este „împreună-lucrător” cu Dumnezeu (I Cor. 3: 9). Este chemat la cea mai înaltă lucrare, la o cinste incomparabilă – să zidească în Lumina Necreată dumnezei pentru veșnicie. În toate, desigur, Hristos îi este exemplu (In. 13: 15). Iată învățătura Lui: „Adevărat, adevărat zic vouă: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai. Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face El și lucruri mai mari decât acestea va arăta Lui, ca voi să vă mirați. Căci, după cum Tatăl scoală morții și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor ce voiește” (In. 5: 19-21). Este greu să găsești cuvintele potrivite pentru a comunica unui ascultător stările duhovnicești. Este necesar ca duhovnicul să cunoască dinainte, din experiență personală, toată scara stărilor duhovnicești despre care el cutează a vorbi altora. În Cuvântul către păstor, Sfântul Ioan Sinaitul vorbește așa: „Cârmaci duhovnicesc este acela care a primit de la Dumnezeu și prin propriile ostenele o astfel de tărie duhovnicească, încât poate să izbăvească sufletul cuprins de orice beznă... Învățător adevărat este acela care, în mod nemijlocit, a primit de la Dumnezeu cartea duhovnicească a înțelepciunii, înscrisă în minte de degetul lui Dumnezeu, adică prin lucrarea iluminării și nu ne trebuie alte cărți... Este necuviincios pentru învățători să dea sfaturi copiate din operele altora.”

Astfel de învățături am primit și eu, pășind pe drumul slujirii duhovnicești. În esență, acest lucru are în vedere *nașterea cuvântului lui Dumnezeu în inimă, prin rugăciune*. Pe Cuviosul Serafim de Sarov, cineva l-a numit clarvăzător, dar el a răspuns că nu este deloc așa, ci că el se roagă în timpul conversației și primul gând care îi vine în inimă, din rugăciune, trebuie să-l socotească drept dat lui de Dumnezeu.

Dacă oamenilor care au venit la preot cu nădejdea de a auzi de la el în mod clar voia lui Dumnezeu, în loc de aceasta, el le va da o îndrumare provenită din propria sa rațiune, care ar putea fi și neplăcută lui Dumnezeu, prin aceasta, ei vor fi aruncați pe o cale falsă, ceea ce le va pricinui nu puține rele. Același cuvios Serafim a spus că, atunci când vorbea „de la mintea sa, erau destule greșeli”. Și fericitul Siluan a adăugat odată, cu prilejul unei discuții privitoare la această problemă, că „greșelile” pot fi neprimejdioase, dar pot fi și destul de importante; așa cum el însuși a avut de suferit la începutul vieții sale monahale.

Dându-mi seama că sunt departe de desăvârșire, mă rugam Domnului, cu durere în inimă, să nu-mi îngăduie să greșesc, să mă țină în căile voinței Sale celei adevărate, să-mi inspire cuvinte folositoare pentru frați. Și, *chiar în timpul discuției cu omul, mă străduiam să țin auzul minții mele în inimă, pentru a surprinde gândul Dumnezeiesc și chiar cuvintele pe care trebuia să le spun*.

Aplicarea principiului sfânt al tradiției ortodoxe se face cu mare greutate. Oamenii instruiți se țin strâns de alt principiu, al rațiunii. Orice cuvânt al preotului pentru ei este cuvânt pur omenesc și poate fi supus rațiunii critice. Să urmezi sfaturile duhovnicului fără nicio reflecție este, pentru ei, o adevărată nebulie. Ceea ce se vede și se înțelege duhovnicește nu se însușește deloc sufletește și se neagă, pentru că se viețuiește în alt plan (Cf. I Cor. 2: 10-13). Întâlnindu-mă cu oameni conduși numai de propriile lor impulsuri și care respingeau cuvintele date de preot – eu refuzam să cer lui Dumnezeu să deschidă celui venit sfânta și desăvârșita Lui viață. Pe o astfel de cale, nu-i puneam în situația de a se lupta cu Dumnezeu și, comunicându-le doar propria mea părere, cu toate ca era întărită cu trimiteri la operele Sfinților Părinți sau din Sfânta Scriptură, îi lăsam liberi de lupta cu Dumnezeu, având chiar dreptul să refuze sfatul meu, ca fiind pur omenesc. Desigur, aceasta stă departe de ceea ce cautăm noi în Tainele Bisericii.

În aceste timpuri, de îndepărtare masivă de creștinism, slujirea preoțească devine din ce în ce mai grea. *În încercarea sa de a scoate pe oameni din iadul creat de patimile lor contradictorii, preotul se întâlnește cu moartea care îi lovește*. Chiar senzația timpului capătă un caracter straniu: când gol – trăgănat, când dispare ca inexistent, deoarece nu sunt căutări cumpănite, înțelepte.

Este cu neputință să cunoști oamenii. Ei sunt fie orbi și „nu știu ce fac”, fie suferă de daltonism duhovnicesc și mintal. Adesea, ei văd lucrurile într-o lumină diametral opusă, asemenea negativului fotografic... A cunoaște astfel realitatea efectivă a vieții este cu neputință; într-o astfel de situație, nu rămâne loc niciunui cuvânt. Mișcările sfintei iubiri sunt receptate de ei cu dușmănie; smerenia răbdătoare se prezintă lor ca fățarnicie; disponibilitatea de a sluji este urmarea unei mărunte cointeresări. Caracteristic în astfel de situații este faptul că duhul creștinesc al neîmpotrivirii față de rău îi face excesiv de obraznici față de preoți și îi insultă

nemeritat de dureros – le atribuie asemenea intenții la care ei înșisi nu s-au gândit niciodată; disprețuindu-i fără milă, îi acuză de mândrie – prin toate mijloacele, fac jenantă prezența preotului și, în același timp, îl condamnă de sustragere în a se întâlni în astfel de condiții. Și așa, la nesfârșit.

Binecuvintez pe Dumnezeu, Care mi-a deschis taina acestui fenomen. Domnul ne-a prevenit prin cuvânt și ne-a învățat prin exemplul Său. Și, dacă nu ar fi fost așa, ar fi fost cu neputință să nu devin jertfa deznădejdii depline. Un episcop care s-a dedicat cu multă înflăcărare slujirii celor în suferință mi-a scris odată: „eu am început să mă tem de iubire.” Mai târziu, am înțeles aceste cuvinte astfel: Cei care au primit de la el un avantaj s-au legat de el și, la început, l-au ajutat în slujirea sfântă, dar apoi, căpătând încredere și devenind indispensabili, au atentat la libertatea lui, punându-i pretutindeni piedici dacă el se dedica pe sine noilor veniți. Atunci când am primit scrisoarea de la el, eu încă nu înțelegeam sensul înfricoșător al acestor cuvinte. El mi s-a descoperit în anii slujirii mele în Europa. Eu mi-am amintit, nu o dată, și continui să-mi amintesc până acum cuvintele paradoxale: „eu am început să mă tem de iubire”.

Împreună cu aceasta, devine evident un alt aspect al slujirii noastre. *Față de preot, oamenii se comportă exact ca și față de Dumnezeu – îl resping cu o ușurință groaznică, de parcă ar fi ceva netrebuincios, cu încrederea că, atunci când vor avea nevoie de el, ei îl vor chema și el nu va refuza să vină.* „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac.” După sosirea mea de la Sfântul Munte în Franța, m-am întâlnit cu oameni de care mă dezobișnuisem în cei 22 de ani ai viețuirii mele acolo. Aceasta, în special în ultimii ani, când devenisem duhovnicul câtorva sute de monahi cu diferite feluri de viață ascetică ai Athosului. Nu ascund faptul că am fost cu desăvârșire „dezorientat”. Psihologia monahilor, răbdarea lor, puterea de stăpânire – într-atât depășeau totul și pe toți din ce am întâlnit în Europa, încât eu, pur și simplu, nu am găsit nici cuvinte, nici forme exterioare de contact. Ceea ce monahii primesc cu mulțumire, în Europa îi zdrobea pe oameni. Mulți mă respingeau, socotindu-mă anormal de dur, chiar până la alterarea duhului evanghelic al iubirii. Și eu primeam aceste păreri cu înțelegerea că „normele” asceților-monahi și normele oamenilor de cultură apuseană sunt adânc diferite. Fără îndoială, „anormal” ca pentru oamenii timpurilor „Marelui Inchizitor”, așa va fi fost Hristos și pentru contemporanii noștri. Cine poate să-L asculte pe Hristos sau, și mai mult, să-L urmeze? *Ceea ce monahilor li s-a dat prin plâns în zeci de ani, oamenii contemporani cred că pot primi într-o scurtă perioadă sau, câteodată, în câteva ore de placută discuție „teologică”.* Cuvintele lui Hristos – fiecare cuvânt al Lui – au venit în lumea aceasta, de Sus; ele aparțin de sfera altor dimensiuni și se însușesc nu altfel decât pe calea unei rugăciuni îndelungate și cu plângere multă. Fără această condiție, ele vor rămâne pentru totdeauna de neînțeles omului, oricât ar fi el de instruit chiar și teologic. Cineva îmi spunea: „Când trăiești sub greutatea neînțelesului, atunci te sufoci.” Da, noi, oamenii, ne zdrobim, în mod inevitabil, când încercăm cu toate forțele să înțelegem cuvântul lui Hristos. Însuși Domnul a pus: „Cine va cădea pe piatra aceasta se va sfârâma, iar pe cine va cădea, îl va spulbera” (Mt. 21: 44). Întâlnindu-ne cu această proprietate a cuvântului lui Hristos, pricepem treptat că el deschide, în fața noastră, sferile veșnice ale Duhului Celui fără de început. Și apoi, tot ceea ce se împotrivește în noi cuvântului lui Hristos, noi îl trăim ca pe prezența morții în noi. Astfel, noi ne aflăm într-o stare de adâncă dedublare: *pe de o parte, mulțumirea, cuțit dulce, care rupe inima noastră; pe de altă parte, rușinea, de nesuportat, de sine însuși și groaza în fața marii distanțe față de țel.*

Fiecărui creștin, îi este necesară o năzuință permanentă spre Lumina lui Hristos și hotărârea de a răbda toate urmările unei astfel de năzuințe în hotarele pământești. Numai atunci vom dobândi priceperea cuvântului evanghelic care va veni fără puțința „observării felului cum se petrece aceasta”, pentru că este vorba despre petrecerea reală și de nedescris a lui Dumnezeu cu noi. În orice altă sferă a culturii umane, este posibilă observarea „progresului”, dar nu în viața noastră. Adesea, Duhul Sfânt ne părăsește pentru anumite mișcări ale inimii sau ale gândului. Dar părăsirea se poate datora și faptului că Duhul, văzându-ne liniștiți și mulțumiți de cele primite sau obținute, pleacă de la noi, pentru a ne arăta astfel cât suntem de departe de ceea ce ar trebui să fim.

A duce osteneala duhovnicească, pentru un monah, nu este chiar așa de simplu. Pe de o parte, personal, îi este FOLOSITOR când oamenii au despre el o părere negativă, deoarece condamnarea din partea oamenilor îl ajută să se smerească. Dintr-o inimă îndurerată, se înalță la Dumnezeu o rugăciune mult mai profundă. Se strigă mai ușor la Dumnezeu pentru mântuirea întregii lumi, așa cum și el trăiește într-o suferință asemenea suferinței atât de mari a mulțimilor de oameni de pe pământ. Pe de altă parte, dacă el slujește ca părinte duhovnicesc, orice cuvânt rău despre persoana sa inspiră neîncredere unor persoane care au nevoie de învățăturile, de mângâierea și de ajutorul lui. Întristarea este îndoită: pentru sine însuși, care trăiește nevrednic față de chemarea sa, iar pe de altă parte, pentru răul pricinuit întregii Biserici, întregii omeniri, când se dărâmă autoritatea sfințiților slujitori. Neascultarea cuvântului părinților duhovnicești este identică cu respingerea cuvântului lui Hristos: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește”.

Este foarte important ca față de preoți sau episcopi să fie cel mai autentic respect și cinstitie. Chiar dacă sunt anumite neajunsuri la un slujitor sau la altul al Bisericii (dar cine dintre oameni este desăvârșit?). Este mai bine să inspirăm încredere credincioșilor față de acei sfințiți slujitori la care ei ar putea alerga cu ușurință, avându-se în vedere condițiile geografice și altele. Noi știm din cuvintele Mântuitorului că „pe scaunul lui Moise” stau fețe nevrednice și, cu toate acestea, Hristos a vorbit poporului să-și asculte păstorii, să respecte cele poruncite de dâșii, fără să imite faptele sau modul lor de viață.

Starețul Siluan nu a avut un duhovnic anume pe tot parcursul vieții sale mănăstirești. Se adresa celui care, la un moment dat, era mai aproape sau mai liber pentru a-l primi. El se ruga mai înainte Domnului să-i fie binevoitor și, prin duhovnic, să capete iertarea păcatelor și tămăduirea sufletului.

Când eu am probleme cu bolnavii, atunci atenția mea se îndreaptă spre starea lor duhovnicească: Îl cunosc ei, oare, pe Dumnezeu și nădăjduiesc într-Însul? Suferințele, bolile și chiar catastrofele vieții trec pe planul al doilea. Oricât ni s-ar părea de neînsemnată cauza suferințelor omului, nu o putem trece cu vederea. Deseori și chiar foarte adesea, izvorul durerii este cântarea nepotolită a patimilor păcătoase. Chiar și în aceste cazuri, duhovnicul gândește doar un singur lucru: cum este cu puțință să fie vindecăt omul acesta? La oamenii istoviți de nevoi și de muncă, chiar și un mic motiv poate răscoli o mare durere și, în adâncul durerii lui, se îndreaptă rugăciunea duhovnicului. Compătimirea pentru orice amărăciune omenească stârnește, în mod firesc, în sufletul părintelui duhovnicesc, rugăciunea. Și, slujitorului lui Hristos, îi este

caracteristică această vedere a vinei primordiale a tuturor nenorocirilor și greutăților lumii. *În inima lui, se adună chinurile întregii lumi și el se roagă cu inima îndurerată pentru toți și pentru toate.*

La Sfântul Munte, eu mă întâlneam cu neasemanare mai ușor cu monahii bolnavi, decât, după venirea mea în Europa, cu cei ce trăiau în lume. Primii (monahii) lăuntric erau îndreptați spre Dumnezeu și totul trecea în plan duhovnicesc. În Europa, prevalează tensiunile psihice, datorită cărora, duhovnicul este nevoit să manifeste participare în același plan, pentru a ajuta oamenii. La patul unor astfel de oameni bolnavi, se întâmpla să fiu părtaș cu duhul, cu sufletul și chiar trupește, la suferințele lor, așa că și trupul meu se ruga pentru ei. Rar, dar au fost cazuri când Dumnezeu primea rugăciunile mele și îndeplinea ceea ce L-am rugat eu pe El. Mi-a rămas, totuși, neclar faptul că, uneori, printr-o rugăciune mai puțin încordată, cursul bolii se schimba în mod pozitiv, așa cum, în alte dăți, la o rugăciune mult mai adâncă, starea bolnavului se îmbunătățea simțitor.

Am observat că, dacă, în timpul rugăciunii, în sufletul meu se petrecea o sfâșiere a durerii inimii în liniște și bucurie, acest fenomen era întotdeauna semn autentic că rugăciunea a fost ascultată și persoanei respective i s-a dat tămăduire.

Eu nu am căutat niciodată darul de a tămădui bolile trupului. În rugăciunea pentru cei în suferință, eu lăsam totul în voia lui Dumnezeu Care știe ce trebuie fiecăruia dintre noi, pentru mântuirea lui. Nu sunt deloc încredințat că o astfel de situație, adică evitarea influenței mele personale, ar fi cauza zădărnicii multora dintre rugăciunile mele. Eu nu am vrut nicidecum să devin „făcător de minuni”, gândul acesta mă speria. Și, în contradicție cu aceasta, au fost cazuri când rugăciunea rămânea fără rezultat și credinciosul, întristat, gândea că preoților le este necesar doar un semn către Dumnezeu, pentru ca El să le asulte rugăciunile și să le îndeplinească cererile. Înmulțirea ajutorului celor ce îl cer prin preot ar întări credința multora în Biserică. Chiar Însuși Domnul S-a rugat Tatălui: „Părinte, a venit ceasul! Preaslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul să Te preaslavească.” (In. 17: 1).

Adesea, se întâmplă, la rugăciunea pentru cei vii, ca inima noastră să simtă o trecere de la întristare la bucurie. Dar ceva asemănător se petrece și la rugăciunile pentru cei adormiți. Un eveniment ciudat, să întâlnești în duh oameni de mult adormiți, ba, chiar, fețe necunoscute nouă. Astfel de legături cu lumea de dincolo de mormânt sunt caracteristice rugăciunilor sfinților. Dar se întâmplă, nu adeseori, ca, la rugăciunea pentru cei adormiți, știuți sau neștiuți, inima să primească știre despre starea lor fericită sau nefericită. Unirea adevărată în Duhul Sfânt cu sufletele oamenilor adormiți, nu de mult sau cu multe veacuri în urmă, mărturisește veșnicia lor personală în Dumnezeu nostru. Întâlnirea iubirii noastre cu iubirea celor care sunt în mintea noastră în timpul rugăciunii „ne împărtășește un har duhovnicesc spre întărirea noastră” (Rom. 1: 11-12).

Oamenii au iubit întunericul în care este moartea și au refuzat Lumina care este viața – și vremelnică, și veșnică. Dacă inima duhovnicului iubește poporul lui Dumnezeu, atunci sufletul i se umple de o comptimire adâncă atunci când el se află în neputința de a transmite oamenilor lumina-viață. Nu o dată, m-am oprit asupra aspectului straniu al slujirii duhovnicești; și aceasta, în mod firesc, pentru că, în viața practică, îl va însoți pe duhovnic în toate zilele sale: „În noi,

lucrează moartea iar în voi, viața”, scria Apostolul Pavel Corintenilor (II Cor. 4: 12). *Pentru că poartă lumina vieții, slujitorii lui Hristos sunt urâți de mulți, așa cum înainte de noi L-au urât pe Însuși Domnul: „Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine, mai înainte de voi, M-a urât. Aduceți-vă aminte de cuvântul pe care vi l-am spus: Nu este sluga mai mare decât stăpânul său. Dacă M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni; dacă au păzit cuvântul meu, și pe al vostru îl vor păzi” (In. 15: 18-20).*

Duhovnicul care se întâlnește cu persoane ce îi povestesc despre vedeniile lor trebuie să manifeste o grijă deosebită, pentru a le cunoaște cât mai exact izvorul, de unde își au obârșia: au fost ele date cu adevărat de Sus sau sunt produsul unor fantezii surescitate, sau sunt urmarea influenței duhurilor vrăjmașe. Sarcina aceasta este uneori grea și deosebit de serioasă. Dacă vedenia este dată de Dumnezeu și o atribuim unei forțe potrivnice, atunci riscăm să hulim împotriva Duhului Sfânt (Mt. 12: 28-20). Și invers: dacă o acțiune demonică o recunoaștem ca dumnezeiască, atunci îl împingem pe cel ce ni s-a încredințat nouă în spovedanie la venerarea demonilor. De aici, obligația absolută a tuturor duhovnicilor de a se ruga neîncetat și cu osârdie, pentru ca Domnul să-i ferească de greșeli.

Când duhovnicului îi este neclară starea lucrurilor, atunci îi rămâne la dispoziție o „metodă psihologică” de a propune celui ce se spovedește să fie neîncredător față de toate fenomenele asemănătoare. Dacă vedenia a fost cu adevărat de la Dumnezeu, atunci, în sufletul celui ce se spovedește, va predomina smerenia și el va primi în liniște sfatul de a fi întotdeauna treaz. În caz contrar, este posibilă o reacție negativă și tendința de a demonstra că vedenia nu putea fi decât de la Dumnezeu. Atunci, vom avea un oarecare motiv să ne îndoim de aceasta. Desigur, o astfel de metodă nu este un paleativ și nu trebuie să o folosim în mod ușuratic. Experiența ne-a demonstrat că, atunci când cineva îl ispitește pe fratele său, prin aceasta, îl duce la iritare și supărare.

Nouă, tuturor, ni s-au dat aceleași porunci; de aici, decurge faptul că toți oamenii sunt egali în ochii Domnului. Nimănui nu i s-a închis urcușul până la ultimele trepte, „până la plinătatea creșterii în Hristos”. În veacul ce va să fie, ierarhia pământească, socială și bisericească, poate fi răsturnată de multe ori: „Dumnezeu le-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți și pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari, pe cele nebăgate în seamă, ca să nimicească pe cele ce sunt” (I Cor. 1: 26-28; 15: 24-28).

Stareții duhovnicești nu sunt obligatoriu iereii sau monahii. Aceasta, ne-a lăsat-o istoria Bisericii ruse din veacurile XVIII și XIX, când mulțimi întregi de pustnici, purtători de mare har, se sustrăgeau de la preoție și monahism, pentru a-și păstra libertatea misiunii în afara controlului bisericesc. Acest fenomen trist și distrugător pentru viața întregii Biserici nu a determinat întodeauna mișcări anarhice împotriva principiului ierarhiei; din lecturarea unor cărți despre astfel de eroi ai duhului, este ușor să observi că mulți dintre ei erau oameni cu un înalt duh al fricii de Dumnezeu, care s-au învrednicit de adevărate binecuvântări și daruri de Sus. Viața lor nu a trezit bunăvoința nici din partea ierarhiei bisericești, nici din partea instituțiilor statului. Refuzul unora de a primi preoția sau monahismul s-a explicat și prin faptul că, atunci când omul abia a îmbrăcat reverenda, toți și fiecare în parte se socotesc îndreptățiți să-i judece pe acești slujitori ai lui Hristos. Cei mai dăruți dintre ei, în special, au fost supuși unor persecuții

grosolane, pentru că viețuirea lor era mai presus de înțelegerea celor ce stăteau la cârma puterii. Istoria Bisericii noastre este plină de astfel de evenimente și nu este cazul să le enumerăm.

Cine se roagă îndelung și cu sârguință, acela trece cu ușurință de la o stare la alta; nu areori, de la o suferință aspră, la o bucurie adâncă; de la deznădejde, la contemplare și la o nădejde însuflețită; de la un plâns îndelung, la o pace dulce și multe altele. *Prin rugăciuni numeroase și îndelungate, printr-o abținere atentă, se ascult simțurile*, sufletul devine asemenea celui mai sensibil aparat de ascultare, care reacționează la sunete abia sesizabile și chiar la mișcările neuzitate ale văzduhului. Când duhul nostru va trece deja prin sute și sute de urcușuri și căderi, atunci și unele, și altele vor fi asimilate de el în așa măsură, încât, devine astfel ca și cum ar purta neîncetat în sine și Împărăția, și iadul. Multora, aceasta li se pare paradoxal, dar, în esență, este semnul iubirii ce se înmulțește; apropierea de asemanarea cu Hristos. Iată ce scrie Apostolul Pavel despre sine: „Cine este slab și eu să nu fiu slab? Cine se smintește și eu să nu ard?” (II Cor. 11: 29). Romanilor le-a poruncit: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng.” Potrivit principiului pastoral al părinților – *nimeni nu trebuie să poruncească păstoriților săi lucruri pe care el însuși nu le-a săvârșit*. Nu cred că Apostolul Pavel să fi fost în această relație mai puțin sever decât părinții. Apelurile adresate păstorilor de către oameni care trec prin ispite grele nu pot fi reglementate sau programate în mod arbitrar. Nu este îngăduit să stabilim anumite ore pentru primirea celor întristați și altele pentru cei ce se bucură. De aici, se înțelege că *orice păstor, în orice timp, trebuie să fie în stare să plângă cu cei ce plâng și să se bucure cu cei ce se bucură, să se istovească cu cei căzuți în deznădejde, să-i întărească în credință pe cei ispitiți*. Dar și aici, ca în întreaga noastră viață, pilda cea dintâi ne este dată de Domnul Hristos. Din istoria evanghelică, și anume, din ultimele zile și ore ale vieții lui Hristos, vedem că El a trăit împreună, într-o deplinătate neatinsă de noi, și suferințele, și triumful biruinței; și moartea, și slava Dumnezeiască ce nu s-a luat de la El... „Voi știți că peste două zile vor fi Paștile și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit...”, „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?...”, „adevărat îți spun că astăzi vei fi cu Mine în Rai...”, „și sudoarea Lui era ca picăturile de sânge ce cad pe pământ...”, „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac...”, „Sufletul Meu este înstrăinat până la moarte...”, „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu”. Iar Iisus i-a zis lui: „De acum, veți vedea cerurile deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului”. *Și cu noi, dacă păstrăm cu adevărat cuvântul lui Hristos, se poate repeta tot ceea ce a trăit El, chiar dacă într-o măsură mai mică*. De neurmat este adâncimea patimilor lui Hristos. Pătrunzând în miezul lor, avem posibilitatea să cunoaștem înălțimea grijii Dumnezeiești pentru noi și pentru atingerea desăvârșirii în iubire. După moartea noastră, suferințele încetează de a mai fi ucigașe așa cum se întâmplă cu „structura” noastră pământească; ele nu vor mai putea aduce niciun prejudiciu **VIETII CELEI NOI**, dăruită cu prisos, ca urmare a imprescriptibilității. Duhul omului păstrează capacitatea de a împreună-pătimi cu toți cei lipsiți de slava lui Dumnezeu, de a suferi cu adevărat împreună cu ei, dar acestea vor fi doar manifestări diverse ale iubirii atotcuprinzătoare: moartea nu stăpânește pe cei mântuiți în Hristos. Aici, pe pământ, chinurile duhovnicești ne aduc câteodată până în pragul morții; dar, adesea, ca răspuns la rugăciune, coboară asupra noastră o putere binefăcătoare, ce refăce ceea ce s-a dărâmat; uneori, aceasta aduce chiar și înmulțirea energiei vitale în noi. Dacă noi am fi capabili să pătrundem, măcar într-o măsură cât de mică, în durerea nemăsurată a Maicii Domnului stând lângă Cruce, atunci am înțelege cu claritate că trupul ei pământesc nu ar fi putut-o îndura fără ajutor de Sus. Însă dragostea Duhului Sfânt, Care petrecea întru ea din ziua Bunei Vestiri, a

biruit durerea omorătoare. Ea a rămas vie, L-a văzut pe Fiul ei Cel Înviat înălțându-Se la cer și pe Duhul Sfânt trimis de Tatăl în Biserica născută din sânge.

Toți cei care cunosc istoria Bisericii lui Hristos știu cu ce eforturi s-au căutat de-a lungul veacurilor astfel de manifestări ale conștiinței dogmatice despre Dumnezeu, despre Biserică, spre a se împiedica feluritele forme de abateri ce puteau să deformeze viața duhovnicească a membrilor ei luați separat, dar și obștea în ansamblu.

Noi avem convingerea, izvorată din experiența de veacuri, că fiecărui membru al Bisericii îi este deschisă calea spre desăvârșire pe pământ și la cer, prin treptele cunoașterii lui Dumnezeu. Lucrul acesta nu depinde nici de obârșia socială, nici de situația ierarhică. Vom lua drept pilde pe cei mai apropiați de timpurile noastre: cuviosul Serafim de Sarov, starețul Siluan, Mitropolitul Filaret al Moscovei sau Ioan de Kronstadt. Ne-am putea întoarce chiar la timpurile de început ale Bisericii noastre – la Apostoli, pescari sărmani. Acestea cred că sunt suficiente. Căci, dacă ar fi altfel, am fi nevoiți să așezăm înălțările în sferile dumnezeiești în dependență de școala omenească. În suși Domnul ne-a arătat că Dumnezeu-Tatăl este adesea mai aproape de oamenii neînsemnați și oropsiți: „Și s-au întors cei șaptezeci (și doi), cu bucurie, zicând: Doamne, și diavoli ni se supun în numele Tău... Și El le-a zis: ...Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer. Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii, și peste toată puterea vrăjmașului și nimic nu vă va vătăma. Dar nu vă bucurați de aceasta, că duhurile vi se pleacă, ci vă bucurați că numele voastre sunt scrise în ceruri. În acest ceas, El S-a bucurat în Duhul Sfânt și a zis: Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pământului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și de cei pricepuți și le-ai descoperit pruncilor. Așa, Părinte, căci așa a fost înaintea Ta bunăvoința Ta. Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu și nimeni nu cunoaște Cine este Fiul decât numai Tatăl și Cine este Tatăl, decât numai Fiul și căruia voiește Fiul să-i descopere.” (Lc. 10: 17-22). „Și iudeii se mirau, zicând: Cum știe Acesta carte fără să fi învățat? Deci le-a răspuns Iisus și a zis: Învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis. De vrea Cineva să facă voia Lui, va cunoaște despre învățătura aceasta dacă este de la Dumnezeu sau dacă vorbesc de la Mine Însumi.” (In. 7: 15-17).

Știința omenească ne oferă instrumente prin care să exprimăm experiența, dar cunoștințele care ne mântuiesc cu adevărat nu ni se pot transmite fără lucrarea harului. *Cunoștințele despre Dumnezeu sunt ontologice și nu abstract-intelectuale*. Mii și mii de teologi profesioniști primesc cele mai înalte diplome, dar, în esență, rămân într-o ignoranță crasă în domeniul Duhului. Iar aceasta, pentru că nu trăiesc în armonie cu poruncile lui Hristos și, în virtutea acestui lucru, se lipsesc de lumina cunoștinței de Dumnezeu. *Dumnezeu este dragoste, iar această dragoste se dobândește pe calea pocăinței, care frânge oasele, și prin frica de Dumnezeu*: „... nu vă temeți de cei ceucid trupul, dar sufletului nu pot să-i facă nimic”. După mărturia Părinților Bisericii noastre, fără trecerea prin cuptorul de foc al fricii de Dumnezeu, iubirea Lui nu se va sălășlui în suflet. Această iubire cuprinde toată făptura; ea ne unește cu Atotputernicul Stăpân, cu Dumnezeul Iubirii; ea este Lumina, giuvaerul care nu se poate asemui cu nimic. A pierde această perlă este un lucru înfricoșător pentru suflet. Natura fricii de Dumnezeu este de nedescris, așa cum de nedescris este și Dumnezeul nostru. Se poate vorbi ceva despre „nodul” stării duhovnicești a omului: *credința în Hristos este începutul iubirii, dar nu este decât lumina de dinainte de revărsatul zorilor. Această credință trezește înlăuntrul nostru un simțământ de*

pocăință adâncă și o oarecare temere de a nu pierde comoara dobândită, adică, pe Dumnezeu. Prin plâns de pocăință, se curăță ființa noastră și atunci se naște nădejdea. Nădejdea, ca o treaptă importantă a iubirii față de Dumnezeu, înmulțește frica de a nu fi nevrednic de veșnica petrecere împreună cu El. Cu fiecare înălțare a duhului nostru spre marea iubire, noi trecem, în mod inevitabil, printr-o frică înmulțită. Când, însă, marea Iubire a lui Hristos se va atinge de inima și de mintea noastră, atunci, în flacăra acestei sfinte Iubiri, duhul nostru va cuprinde întreaga zidire cu o mare și compătimitoare iubire și simțământul trecerii în veșnicia Dumnezeiască atunci capătă o putere nebiruită. Acesta este un eveniment mai mareț decât orice alte evenimente din istoria lumii căzute: Dumnezeu Se unește cu omul.

Iertați-mă, dar nu sunt în stare să redau în cuvinte „belșugul de viață” dăruit nouă în Hristos. Nu văd cum aș putea să înfățiez acest minunat și paradoxal *ghem* care e inima. Iată, eu mă urăsc pe mine însumi așa cum sunt eu. Din această pricină, rugăciunea devine, parcă, nebună, atotcuprinzătoare, mă smulge din tot ceea ce este zidire; poartă duhul meu în nemărginirea purtătoare de lumină, în bezna de nedescris. Acolo, eu uit amărăciunea urii grele față de sine; totul devine Iubire de Dumnezeu, într-o totală abstracție față de sine. Atât de straniu se îmbină ura față de sine cu iubirea de Dumnezeu. De asemenea, cu frica: ea mă roade până la o imensă durere; dar Iubirea vindecă această durere și eu nu-mi mai amintesc frica. Dar, când duhul nostru se întoarce de la acest ospăț al Iubirii Dumnezeiești în Hristos, atunci, din nou, apare frica îndepărtării de acea Lumina, de acea viață: oare, nu pentru totdeauna?

Omul, de sine, nu vrea să se întoarcă în această lume, dar iubirea față de Dumnezeu-Hristos este nedespărțită de iubirea față de aproapele – fratele nostru. A petrece și a lucra în condițiile cotidianului pământesc nu este posibil decât printr-o micșorare a harului. Într-o stare de rugăciune tensionată, cum și despre ce vei vorbi oamenilor care suferă în lupta pentru pâine sau locuință, pentru familie sau legătura conjugală, pentru insucces în afaceri, pentru boli și dureri ale sufletelor dragi și apropiate și pentru altele? *Nu vei ajuta omul, dacă îi vei nesocoti nevoile lui primare.* În slujirea creștină, compătimirea iubirii trebuie să fie stăruitoare. *Este necesar – fie să primești în inima ta greutatea și durerea celor ce vin la tine, fie să intri în inima lor, în chinurile lor, să devii una cu ei.* Prin aceasta, este nevoie să ajungi în pericolul de a intra cu ei în luptă, să te molipsești de controversile lor, să te mănii din pricina contradicțiilor și a neascultării lor, nu arareori, din pricina vrăjmășiei față de tine. Tu le slujești lor, le dai ceea ce ai dobândit prin zeci de ani de plâns, ca sfântă moștenire, iar ei sunt nemulțumiți de tine. Să-i arunci de la tine? Sau să mori pentru ei, cum au murit toți Apostolii și toți moștenitorii lor păstori? „În osteneală și în trudă, în privegheri, adeseori în foame și în sete, în posturi de multe ori, în frig și în lipsă de haine... Ceea ce ne împresoară în toate zilele este grija pentru toate Bisericile. Cine este slab și eu să nu fiu slab? Cine se smintește și eu să nu ard?” (II Cor. 11: 27-29). Și, din nou același: „precum totdeauna, așa și acum, Hristos va fi proslăvit în trupul meu, fie prin viață, fie, prin moarte. Căci, pentru mine, viața este Hristos și moartea, dobândă. Dacă însă a vieții în timp înseamnă a da roada lucrului meu, nu știu ce voi alege. Sunt strâns din doua părți: doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos și aceasta e cu mult mai bine. Dar este mai de folos pentru voi să zăbovesc în trup. Și, având această încredințare, știu că voi rămâne împreună cu voi și voi petrece cu voi, cu toți, spre sporirea voastră și spre bucuria credinței.” (Fil. 1: 20-25).

Într-o sfâșiere asemănătoare, viețuiesc cei ce au luat jugul slujirii pastorale. Pe de o parte, există conștiința clară că nimic nu-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul (Mt. 8: 36), pe de altă parte – porunca Domnului: „...mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului, și al Sfântului Duh” (Mt. 28: 49). „În dar ați luat, în dar să dați” (Mt. 10: 8). Paralel cu acestea, mai există și învățătura: cea mai consistentă trebuință a omenirii stă în faptul „DE A CUNOAȘTE PE ADEVĂRATUL DUMNEZEU” (In. 17: 3). Dar cum să-L afli pe Dumnezeu? Și, astfel, este necesar ca această cunoaștere a lui Dumnezeu să existe pe pământ, pentru ca oamenii să nu rătăcească precum oile fără păstor. Această cunoaștere este foarte importantă – Cuviosul Isaac Sirul ne mărturisește un lucru înfricoșător: „Pe cei ce au făcut semne, minuni și puteri în lume, să nu-i asemeni cu cei ce nu au vorbit despre vedeniile lor. Iubește tăcerea mai mult decât hrănirea celor flămânzi din lume și întoarcerea popoarelor la Dumnezeu.” (Sf. Isaac Sirul, cuv. 56, p. 280).

A iubi inactivitatea exterioară a tăcerii mai mult decât hrănirea celor flămânzi? Există două feluri de flămânzire: trupească și sufletească... „Iată, vin zile, zice Domnul Dumnezeu, în care voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pâine și nu sete de apă, ci, de cuvântul lui Dumnezeu. Și ei se vor clătina de la o mare la cealaltă și, de la miez-noapte, la răsărit și vor cutreiera pământul, căutând cuvântul Domnului, dar nu îl vor afla. În vremea aceea, se vor usca de sete fecioarele cele cu chip frumos și flăcăii; cei care se jură pe păcatul Samariei și zic: „Viu este Dumnezeul tău, Dane, și vie este calea până la Ber-Șeba” vor cădea și nu se vor mai scula. (Amos. 8: 11-14). Astăzi, se observă pretutindeni o confuzie a duhului și o deznădejde ce nu încetează să crească. Se editează cărți mai multe ca niciodată, dar, din păcate, majoritatea lor are un caracter sincretist și încearcă să lipească într-un tot comun elemente eterogene, care, în esența lor, cel mai adesea, sunt contradictorii și din punct de vedere practic; de unde se observă zapăceala ce se înmulțește. Sfântul Isaac Sirul socotea pocăința și tăcerea înțeleaptă drept calea adevărată spre cunoașterea adâncă a lui Dumnezeu și a viețuirii în El. Și, într-adevăr, ceea ce pe pământ se găsește din ce în ce mai rar era socotit de el lucrul cel mai important. Pierderea adevăratei vederi a lui Dumnezeu, dată nouă de Hristos și de Duhul Sfânt, este o pierdere pentru întreaga lume și această pierdere nu se poate compensa cu nimic altceva.

Eu am întâlnit mulți oameni care treceau printr-o criză serioasă în planul duhului. Comunicând cu ei, îmi aminteam de criza mea, care s-a prelungit ani de zile. Când în mine a biruit rugăciunea, atunci eu am părăsit profesia mea de pictor și am intrat la Institutul Teologic din Paris. Acolo, se adunaseră tineri deosebiți și corpul profesoral era la înălțimea cerută. Dar, pentru că pe mine rugăciunea mă răscolea zi și noapte, am părăsit Institutul, pentru a pleca la Athos, unde întreaga viață mi s-a concentrat asupra slujbelor și a rugăciunii. Să audiez cursuri de teologie, atunci mi-a fost cu neputință, deoarece trebuia să mă concentrez cu totul în rugăciunea cu care deja mă înrudisem în vremea dinainte. Mie îmi era destul de clar: dacă eu însetez în a-L cunoaște pe Dumnezeu, atunci trebuie să mă dăruiesc Lui într-o măsură mai mare decât m-am dăruit artei. Veșnicia lui Dumnezeu mă atrăgea. Dar, părăsind Franța, am ars toate podurile din spatele meu, ca, în caz de îndoială, să nu mă mai pot întoarce. Am trăit doar o clipă de ispitire: urcând de la malul mării spre mănăstire, am fost atacat de un gând: iată, tu mergi de bunăvoie la închisoare pe viață! A fost unica întâmplare din viața mea când inima mi s-a îndoit pentru o clipă. Acum, mi-am amintit acest lucru, dar în decurs de zeci de ani, niciodată nu mi-am amintit de trecut; ceea ce caut eu este prea departe și nu dispun decât de puține zile degrabă trecătoare. Sufletul meu se usca în deșertăciunea lumii acesteia, iar mie îmi trebuia apa cea vie, izvorâtă din

Ziditorul meu, cea care duce la viața veșnică. Eu scriu, dar, în același timp, mă străduiesc să nu vorbesc cu acel grai în care este posibil să exprim doar durerea chinuitoare a întregului meu trup aflat în căutarea lui Dumnezeu, Mântuitorul meu. Întristarea inimii mele era mai adâncă și mai puternică decât atunci când pierzi ceea ce-ți este mai drag pe acest pământ; mă rugam la Dumnezeu să nu mă îndepărteze de la fața Lui; să-mi dea să cunosc adevăratul drum care duce la El; să înlătore de la mine orice rătăcire care m-ar putea îndepărta de la El. Eu îmi cunoșteam ticăloșia, răutatea, neștiința, mârșăvia, depravarea mea și mă istoveam când mă vedeam în ce fel sunt. Iar nevoia mea de a mă vindeca cu puterea Duhului Sfânt era asemenea trebuinței unui tânăr care cu sete se agață de viață, dar este atins de o boală mortală. Dumnezeu mi S-a revelat înainte de a părăsi școala teologică. La Athos, eu am venit, eliberat de îndoieli, către adevărul Fiului lui Dumnezeu, Care îmi poate descoperi pe Tatăl Său. Dar eu eram în iad; doar Sfântul Sfinților poate primi un asemenea ticălos. Strigățul meu, de a mă înnoi în toate planurile ființei mele, a fost vaiet în pustie... mă tem să spun – în pustiul cosmic, nu pământesc. Iar durerea era de undeva din afara timpului.

Cele trăite de mine, pe de o parte, au ajutat slujirii mele ca duhovnic, la început, în Sfântul Munte, cu monahii, apoi în Europa, cu oamenii de vârste, stări sufletești, nivele intelectuale diferite, iar pe de altă parte, mi-au deschis ochii asupra greșelilor. Credeam că toți oamenii tind către Dumnezeu cu aceeași putere și în aceasta consta greșeala mea. A judeca pe altul privindu-te pe tine nu este întotdeauna corect.

Aveam o conștiință adâncă asupra mediocrității mele și, cu toate acestea, nu am putut refuza slujirea de duhovnic, pe care, de altfel, nu am căutat-o. În general, eu nu tindeam spre nimic din lumea aceasta, pentru că întreaga mea ființă era atrasă spre Dumnezeu, în fața Căruia greșisem mult. Eram cu mintea în iad. Câteodată, încercam sentimente de îndurerare, din pricina dușmăniei câtorva părinți și frați din mănăstire. Mie îmi era indiferent ce poziție ocup eu în acest veac sau felul cum se comportă cu mine cei mai în vârstă sau cei mai tineri. Nu cunoșteam ce este pizma. Nu exista pentru mine vreun rang social sau ierarhic în stare să potolească focul ce-mi mistuia sufletul. Este posibil ca existența acestui foc lăuntric să fi stârnit iritarea unora față de mine; este posibil ca, în virtutea acestei arderi, comportarea mea să nu fi fost cu totul obișnuită pentru oameni? Cine poate ști? Eu aveam nevoie de iertare de la Dumnezeu și nu dădeam nicio atenție nimănui.

Cu puțin înainte de sfârșitul său, starețul Siluan mi-a spus pe neașteptate: „Când vei fi duhovnic, să nu refuzi a primi pe cei ce vor veni la tine.” În acel ceas, eu m-am simțit la limita puterilor mele fizice, fiind și bolnav de friguri, care mă chinuiau în acei ani într-o formă ușoară. Nu știam cât mi-a mai rămas de trăit și nu am acordat nicio atenție cuvintelor starețului. Mă gândeam: starețul nu știe cât sunt eu de bolnav, dar acest gând îndată a dispărut din conștiința mea. Mi-am amintit de el peste patru sau cinci ani când, de asemenea pe neașteptate, am fost invitat de către egumenul arhimandrit Serafim, pentru a fi duhovnicul Mănăstirii Sfântul Pavel. Desigur, din ascultare față de starețul Siluan, eu nu am obiectat nimic și am spus că mă voi duce în ziua stabilită. Această ascultare, de duhovnic, a schimbat radical viața mea, dar nu în sensul adâncirii ei, ci al pierderii harului. Deplinătatea căutărilor mele anterioare a fost tulburată. Continuitatea petrecerii în „omul lăuntric” a slăbit prin concentrarea atenției la ceea ce-mi vorbeau cei ce se spovedeau. Eu știam că ACOLO, ÎNĂUNTRU, ESTE ÎNCEPUTUL ȘI ACOLO, SFÂRȘITUL ȘI DESĂVÂRȘIREA. DE ACOLO, IEȘIREA ȘI ACOLO,

ÎNTOARCEREA. *Fără o rugăciune încordată, din inimă, neobținând de la Dumnezeu cuvânt și binecuvântare în orice timp – slujirea duhovnicească va fi deșartă.* Fără o înțelepțire neîncetată de Sus, chiar Biserica poate deveni una din puterile pe jumătate oarbe ale lumii acesteia, prin ciocnirea căroră se poate aduce distrugere în viața universului. În ce constă lucrarea duhovnicului? Într-o muncă migăloasă cu fiecare om, pentru a-l ajuta să intre în lumea păcii lui Hristos, în stimularea renașterii lăuntrice și a transformării oamenilor prin harul Sfântului Duh; el trebuie să inspire bărbăție celor lipsiți de curaj pentru a-și duce viața în duhul poruncilor Domnului. Într-un cuvânt – să formeze cultura duhovnicească tuturor și fiecăruia în parte. Un episcop sârb, Nicolae Velimirovici, a scris minunat pe această temă: ce fel de chip se lucrează pentru școlarii contemporani? Care dintre ei știe că omul a fost zidit după chipul lui Dumnezeu? Că El a venit pe pământ și S-a arătat oamenilor? Noi știm acum că *adevărata cultură este aceea care poate restaura în urmașii lui Adam chipul lui Hristos, distrus prin cădere.*

În slujirea sa, duhovnicul este nevoit să se roage întotdeauna pentru oamenii apropiați sau îndepărtați. În această rugăciune, el se afundă într-o viață cu totul nouă pentru el. Rugându-se pentru toți cei ce petrec în deznădejde din pricina greutăților nebiruite în lupta pentru existență, el încearcă neliniște și îngrijorare. Rugându-se pentru bolnavi, el simte frica lor sufletească în fața morții. Rugându-se pentru cei ce se află în iadul patimilor, el însuși trăiește atmosfera iadului. Toate acestea le trăiește înlăuntrul său, ca pe propriile chinuri. Dar, în realitate, acesta nu este el însuși, ci doar receptează și poartă greutățile altor persoane. În prima clipă, nici el însuși nu înțelege ceea ce se petrece. El este nedumerit, din pricina patimilor care-l atacă din nou și chiar mai intens ca înainte, dintre care multe nu i-au fost nicicând cunoscute; doar mai târziu va afla că a intrat în lupta pentru viața altora; rugăciunea lui a atins realitatea duhovnicească a celor pentru care a fost adusă lui Dumnezeu. El este cuprins de suflarea morții care a lovit neamul omenesc. Și rugăciunea lui personală, și cea liturgică vor căpăta dimensiuni cosmice. Lupta pentru viața celor încredințați lui de Pronia Dumnezeiască uneori nu durează mult, ajung doar câteva cuvinte rostite din inimă către Dumnezeu iubirii, dar există și cazuri de luptă îndelungată. Oferindu-și viața și pe sine însuși, duhovnicul nu viețuiește ca un om eliberat complet de patimi; el se roagă pentru alții ca pentru sine însuși, deoarece viața lor s-a contopit cu viața lui. Se căiește pentru păcatele sale și pentru ale altora. Se roagă pentru iertarea noastră, a tuturor. Pocăința lui devine pocăință pentru întreaga lume, pentru toți oamenii. În această mișcare a duhului său, găsim asemănarea cu Hristos, Care a luat asupra-și păcatele lumii. Este grea această rugăciune: niciodată nu se aude rezultatul căutat: lumea, în ansamblul ei, refuză cu vrăjmășie această rugăciune.

Rugăciunea de pocăință este un dar de nedescris de la Tatăl Ceresc: „Atunci le-a deschis mintea, ca să înțeleagă Scripturile și le-a spus că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos, și să învieze din morți a treia zi, și să propovăduiască în numele Său pocăința, spre iertarea păcatelor, la toate neamurile, începând de la Ierusalim” (Lc. 24: 45-47).

Principiul propovăduirii lui Hristos – „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor” (Mt. 4: 17) – este pierdut de noi. Este evident că nu a fost decât continuarea convorbirii începute în rai între Dumnezeu și om (cf. Fac. 3: 8 s.u.). Chemați de Dumnezeu să se pocăiască, Adam și Eva au refuzat să-și recunoască minciuna. Eva cea lipsită de curaj l-a învinuit pe șarpe, Adam a învinuit cu obrăznicie și pe Eva, și pe Dumnezeu, Care i-a dat o asemenea soție.

Veacurile au trecut trăgându-se unul după altul; în curgerea lor anostă, omenirea a cunoscut urmările ruperii de Dumnezeu-Tatăl. Au apărut sufletele pregătite prin multe suferințe să primească parțial legătura cu Dumnezeu. Atunci ni s-a dat Revelația Sinaitică. Prin Legea lui Moise, oamenii aleși au trăit lângă Fața Atotputernicului Dumnezeu și au crescut cu Duhul până la posibilitatea împăcării ulterioare cu El; și atunci a venit în trup Cel Care a vorbit cu Adam și Eva în acea zi când a început tragica istorie a umanității. Așa s-a restabilit legătura noastră nemijlocită cu Persoana Ziditorului lumii, legătură întreruptă de mii de ani.

Domnul ne-a descoperit tainele Existenței Dumnezeiești și ale existenței zidirii. Dar tot „lucrul Lui” (In. 17: 4) este atât de grandios, că nici în ochiul și nici în mintea noastră nu pot încăpea detaliile sale și nici energia inimii, să cuprindă cu iubirea minunile Lui. În cuvântul de Paști, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Așa se întâmplă cu noi când ne hotărâm să-L urmăm pe Iisus Hristos. Noi vedem omul în trup zidit, dar, în realitate, El este Dumnezeu; noi Îl contemplăm pe El mergând fără împotrivire la chinuri nedrepte, dar recunoaștem în El pe Ziditorul și Mântuitorul nostru; noi auzim din gura Lui cuvintele noastre obișnuite, dar, prin ele, ni se descoperă veșnicia Existenței Absolute.” Cu cât duhul nostru năzuiește mai puternic după Iisus Nazarineanul, cu atât mai izbitor este contrastul între lumea Lui cerească și realitatea văzută a universului nostru. Una din primele urmări ale căderii protopărintești a fost uciderea de frate. Și, chiar de atunci, întreaga noastră istorie este plină, mai ales, de acest păcat. Firea omului s-a frânt în bucățele: întâlnindu-se unii cu alții, oamenii nu se mai recunosc pe ei înșiși în unitatea vieții noastre comune. Temându-se de existența individuală, ei îșiucid frații, neînțelegând că prin acest gest se afundă ei înșiși în moartea comună. În locul unității iubirii, în sufletele oamenilor, a pătruns o patimă nimicitoare: a domina pe cei apropiați, pentru a asigura copiilor și familiei lor o viață confortabilă. În puterea acestei orbiri, întreaga noastră lume s-a scufundat într-o mare de sânge, în atmosfera urii, în coșmarul distrugerilor reciproce. Păcatul strămoșilor a introdus pretutindenea destrămarea. Omenirea nu numai că nu s-a eliberat nici până în ziua de azi de obsesia uciderii de frate, ci continuă încă să se împotmolească într-o buimăceală aducătoare de moarte. Experiența de secole nu i-a învățat nimic pe oameni. *Biruința prin violență, în lumea noastră, totdeauna și categoric, va fi vremelnică; prin trecerea în veșnicie, ea devine o nesfârșită rușine.*

„Voi toți sunteți frați” – a spus Învățătorul Hristos (Mt. 23: 8-9). „Tatăl vostru Unul este, Cel din ceruri.”

Domnul Iisus Hristos – cea mai mare minune – a venit pe pământ pentru a ne mântui, dar și pe El L-au omorât. Cu toate că, în planul văzut, s-a petrecut înfrângerea Păstorului, în sfera Duhului, a fost o biruință veșnică și neasemuită (Mt. 26: 3). Tot așa va fi și cu cei ce merg pe urmele Lui. Cei ce iubesc pe Hristos păstrează cuvântul Lui, iar la sfârșit, ei se vor arăta adevărații biruitori și se vor odihni cu El întru împărăția Lui (In. 16: 33).

Slujirea duhovnicească, în condițiile epocii noastre, este o misiune supraomenească. Este greu să te mântuiești astăzi, în masa de apostaziați. Contemporanii lui Iisus au ieșit cu săbii și lănci, ca să-L prindă... Dar Domnul le-a spus lor: „Acesta este ceasul vostru și stăpânirea întunericului” (Cf. Lc. 22: 52-53).

Oare nu s-a întarit și mai mult, în zilele noastre, acest „întuneric” de iad? Căci deznădejdea locuitorilor planetei noastre nu încetează să crească. Redau una din rugăciunile mele către Dumnezeu Cel Preaînalt:

„Deschide inima mea tainelor Tale, arată mie, păcătosului, Înțelepciunea Ta cea ascunsă de veacuri; prin Duhul Tău Cel Preasfânt, luminează ochii cei înțelegători ai inimii mele, ca să văd Pronia Ta cea blândă pentru tot neamul omenesc, chiar și în cele mai îngrozitoare evenimente ale contemporaneității. Dă sufletului meu puterea iubirii îngăduitoare, căci eu mă istovesc în trupul meu cel stricacios, la vederea și, mai vârtos, la auzirea despre torturile îngrozitoare pe care le rabdă frații noștri întemnițați din toată lumea... Tu neîncetat mi-ai dat nădejde în biruința definitivă a Luminei Tale, dar, cu toate acestea, vezi că am ostenit în slujirea mea.

Din tinerețile mele, stau într-o dureroasă nedumerire înaintea priveliștii ce se înfățișează ochilor mei. Oare să fi fost doar un straniu triumf atunci când o nebunie nefirească mă încredința despre existența unui alt „pol” în realitatea lumii – Înțelepciunea? Eu nu am dobândit-o, dar ea mi-a picurat în suflet nădejdea în prefacerea făpturii și rugăciunea pentru toată lumea a renăscut în inimă, și Lumina neapusă a vindecat sufletul meu.”

În rugăciunea pentru oameni, inima simte starea duhovnicească sau sufletească a celor pentru care ea este adusă lui Dumnezeu. În felul acesta, duhovnicul poate să retrăiască starea lor; mulțumire și fericire în iubire, neputință în muncă, teamă pentru nenorocirile ce vor veni, deznădejde și altele. Amintindu-și de bolnavi în fața lui Dumnezeu, el se apleacă cu duhul la patimile a milioane de oameni care privesc moartea în față în fiecare clipă. Concentrându-și atenția asupra celor aflați pe moarte, preotul, în mod firesc, merge cu mintea și participă împreună sau la o liniștită predare a sufletului lui Dumnezeu, sau la frica față de necunoscutul ce stă înaintea ieșirii din această lume. Și, dacă șederea noastră doar la așternutul unui om în agonie ne dă o vedere cutremurătoare prin contrastul ei cu imaginea noastră depre omul cel întâi zidit, atunci cugetarea duhului nostru despre toți cei ce suferă pe pământ devine o măsură ce depășește puterea de-a suporta a sufletului și chiar a trupului nostru. Pentru preot și duhovnic, acesta este un prag de o responsabilitate excepțională: cum să procedăm? Să închidem ochii la tot, de dragul instinctului autoconservării sau să mergem mai departe? Fără o osteneală prealabilă într-o adâncă pocăință printr-o dăruire de Sus – acest „mai departe” este inaccesibil omului. În esență, este vorba despre urmarea lui Hristos în grădina Ghetsimani și pe Golgota, pentru ca, împreună cu El, cu puterea Lui, să trăim tragedia lumii ca pe a noastră PROPRIE. Supratemporal și supraspațial, îmbrățișăm cu duhul, într-o iubire compătimitoare, întregul neam omenesc, care s-a împotmolit în conflicte de nerezolvat. Miezul tragediei universale stă în faptul că noi am uitat și chiar am respins chemarea noastră dintru început. Patima atotpierzătoare a mândriei se biruiește printr-o totală pocăință prin care, asupra omului, se coboară binecuvântarea lui Hristos pentru smerenie, care ne face fii ai Tatălui Ceresc.

Nu numai structura noastră psiho-fizică refuză să se integreze în rugăciunea de mântuire a lumii și în jertfa iubirii lui Iisus Hristos, dar și duhul nostru se înfricoșează de acest lucru și mintea nu are puterea să se ridice „acolo”, pe muntele cel mai înalt duhovnicește decât toți munții, unde Domnul a încredințat duhul Său în mâinile Tatălui. „La oameni, lucrul e cu

neputință, dar nu la Dumnezeu” (Mc. 10: 27). Urcușul într-acolo se face fără idei preliminare referitoare la acest lucru și sufletul se înalță parcă firească, prin propria-i rugăciune de pocăință pentru păcatele personale, pentru căderea sa, rugăciune care îl unește cu toate veacurile scurse din istoria omenirii; iar aceasta deodată, pe neașteptate, involuntar. Printr-un plâns tensionat pentru sine însuși, sufletul, prin darul Sfântului Duh, intră ființial în esența păcatului nostru, în dimensiunea lui metafizică, recepționându-l ca o cădere din viața fericită și nestricăcioasă. Aceasta nu este o contemplație filosofică, nu este o teologhisire intelectuală; este un FAPT al existenței noastre, prin căderea lui Adam, lumea s-a îndepărtat de Dumnezeu. *Ceea ce este cu adevărat înfricoșător este că, în orbirea noastră, nu vedem păcatul.* Natura lui ni se descoperă prin credința în Dumnezeirea lui Hristos.

Iisus a spus: „Eu Mă duc și Mă veți căuta, și veți muri în păcatul vostru. Unde Mă duc Eu, voi nu puteți veni. Și El le zicea: „Voi sunteți din cele de jos; Eu sunt din cele de Sus. Voi sunteți din lumea aceasta; Eu nu sunt din lumea aceasta. V-am spus deci vouă că veți muri în păcatele voastre.” Deci Îi ziceau ei: Cine ești Tu? Și a zis lor Iisus: Ceea ce v-am spus de la început.” (In. 8: 21-25). În felul acesta, noi cunoaștem că *păcatul personal este păcatul întregii omeniri. Rugăciunea preotului pentru iertarea păcatelor lumii este pocăință pentru întreaga omenire.* Iertați-mă, eu nu găsesc o abordare adecvată pentru ceea ce vreau să expun. Fiecare dintre cei ce se căiesc cu adevărat pentru păcatele împotriva Iubirii Părintești, prin puterea lui Dumnezeu, se mută în această sferă, acum tainică pentru noi. Eu sunt un om neînsemnat, dar aparțin trupului mare al umanității și nu mă pot rupe de el.

Păcatul meu, încă de la început, îl trăiesc ca fiind al meu însumi, dar mai târziu mi se descoperă că acesta este ACELAȘI PĂCAT cu cel descris în Biblie, în cartea Facerii (cap. 3). Eu sunt nimic, dar nu un nimic ce provine din mine; nu un nimic și în ochii Celui Ce m-a zidit. Doar și El S-a deșertat pe Sine până la umilința pe care noi nu o putem atinge. El a săvârșit aceasta, Fiind după firea Sa marele Dumnezeu – iar aceasta, pentru ca să ne mântuiască.

Iată, de mulți ani, eu mă străduiesc să conving pe cei ce vin la mine să recepteze încercările care au venit asupra lor nu numai în hotarele existenței lor individuale, dar și ca o revelație despre ce și cum a trăit omenirea de-a lungul a mii de ani. *Orice retrăire de bucurie și de durere poate deveni pentru noi o nouă cunoaștere, necesară mântuirii noastre. Când noi, prin noi înșine, trăim întreaga lume, întreaga omenire, atunci rupem cercul închis al „individualității” și intrăm în largimile formei „ipostatice” de existență, devenind biruitori ai morții, părtași ai nemărginirii Dumnezeiești.*

Acest drum minunat nu se descoperă nimănui, ci numai creștinilor. La început, experiența unei astfel de evadări din temnița strâmtă a individului ne poate părea paradoxală; noi înșine petrecem în suferințe ce ne frâng; unde să aflăm puterea duhului să îmbrățișăm prin împreună-pățimire acele milioane de oameni care, în fiecare clipă, suferă asemenea nouă și chiar mai mult decât noi? Când noi ne aflăm în bucurie, această lucrare parcă este mai accesibilă, dar când nu o putem scoate la capăt cu suferința noastră, împreună-pățimirea cu cei mulți mărește chinurile noastre, deja de nesuportat. Cu toate acestea, procedați astfel și veți vedea cum, într-un plâns

profund de rugăciune pentru toată omenirea în suferință, va apărea o energie de altă natură, nu din lumea aceasta. Acesta este un alt aspect al împreună-pățimirii, pogorât de Sus, care se deosebește de primul, închis în sine, prin aceea că nu ucide, ci ne înviorează. Orizonturile vieții noastre personale se întind fără măsură și multe locuri din Evanghelie și din Epistole ni se fac înțelese prin cuvântul despre noi înșine, mai mult decât atât: cu cuvântul nostru. De exemplu: „Orice muștrare, la început, nu pare că e de bucurie, ci de întristare, dar, mai pe urmă, dă celor încercați cu ea roada pașnică a dreptății” (Evr. 12: 11). Sau: „Cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, începătorul și plinitorul credinței, Care, pentru bucuria pusă înaintea-I, a suferit crucea, n-a ținut seama de ocară ei și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu” (Evr. 12: 2). *Prin deschiderea noastră către o mai mare suferință în duh, biruim încercarea individuală.* Îndeosebi, așa va fi la sfârșit: prin moarte, se biruiește moartea și se câștigă puterea Învierii.

Noi toți avem trebuință de multă rugăciune, pentru ca, printr-o rugăciune fierbinte și îndelungată, îndeosebi de pocăință, să transformăm în așa fel firea noastră, încât să devină capabila să-și însușească Adevărul Cel fără de început, Care ni S-a descoperit. Iar aceasta, înainte de a părăsi această lume. Hristos, Cel Care ne-a arătat acest Adevăr în trupul nostru, ne atrage la Sine, ne cheamă să-L urmăm. Petrecerea noastră cu El, în Împărăția neclintită, depinde de răspunsul nostru la chemarea Lui. Măreția nemăsurată a sarcinii ce ne stă în față aduce frica în inima și în mintea noastră. Frica iubirii, pentru că noi putem fi nevrednici în fața lui Dumnezeu. Frica în fața lucrării dureroase, pentru că „Împărăția cerurilor se ia cu sila” (Mt. 11: 12). Această luptă nu se poate descrie. Cel ce se lasă biruit de reaua mândrie sau de patimile josnice este amenințat de „bezna întunericului” (Mt. 8: 12; 13: 41-43), iar pe de altă parte: „Celui ce biruiește îi voi da să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui” (Apoc. 2: 21-22).

Ne așteaptă o bătălie măreață, o bătălie deosebită, sfântă, care nu seamănă cu războaiele fratricide care au umplut istoria lumii noastre, încă de după întâiul fratricid. Dușmanul nostru autentic și unic este moartea. Noi trebuie să luptăm împotriva morții ce trăiește în noi, începând cu noi înșine. Evanghelia aparține unui alt plan, mai înalt, ce stă deasupra lumii; toți suntem în el. „Evanghelia... nu este după om, pentru că nici eu n-am primit-o de la om” (cf. Gal. 1: 11-12). Este o crimă să-i diminuezi dimensiunile vesnice, pentru că atunci ea își pierde pentru oameni puterea de atracție și chiar sensul. *Desigur, poruncile lui Hristos: „iubiți pe vrăjmașii vostri... fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” – depășesc mintea și puterea noastră. Hristos ni le-a arătat desăvârșit împlinite în trupul nostru: „El a biruit lumea”. Rezultă că și nouă ni se poate dărui biruința atunci când suntem cu El.* Despre cuvântul Său, Hristos S-a exprimat zicând că este sămânța: „sămânța este cuvântul lui Dumnezeu” (Lc. 8: 11). Fie ca ea să se afle în noi, ca sămânță, nefiind din lumea aceasta; căzând în condiții bune, după moarte, ea va da rod nesticăcios.

Despre Rugăciunea lui Iisus

Eu m-am oprit asupra înțelegerii dogmatice a rugăciunii lui Iisus, pentru că, în ultimele decenii, mi-a fost dat de multe ori să întâlnesc opinii denaturate în legătură cu practicarea acestei rugăciuni. Inadmisibilă, în special, este confundarea ei cu yoga, cu budismul și chiar cu meditația transcendențială și altele. Deosebirea radicală a tuturor acestor devieri de la creștinism constă în faptul că, la baza vieții noastre, se găsește Revelația despre Dumnezeu PERSONAL: EU SUNT. Toate celelalte drumuri abat mintea omului de la relațiile reciproce între Dumnezeu și cei ce se roagă Lui în sfera absolutului transpersonal și abstract, în ascetica impersonală.

În timpurile noastre, Rugăciunea Numelui lui Iisus a devenit larg răspândită pe toate continentele. Toate cele scrise în legătură cu această rugăciune merită o deosebită atenție, dar, paralel cu acestea, s-au exprimat de multe ori și idei stupide. Având în vedere cele afirmate, m-am hotărât să scriu un scurt tratat, pentru ca, pe de o parte, să-i avertizez pe curioșii ei practicanți despre cărările ei nebătătorite și, pe de altă parte, să validez principalele teze teologice și ascetice ale acestei mari culturi duhovnicești.

Teoria acestei rugăciuni poate fi expusă în câteva pagini, dar aplicarea ei practică în ascetica creștină este legată de atâtea greutăți, încât, din timpuri străvechi, părinții și învățătorii Bisericii au învățat pe căutătorii acestui mod de unire cu Dumnezeu să se apuce de ea cu frică, să caute îndrumători care au practicat-o deja. Nu nădăjduiesc că voi putea trata exhaustiv această problemă deosebit de importantă, dar mi-am asumat o sarcină limitată: să prezint aici ceva din ceea ce am învățat în timpul viețuirii mele la Sfântul Munte, în mănăstire și în pustie. În această încercare, nu voi putea evita cu desăvârșire unele repetări și referiri la aspectele despre care au scris deja alți autori.

În ultimele ceasuri ale vieții Sale, Domnul a spus: „Până acum, n-ați cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină. Adevărat, adevărat zic vouă, orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, El vă va da” (In 16: 23-24). Aceste cuvinte ale lui Hristos sunt temelii dogmatice și ascetice pentru rugăciunea Numelui Său. Nu există îndoieli că ucenicii lui Hristos au păzit această poruncă. Cu atât mai mult este cert că ei deja cunoșteau puterea Numelui lui Iisus, de când au fost trimiși ca „miei în mijlocul lupilor”, să ducă pace lumii, să vindece bolnavii, să vestească apropierea Împărăției lui Dumnezeu „Și s-au întors cei șaptezeci (și doi) cu bucurie, zicând: Doamne, și diavolii ni se supun în numele Tău.” Și o altă întâmplare: „... am văzut pe unul care în numele Tău scoate demoni și l-am oprit...” (Lc. 10: 17; 9: 49).

Astfel, istoria rugăciunii Numelui lui Iisus începe din timpurile apostolice. Nu s-au păstrat formulele verbale ale rugăciunilor personale, dar întreg Noul Testament este plin de mărturii dovedind că Apostolii au săvârșit multe minuni cu acest Nume. Dar ce înseamnă Numele lui Dumnezeu? Pentru a te ruga „în Numele Lui”, trebuie oare să-i înțelegi importanța, calitățile, firea? Da, este necesar, pentru ca „bucuria noastră să fie deplină”. Adâncurile viețuirii în Hristos sunt nesecate, se asimilează într-un proces îndelungat, cu o mare tensiune a tuturor puterilor noastre, iar înțelegerea conținutului și sensului Numelui lui Dumnezeu se câștigă treptat. Poate bucura inima noastră și o chemare trecătoare a Numelui lui Iisus; și aceasta este prețioasă. Dar nu trebuie să ne oprim la jumătatea drumului. *Petrecerea noastră aici este foarte scurtă și*

suntem datori să folosim fiecare ceas în așa fel, încât să se pârguiască cunoașterea noastră de Dumnezeu. Când se vor îmbina împreună bucuria inimii și lumina minții, atunci noi ne apropiem de desăvârșire.

Cu marea cultură a acestei rugăciuni, eu am făcut cunoștință la Sfântul Munte. În mod firesc, am vrut să învăț de la părinți – cum înțeleg ei acest aspect atât de important al asceticii creștine. Eu am venit la Athos în anul 1925. Nu cu mult înainte, aici au avut loc dispute furtunoase cu privire la natura Numelui lui Dumnezeu, asemănătoare disputelor teologice din secolul XIV despre natura Luminii Taborice și s-au comis de ambele părți greșeli ce nu ar fi trebuit să le comită oamenii care și-au încredințat sufletele în mâinile Atotțitorului. În această polemică, există o anumită analogie cu certurile seculare dintre nominaliști și raționaliști. Din când în când, ele se liniștesc, pentru ca apoi să izbucnească sub altă formă. Se observă prezența a două curente firești și diferite: pe de o parte, a prorocilor și poezilor, pe de altă parte, a savanților și tehnocraților. Eu nu intenționez să mă opresc la partea exterioară a evenimentelor ce s-au petrecut atunci, ci voi prefera să examinez cu atenție esența problemei, pentru primirea unei cunoașteri nealterate, venită de Sus, de care s-au învrednicit Sfinții sihaștri.

Viața fiecăruia dintre noi se află în cea mai strânsă legătură cu noțiunile noastre despre lume, despre noi înșine și despre Dumnezeu. Rugăciunea, în treptele ei finale, cere o cunoaștere cât mai apropiată a chipului autentic al Existenței Dumnezeiești. „Preaiubiților! noi acum suntem copiii lui Dumnezeu, dar nu ni s-a dezvăluit (pe deplin) ce vom fi. Știm (din experiență) că atunci când ni se va dezvălui vom fi asemenea Lui, pentru că Îl vom vedea AȘA CUM ESTE” (In, 3: 2). Și noi de asemenea știm, din experiența de mii de ani a neamului omenesc, că mintea noastră firească, în situația dată, nu poate să meargă prea departe în cugetarea de Dumnezeu. Este prea de nevoie ca Însuși Dumnezeu să Se arate omului, dându-i cunoaștere despre Sine. După cum, în viața fiecăruia, Dumnezeu Se descoperă treptat, tot astfel și în istoria omenirii, precum ni se prezintă în Biblie, „în multe rânduri și în multe chipuri” (Evr. 1: 1), El S-a arătat părinților și prorocilor cu o putere și o profunzime crescânde. Iată întâia menționare despre o chemare încă neclară a lui Dumnezeu: „Lui Set, de asemenea i s-a născut un fiu și i-a pus numele Enos. De atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu” (Fac. 4: 26). Apoi, Dumnezeu Se descoperă lui Avraam, Isaac și Iacob într-un orizont tot mai larg: „Și M-am arătat lui Avraam, lui Isaac și lui Iacob, cu numele de Dumnezeu Atotputernic, dar cu numele de Domnul nu M-am făcut cunoscut lor” (Ieș. 6: 3). Dumnezeu a împlinit descoperirea despre Sine: „Atunci S-a pogorât Domnul din nor, a stat acolo și a rostit numele lui Jahve. Și Domnul, trecând pe dinaintea lui, a zis: Iahve, Iahve, Dumnezeu iubitor de oameni, milostiv, îndelung răbdător, plin de îndurare și de dreptate, Care păzește adevărul și arată milă la mii de oameni. Care iartă vina și răzvrătirea, și păcatul, dar nu lasă nepedepsit pe cel ce păcătuiește. Care pentru păcatele părinților pedepsește pe copii și pe copiii copiilor lor, până la al treilea și al patrulea neam” (Ieș. 34: 5-7). Astfel, la început, Dumnezeu S-a descoperit lui Moise, ca un Dumnezeu PERSONAL și cu adevărat „CEL CE ESTE”, cu atributele Sale nevăzute. Următoarea descoperire dezvăluie însușirile acestui „EU SUNT”, ca Dumnezeu milostiv și iubitor de oameni. Dar și acest lucru nu era clar și Moise a recunoscut nedeplinătatea acestei cunoașteri.

Prorocii, de asemenea, nu au dobândit plinătatea căutată; din cuvintele lui Isaia: „Așa zice Domnul, Izbăvitorul nostru, Sfântul lui Israel... Eu, Domnul, Care sunt Cel dintâi și voi fi cu cei din urmă... Să știți că Eu sunt; înainte de Mine n-a fost Dumnezeu și nici după Mine nu va mai

fi” (Is. 43: 14; 41: 4; 43: 10). Acest Dumnezeu, Primul și Ultimul, S-a descoperit ca fiind Absolut, Personal, Viu; nu ca o oarecare „Atot-Ființă” abstractă sau ca o unitate transpersonală etc. Astfel, devine evident faptul că duhul prorocilor israeliteni era îndreptat spre Prima Ființă, spre Cel Care a fost de la început. Tocmai această situație este caracteristică omului – Chipul Absolutului. El nu se oprește la nimic din ceea ce este intermediar. Din relatarea biblică, vedem că orice nouă descoperire era receptată ca o arătare a lui Dumnezeu, ca o acțiune a Lui directă. În legătură cu aceasta, însuși Numele era receptat ca o prezență a lui Dumnezeu. În Nume, era închisă o putere dublă: pe de o parte, senzația prezenței lui Dumnezeu Cel Viu, pe de altă parte cunoașterea Lui. De aici, frica de a lua Numele Lui în deșert (Ieș. 20: 7); pe măsură ce revelația despre însușirile lui Dumnezeu se îmbogățește, și vederea lui Dumnezeu, în general, se adâncește. Dar, neținând seama de încrederea israeliților că ei sunt popor ales, că Cel Prea Înalt Se descoperă lor, până la venirea lui Hristos, nu a încetat suspinarea prorocilor, în rugăciunile lor către Dumnezeu, cerându-I să vină pe pământ și să dea despre Sine o cunoaștere adevărată și deplină. Această sete nu poate fi luată duhului omenesc. Dumnezeu S-a descoperit și ca Proniator, Izbăvitor și Mântuitor, dar totul a rămas în mintea oamenilor acoperit de un văl. Iacob, într-un moment tragic din viața sa, s-a întors de la Laban în locurile natale, unde mai trăia încă fratele său, Esau. Noaptea, rămânând singur, departe de tabără, el s-a luptat cu Dumnezeu. În casa lui Laban, anii nu au trecut prea ușor. Întâlnirea cu Esau a fost înfricoșătoare. El căuta binecuvântare și apărare și s-a luptat cu Cineva până la răsăritul zorilor (Fac. 32: 24).

Această luptă, au dus-o în viața lor proorocii Ilie și Iona. Primul se ruga: „Îmi ajunge acum, Doamne! Ia-mi sufletul, că nu sunt eu mai bun decât părinții mei... Cu râvnă am râvnit pentru Domnul Dumnezeu Savaot, căci fiii lui Israel au părăsit legământul Tău, au dărâmat jertfelnicile Tale și pe proorocii Tăi i-au ucis cu sabia, rămânând numai eu singur, dar caută să ia și sufletul meu” (III Regi 19: 4 și 10). Iona spunea: „Tu ești Dumnezeu îndurat și milostiv, îndelung-răbdător și mult-milostiv și Ți pare rău de fărâdelegi. Și acum, Doamne, (când proorocia mea nu s-a împlinit și eu am rămas rușinat), ia sufletul meu de la mine, că mai bine este să mor decât să trăiesc” (Iona cap. 4).

Mai grăitoare este viața lui Iov: „El a deschis gura sa și a blestemat ziua în care s-a născut și noaptea care a zis: un prunc de parte bărbătească s-a zămislit. Ziua aceea să se facă întuneric... Bezna și umbra morții s-o cotopească, norii s-o învăluiască și toate negurile s-o înspăimânte! Întunericul să cuprindă noaptea aceea și să nu mai fie pusă în zilele omului și în socoteala lunilor să nu mai intre. Să se întunece stelele revărsatului zorilor ei; să aștepte lumina și nimic să nu vină și să nu mai vadă genele aurorei. Pentru că n-a închis pânțele care m-a zămislit și n-a ascuns durerea dinaintea ochilor mei. De ce n-am murit când eram în sânul mamei mele? Și nu mi-am dat duhul ieșind din pânțele ei?... Căci acum aș sta culcat și liniștit, aș dormi și m-aș odihni. Acolo, cei nelegiuți se astâmpără și cei împovărați se odihnesc... Mic și mare acolo sunt totuna și robul a scăpat de stăpânul său. Pentru ce dă Dumnezeu lumina vieții celui nenorocit și zile, celor cu sufletul amărât? Celor ce așteaptă moartea și ea nu vine și care scormonesc după ea mai mult ca după o comoară; celor ce se bucură cu bucurie mare și sunt plini de fericire, fiindcă au găsit un mormânt? PENTRU CE I S-A DAT OMULUI LUMINA, CALEA CARE spre cunoașterea lui Dumnezeu ESTE ÎNCHISĂ ȘI PE CARE DUMNEZEU A ÎNCONJURAT-O CU ÎNTUNERIC?” (Iov, cap. 3). În destinele noastre, întotdeauna este ceva comun. S-a luptat Israel cu Dumnezeu, dar cine dintre noi nu se luptă? Întreaga lume, până acuma, chiar este îngropată în deznădejde, negăsind nicăieri o ieșire. Într-o luptă istovitoare, întreg pământul Îl

învinuiește pe Dumnezeu de suferințele tuturor oamenilor. Viața nu este un lucru simplu și nu este ușor să pătrunzi în sensul profund al Existenței.

Dor zadarnic, dor de taină,
Care-i, viață, al tău drum?
Ce puteri, sorții cumpliți
În genunchi te pun acum?

Ce putere dușmănoasă
M-a chemat din neființă,
Duhu-mi l-a umplut de patimi,
Mintea mea, de necredință?

Așa scria, plin de amărăciune, poetul, exprimând în esență același lucru ca și mult pătimitorul Iov. Duhul nostru caută o vorbire directă cu El, Cu Cel „Care m-a chemat din nimic”; Cine mi-a tulburat liniștea de a nu fi și m-a aruncat în această tragicomedie absurdă și grotescă? Noi vrem să aflăm în cine se află neadevărul. Oare, în noi înșine sau în El, în Ziditorul? Nouă ni se pare că am fi venit în această lume împotriva voinței noastre și, poate, împotriva acordului nostru. Își amintește cineva dintre noi un astfel de moment, când a fost întrebat: vrei să te naști întru această viață? Am avut, oare, posibilitatea să refuzăm acest dar? Suntem, oare, drepecți, când Îi atribuim această „nebulie” lui Dumnezeu? (cf. Iov, 1: 22).

Dar, iată, eu aud o altă voce: „Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (In. 8: 12). „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura, râuri de apă vor curge din pântecul lui” (In. 7: 37-38). Cum ar fi cu puțință să nu primesc cu credință această chemare a lui Hristos și să nu mă lupt cu adevărat, pentru câștigarea Împărăției iubirii Tatălui, să merg pe drumul arătat de Hristos? Dacă nu ni s-a dat să facem ceva din nimic, atunci însăși ideea de veșnicie nu se poate naște în noi. Prezența acestei idei în noi ar fi cu neputință din punct de vedere ontologic. Urmărind cu atenție curgerea realității înconjurătoare, noi observăm că orice trebuință reală are, în existența cosmică, posibilitatea de a fi satisfăcută, cu condiția de a se găsi acces spre acest mijloc. În istoria progresului științific, multe din ideile ce păreau din cale afară de îndrăznețe s-au înfăptuit acum, sub ochii noștri. De ce să mă îndoiesc de faptul că și setea mea de nemurire fericită și de unire veșnică cu Ziditorul, de asemenea, se va înfăptui?

Cât de radical se schimbă totul când, deodată, ni se deschide inima, pentru a primi chemarea lui Hristos. Fiecare clipă devine prețioasă, plină de un sens profund. Iar suferințele și bucuria se îmbină în chip minunat cu noua noastră jertfă. Scara care atinge cerul se află în fața ochilor noștri. „De acum, nu-ți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai ieșit biruitor. Și a întrebat Iacob zicând: Spune-mi și Tu Numele Tău! Iar Acela a zis: Pentru ce întrebi de Numele Meu? El e minunat! Și l-a binecuvântat acolo.” (Fac. 32: 28-29). Drumul spre o cunoaștere desăvârșită, încă nu ni s-a descoperit, dar străvederea lui deja ni s-a dat. Ea se va adânci în conștiința prorocilor și se vor spune cuvinte înflăcărate despre Cuvântul Cel din Veșnicie al Tatălui Care va veni și despre Lumina desăvârșită, întru care nu este niciun întuneric. Care ni Se va arăta nouă în toată puterea Sa.

Lupta cu Dumnezeu este riscantă și poate duce la pieire, dar ea ne poate întări, pentru a birui „omul cel vechi”, schilodit de mândria luciferică. Să bruim prin „smerenie”: „... și pe oameni, îi vei birui”. Cum? Prin smerenie. „Și Iacov a zis: Dumnezeuul tatălui meu Avraam și Dumnezeuul tatălui meu Isaac... izbăvește-mă din mâna fratelui meu, din mâna lui Isav, căci mă tem de el, ca nu cumva să vină și să mă oamoare pe mine și pe aceste mame cu copii” (Fac. 32: 9 și 11). „Atunci, ridicându-și ochii, Iacov a văzut pe Isav, fratele său, venind cu cei patru sute de oameni... și, apropiindu-se de fratele său, i s-a închinat de șapte ori până la pământ. Isav însă a alergat în întâmpinarea lui și l-a îmbrățișat și, cuprinzându-i grumazul, l-a sărutat și au plâns amândoi.” (Fac. 33: 1-4). S-a luminat Isav, care îl ura pe Iacov, din pricină că i-a răpit binecuvântarea părintească ce îi aparținea. În persoana lui Iacov-Israel, ni se zugrăvește chipul pocăinței smerite. Criza morală ce domnește în toată lumea nu este, oare, o pregătire pentru o nouă și mare renaștere? Ceea ce se petrece astăzi în sufletele unor anumiți oameni este cu puțință să se petreacă într-o mare mulțime de suflete și lucrul acesta poate să vină ca un puternic potop, ca un fulger orbitor în miez de noapte. Această frântură dată nouă poate și trebuie să devină perioada în care să ne însușim existența în toate dimensiunile ei. Toate suferințele noastre pot deveni, în lumina acestei nădejdi, în fața noastră, priveliștea unui tablou mareț. „Ziua zilei spune cuvânt și noaptea nopții vestește știință” (Ps. 18: 2), dacă sunt petrecute într-o rugăciune ce depășește hotarele universului... începutul acestei rugăciuni se găsește la marginea cerurilor și mișcarea ei, până la marginea lor, și nimic nu se ascunde de căldura ei. Ea ne încălzește și ne înveselește. Ea este un canal prin care ne vine, de Sus, Revelația.

„Fie Numele Dumnezeului nostru binecuvântat de acum și până în veac.”

Sucesiunea descoperirii lui Dumnezeu, prezentată în Sfânta Scriptură, coincide într-o măsură apreciabilă cu procesul progresului nostru personal – noi creștem în cunoaștere asemenea protopărinților și părinților noștri. La început, oamenii pricep sensul noțiunii de Ființă Înaltă. Apoi, noi și noi attribute devin cunoscute duhului omenesc; și, astfel, vine ora înfricoșatului cuvânt sinaitic „EU SUNT” (Ieș. 3: 14). În următoarele secole, li se va adânci experiența și înțelesul, cu toate că nu se va atinge desăvârșirea până ce nu va veni Cel Așteptat.

Cel Care, în esența Sa, este mai presus decât tot numele Se descoperă celor zidiți „după chip”, ființelor raționale, printr-o mulțime de nume: Cel Veșnic, Atotștiutor, Atotputernic, Atotțitor, Lumină, Viață, Frumusețe, Înțelepciune, Bunătate, Adevăr, Iubire, Cel Drept, Mântuitor, Sfânt și altele. În fiecare și prin fiecare din ele, noi încercăm o atingere de noi a lui Dumnezeu Cel Unul și, în virtutea indivizibilității Lui, noi Îl vrem întreg. Așa este cuviincios să gândim. Dar nici unul din aceste Nume nu ne oferă plinătatea înțelepciunii despre felul cum este El. Ființa lui Dumnezeu, în esența ei, depășește toate aceste Nume. Acum douăzeci de veacuri a venit El. Acela pe Care L-au așteptat popoarele, Cuvântul Tatălui. Fiind deasupra lumii în esența Sa, Ziditorul firii noastre a luat chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om” (Filip 2: 7). Cuvântul Cel fără de început al Tatălui S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi (In. 1: 14). Revelația ne-a adus nouă un Nume nou: IISUS, Mântuitorul sau DUMNEZEU-MÂNTUITORUL. Marea Lumină a intrat în viața lumii. A venit o nouă epocă. Sfântă a fost istoria de la Adam până la Moise; sfântă, sfințită din clipa Revelației sinaitice și cu atât mai sfințită în momentul venirii lui Hristos.

Și mai înainte de aceasta au fost idei despre un Dumnezeu Mântuitor, dar cu alt conținut, în altă dimensiune și cu o nemăsurat de mică concretizare. „Poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare și celor ce ședeau în latura și în umbra morții, lumină le-a răsărit” (Mt. 4: 16).

Înainte de toate, numele *Iisus* ne descoperă sensul sau țelul venirii lui Dumnezeu în trup „pentru mântuirea noastră”. Luarea de către Dumnezeu a firii noastre indică posibilitatea că și noi putem deveni fiii lui Dumnezeu. *Starea noastră de fii constă în împărtășirea noastră de existența dumnezeiască*: „căci în El locuiește, trupește, toată plinătatea dumnezeirii” (Col. 2: 9). După Înălțare, El a șezut de-a dreapta Tatălui și ca Fiu al Omului. Iată ce spune El Însuși: „Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem; Eu întru ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru unime și să cunoască lumea că în ea M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine. Părinte, voiesc ca unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii... Și le-am făcut cunoscut Numele Tău și-L voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei și Eu în ei.” (In. 17: 22-26).

Mintea noastră amuțește de uimire în fața acestei taine: Ziditorul S-a îmbrăcat cu haina făpturii; Cel Veșnic și Nevăzut a primit asupra-I chipul de existență vremelnică și schimbătoare; Duhul, stând departe de orice gând, S-a făcut trup, pentru a-L putea noi pipăi cu mâinile, să-L privim cu ochii noștri trupești; Cel Nepătimitor Se supune suferințelor. Viața cea fără de început Se leagă pe Sine cu moartea.

Gândirea filosofică nu poate să se armonizeze cu predica evanghelică: pentru ea, aceasta este nebunie. *Absolutul filosofilor nu a primit îngăduință de la creaturile lui să se înjosească pe sine chiar până la a lua chip de rob. (Cf. Filip. 2: 7). Absolutul plăsmuit de ei, în esență, este neființă în adevăratul sens al acestui cuvânt*. Până la venirea lui Hristos, au fost minți care au creat teorii atrăgătoare despre un astfel de absolut abstract și pentru noi nu este o noutate apariția în zilele noastre a unor astfel de tendințe. Din păcate, mulți oameni devin jertfa unor astfel de tendințe. Marele Pavel, în legătură cu aceasta, a cântat un imn genial: „Căci scris este: Pierde-voi înțelepciunea înțelepților și știința celor învățați o voi nimici... a binevoit Dumnezeu să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii. Fiindcă și iudeii cer semne, iar elinii caută înțelepciune. Însă noi propovăduim pe Hristos Cel Răstignit: pentru iudei sminteală, pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu. Pentru că fapta lui Dumnezeu, socotită de către oameni nebunie, este mai înțeleaptă decât înțelepciunea lor și ceea ce pare ca slăbiciune a lui Dumnezeu e mai puternică decât tăria oamenilor.” (I Cor. 1: 19-25).

„Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi” (In 1: 14). Noi nu realizăm cum este cu puțință acest lucru, dar nu ne îndoim de faptul că Cel Ce a zidit firea noastră a putut să și-o însușească în Ipostasul Său. El nu Și-a însușit un nou și un alt Ipostas omenesc, ci, petrecând în Ipostasul Cel din veci al lui Dumnezeu, El a unit în Sine natura dumnezeiască cu natura creată. El ne-a arătat desăvârșirea Tatălui în trup și, cu o putere deosebită, ne-a arătat comuniunea lui Dumnezeu cu Omul.

Hristos ne-a adus cunoașterea Sfintei Treimi – a Tatălui și a Fiului, și a Sfântului Duh. Moise, prin Numele IAHVE – EU SUNT, înțelegea o unică Persoană. Cuvântul și Duhul erau

pentru el energiile unei unice Ființe. Nouă ni s-a descoperit că și Logosul, și Duhul sunt Ipostase egale Tatălui. Dumnezeu este unic în esența Sa, multiplu în Ipostase. Chipul Acestui Dumnezeu: o unică natură omenească într-o multitudine de ipostase.

Numele „EU SUNT”, în virtutea unității lui Dumnezeu, este propriu pentru toată Treimea și pentru fiecare Ipostas în parte. Ca multe alte Nume, și acesta poate și trebuie să fie înțeles și ca Nume comun, și ca Nume propriu Fiecărei Persoane. Precum Numele „Domnul” se referă la toate Cele trei Persoane și împreună slujește ca Nume propriu pentru Fiecare din Cele trei Persoane, tot așa este cu puțință să vorbim și despre Numele Iisus, adică Dumnezeu Mântuitorul. Dar, în rugăciune, noi folosim Numele Iisus numai ca nume propriu al lui Hristos, Cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi. În vechime, cunoașterea Dumnezeirii se dădea duhului omenesc numai prin Nume, care descopereau, în principal, atributele Dumnezeiești: puterea, omniprezența, atotștiința, slava și altele. Numele de „IAHVE”, Moise l-a primit ca pe un Nume propriu. Prin întruparea Cuvântului Tatălui, noi venim în atingere cu Dumnezeu într-o asemenea formă, într-o asemenea plinătate, încât nu mai așteptăm alte împliniri, ci avem nevoie doar să luptăm pentru împlinirea poruncilor Lui, spre a primi darul și dimensiunile lui autentice. El a trăit cu noi, în condițiile căderii noastre. El ne-a vorbit în limba noastră; El S-a pogorât la noi, că L-am putut pipăi; El ni L-a arătat pe Tatăl Cel nevăzut într-o lumină văzută. El ne-a descoperit nouă toate legăturile dintre Dumnezeu și om. Mântuirea adusă nouă are un caracter excepțional de concret. Predica Și-a început-o cu chemarea: „Pocățiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor” (Mt. 4: 17). În această predică, noi descoperim continuarea convorbirii lui Dumnezeu cu Adam în rai (Fac. 3: 8).

Mare este Numele „EU SUNT”, MARE ESTE Numele Sfintei Treimi, tot atât de mare este și NUMELE IISUS. Despre Numele Lui, se pot spune multe. Este nesecat, prin conținutul său; el aparține Celui Căruia orice ființă Îi este îndatorată prin existență: „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut, întru El era viață și viața era lumina oamenilor.” El era „dintru început”, adică El este principiul întregului univers. În viața lăuntrică a Treimii, El este îndreptat spre Tatăl, în actul creației; însă Același Logos S-a îndreptat către cei zidiți după chipul Său.

Numele Iisus și ca sens-cunoaștere, și ca „energie” a lui Dumnezeu, în relația cu lumea, și ca Nume propriu, este legat ontologic cu El. *Numele este o realitate duhovnicească.* Partea lui sonoră poate să se unească cu realitatea lui, dar nu în mod obligatoriu. Ca sonoritate, el s-a dat multor muritori. Când însă ne rugăm, noi îl rostim cu un alt conținut, cu o altă orientare a duhului nostru. *El este un pod între noi și Dumnezeu, este un canal prin care pătrund în noi torențele puterii dumnezeiești.* Venit de la Duhul Sfânt, el este sfânt și ne sfințește și pe noi prin chemarea lui. *Cu acest Nume și prin el, rugăciunea capătă o oarecare palpabilitate, el ne unește cu Dumnezeu. În el, în acest Nume, este prezent Dumnezeu, ca într-un vas, ca într-o vază prețioasă, plină cu bună mireasmă.* Prin el, lumea cea de sus devine palpabilă, immanentă. Ca o energie dumnezeiască, ea izvorăște din esența Dumnezeirii și este dumnezeiască prin sine însăși.

Când ne rugăm cu conștiința celor expuse mai sus, rugăciunea devine înfricoșătoare și, în același timp, un act solemn. În vechime, s-a dat o poruncă: „Să nu iei Numele lui Dumnezeu în deșert.” Domnul însă a dat o poruncă și o făgăduință: „să cereți lui Dumnezeu în Numele Meu.” Toate Numele lui Dumnezeu ni s-au descoperit nouă, prin venirea lui Hristos, într-un sens și mai

profund și noi ar trebui să ne infiorăm, iar aceasta se petrece cu mulți monahi care pronunță Numele cel Sfânt al lui Iisus. În acest sens, ar fi o obrăznicie să spun că și eu aș fi putut fi martor viu al faptului că vrednica chemare a acestui Nume produce prezența Dumnezeului Celui Veșnic, Care umple întreaga noastră ființă, duce mintea noastră în alte sfere, ne comunică o energie deosebită a noii vieți. Lumina dumnezeiască, despre care nu este ușor să vorbești, vine prin acest Nume.

Noi știm că nu numai Numele Iisus, dar și toate celelalte Nume, descoperite nouă de Sus, sunt legate ontologic de Dumnezeu. Noi știm aceasta din experiența Bisericii. Toate tainele se săvârșesc în Biserica noastră prin chemarea Numelor Dumnezeiești și, înainte de toate, al Sfintei Treimi: al Tatălui și al Fiului, și al Sfântului Duh. *Toate slujbele dumnezeiești sunt întemeiate pe chemarea Numelor Dumnezeiești. Noi nu le considerăm fenomene sonore ale unei puteri magice, ci, fiind rostite într-o adevărată mărturisire de credință, într-o stare de frică dumnezeiască, evlavie și iubire, noi, într-adevăr, Îl avem pe Dumnezeu dimpreună cu Numele Lui.* Multe generații de preoți au păstrat cunoașterea despre puterea Numelui lui Dumnezeu și au săvârșit Sfintele Taine cu o adâncă conștiință a prezenței lui Dumnezeu. Lor, li s-a descoperit taina slujirii Dumnezeieștii Liturghii. Ei nu s-au îndoit niciodată că Trupul și Sângele lui Hristos se găsesc în fața lor într-o realitate autentică.

Uitarea caracterului ontologic al Numelor Dumnezeiești, absența experienței în rugăciune și în săvârșirea Sfintelor Taine au pustiit viața multora. Pentru ei, rugăciunea și Tainele pierd realitatea lor veșnică. Liturgia, dintr-un act Dumnezeiesc, devine o simplă amintire psihologică sau mintală. Mulți merg până într-acolo, încât socotesc rugăciunea o pierdere de timp inutilă, mai ales dacă, prin rugăciune, nu li s-au împlinit cele cerute în legătură cu nevoile vieții de zi cu zi... *Dar unirea cu Dumnezeu a ființei noastre nu este, oare, cea mai mare minune a existenței noastre? Aceasta este „partea cea bună”, care nu se va lua de la noi prin moarte. Faptul învierii noastre în Dumnezeu – iată ce trebuie să stea în centrul atenției noastre, ca ultima rațiune a existenței noastre în lume.* Iubirea față de Hristos, care plinește tot omul, schimbă în mod radical viața noastră. El, Dumnezeu-Omul, a unit în Sine Însuși aceste două entități și, prin El, noi avem acces la Tatăl. Putem, oare, dori mai mult?

Cei care L-au iubit pe Hristos și Numele Lui se desfată citind Evanghelia și, în general, Sfânta Scriptură. Numele Dumnezeiești, care emană Sens și Lumină, atrag duhul omului și el nu poate să se mai pasioneze de nimic altceva. Cu o înaltă inspirație, ne vorbește Petru: „Nu este sub cer niciun alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi.” Sau: „Argint și aur nu am; dar ce am, aceea îți dau. În numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și umblă” (F. Ap. 4: 12; 3: 6). În altă împrejurare, Apostolii au ridicat glasul către Dumnezeu și au spus: „Stăpâne, Dumnezeule, Tu, Care ai făcut cerul și pământul, și marea, și toate cele ce sunt în ele... pentru ce s-au întărit neamurile și popoarele au cugetat cele deșarte? Căci asupra Sfântului Tău Fiu, Iisus, s-au adunat laolaltă cu adevărat în cetatea aceasta și Irod, și Ponțiu Pilat cu păgânii și cu popoarele lui Israel. Ci dă robilor Tăi să grăiască cuvântul Tău cu toată îndrăzneala, întinzând dreapta Ta spre vindecare și săvârșind semne și minuni, prin numele Sfântului Tău Fiu, Iisus. Și pe când se rugau astfel, s-a cutremurat locul în care erau adunați și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și grăiau cu îndrăzneală cuvântul lui Dumnezeu” (F. Ap. 4: 24-33).

Astfel, toată Sfânta Scriptură, de la început până la sfârșit, este plină de mărturii despre Dumnezeu, prin Numele Lui. Și duhul nostru nu încetează a se îndulci la întâlnirea cu sfintele cuvinte, și sufletul binecuvintează pe Dumnezeu, Care ne-a dat nouă acest dar neprețuit.

Omul se dezvoltă lent în sfera cunoașterii de Dumnezeu. Trec ani și ani până ce în conștiința noastră se deschide mărețul tablou al Existenței: facerea lumii cu puterile și fenomenele ei cosmice și facerea omului, când „Domnul Dumnezeu... a suflat în fața lui suflare de viață” (Fac. 2: 7). *„Omul este un principiu de legătură între Dumnezeu și restul zidirii, deoarece, în el, are loc întâlnirea energiilor cosmice create cu cele necreate. Orice energie care izvorăște din Dumnezeu, din Esența Lui, este numită de teologi „dumnezeire”. Cu toate acestea, esența nu se comunică oamenilor, dar viața dumnezeiască se unește cu omul prin puterea acțiunii Dumnezeiești. Actul îndumnezeirii se săvârșește prin harul necreat. Cel mai viu exemplu în acest sens, în Noul Testament, este descoperirea Taborică: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit”. Și lumina, și Glasul, și una și alta, sunt neîțelese, ambele erau dumnezeire.*

Noi trebuie să ne învățăm a deosebi energiile după originea lor; incapacitatea de a lămuri această problemă va încetini procesul creșterii noastre în Duhul.

Nu este de prisos să subliniez că *în rugăciunea Numelui lui Iisus nu este nimic automat sau magic. Dacă noi nu ne vom strădui să păzim poruncile Lui, atunci zadarnică va fi chemarea Numelui.* El Însuși a spus: „Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în Numele Tău am proorocit și nu în Numele Tău am scos demoni, și nu în Numele Tău multe minuni am făcut? Și atunci voi mărturisi lor: Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea.” (Mt. 7: 22-23). Este important ca noi să ne asemănăm lui Moise, care și-a dus sarcina cu răbdare, parcă văzând pe Cel nevăzut (Cf. Evr. 11: 27) și să-L chemăm pe El cu conștiința legăturii ontologice a Numelui cu Cel Numit, cu Persoana lui Hristos. Iubirea față de El va crește și se va desăvârși pe măsură ce se înmulțește și se adâncește cunoașterea noastră despre viața Dumnezeului preaiubit. Când iubim pe cineva omenește, atunci noi, cu un simțământ plăcut, rostim numele persoanei iubite și nu obosim repetându-l. Așa trebuie să se întâmple cu Numele Domnului. Când persoana iubită de noi își dezvăluie, din ce în ce mai mult, darurile sale, atunci crește și prețuirea noastră pentru ea și privim la noile ei trăsături cu multă bucurie. Așa se întâmplă cu Numele lui Iisus Hristos. Noi descoperim cu un interes captivant, în Numele Lui, noi taine ale căilor Dumnezeiești și noi înșine devenim purtătorii acelei realități care se găsește în Nume. Prin această cunoaștere vie, noi ne împărtășim cu veșnicia: „Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis.” (In. 17: 3).

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Numele *Iisus* ne-a fost dat de Sus, prin Revelație. El vine din sfera Dumnezeirii veșnice și nicicum nu poate fi o născocire a rațiunii pământești, cu toate că este exprimat printr-un cuvânt creat. Revelația este un act, o energie Dumnezeiască și aparține unui alt plan, și transcende energiile cosmice. În slava sa cea mai presus de lume, Numele *Iisus* este meta-cosmic. *Când pronunțăm acest Nume, Hristos, chemându-L să comunice cu noi, atunci El, Cel Ce plinește toate, ne ascultă și noi intrăm într-o legătură vie cu El.* Fiind Cuvântul Cel veșnic al Tatălui, El petrece într-o unitate inseparabilă cu noi și Dumnezeu-Tatăl, prin Cuvântul Său, intră în

comuniune cu noi. Hristos, Unul-Născut, Fiul Cel veșnic al Tatălui, ne spune: „Nimeni nu vine la Tatăl Meu, decât prin Mine” (In. 14: 6). Numele *Iisus* înseamnă Dumnezeu-Mântuitorul și poate fi atribuit și Sfintei Treimi, atribuire posibilă pentru fiecare Ipostas în parte. Dar, în rugăciunea noastră, Numele *Iisus* se întrebuițează doar ca Nume propriu al Dumnezeu-Omului și mintea noastră se îndreaptă cu atenție spre El. În el, locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii, spune Apostolul Pavel (Col. 2: 9). În El, nu este numai Dumnezeu, dar și întregul neam omenesc. Rugându-ne în Numele lui Iisus Hristos, noi ne plasăm în fața deplinătății absolute – și a Primei Ființe Necreate, și a ființei create. Pentru a intra în sfera acestei plinătăți a Ființei, noi trebuie să-L sălășluim în noi, pentru ca viața Lui să devină și a noastră, prin chemarea numelui Lui, potrivit făgăduinței: „Cel ce se alipește de Domnul este un duh cu El” (I Cor. 6: 17).

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Eu m-am oprit asupra înțelegerii dogmatice a rugăciunii lui Iisus, pentru că, în ultimele decenii, mi-a fost dat de multe ori să întâlnesc opinii denaturate în legătură cu practicarea acestei rugăciuni. Inadmisibilă, în special, este confundarea ei cu yoga, cu budismul și chiar cu meditația transcendențială, și altele. Deosebirea radicală a tuturor acestor devieri de la creștinism constă în faptul că, la baza vieții noastre, se găsește Revelația despre Dumnezeu PERSONAL: EU SUNT. Toate celelalte drumuri abat mintea omului de la relațiile reciproce între Dumnezeu și cei ce se roagă Lui în sfera absolutului transpersonal și abstract, în ascetica impersonală.

Meditația, ca abatere a minții noastre de la orice fel de imagini, poate să ne dea o senzație de liniștire, de pace, de ieșire din condițiile timpului și spațiului, dar în ea lipsește prezența conștientă a Dumnezeului personal; în ea, nu este o rugăciune autentică, adică față către Față. Astfel, cel atras de meditație trebuie să se mulțumească cu rezultate psihice, asemănătoare experimentelor – și ce poate fi mai rău decât aceasta? Perceperea lui Dumnezeu Celui Viu, Absolut și Personal rămâne pentru el străină. Nu arareori, sunt nebunești încercările ca, într-un temen scurt, să se dobândească „conștiința cosmică” și chiar să ai experiența comunicării nemijlocite cu Supra-Personalul Absolut. Printr-un astfel de procedeu, ascetica se transformă într-o cale de abatere de la Dumnezeu. Învățătura evanghelică ne vorbește nu numai despre Dumnezeu Personal, dar și despre o nemurire personală a celor mântuiți. Aceasta se obține prin biruința asupra lumii patimilor. Este o sarcină măreață, dar Domnul a spus: „Îndrăzniți, Eu am biruit lumea” și cunoaștem că nu a fost ușoară această biruință. Și Hristos, din nou, ne învață: „Intrați prin poarta cea strâmtă, că largă este poarta și lată este calea care duce la pieire; și mulți sunt cei care o află. Feriți-vă de prorocii mincinoși!” (Mt. 7: 13-15). În ce constă pieirea? În aceea că oamenii părăsesc pe Dumnezeu Cel Viu Care ni Se descoperă nouă, năzuind către acel „nimic” din care sunt chemați la viață, pentru a li se dărui fericirea nemuritoare în forma înfierii de către Dumnezeu, prin sălășluirea în ei a lui Dumnezeu Cel în Sfânta Treime.

Pentru a crede în Hristos, trebuie fie să ai nevinovăția copiilor: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor” (Mt. 18: 3), fie să te asemeni cu Pavel în cutezanța sa nebunească: „Noi suntem nebuni pentru Hristos, voi, însă, înțelepți întru Hristos. Voi sunteți întru slavă, iar noi întru necinste. Am ajuns ca gunoiul lumii, ca măturătura tuturor până astăzi” (I Cor. 4: 10-13). Și cu toate acestea: „Nimeni nu poate pune altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos” (I Cor. 3: 11).

Conștiința cosmică în experiența creștină se dă într-o rugăciune asemenea rugăciunii Domnului din Grădina Ghetsimani și nu în mod filosofic transcedental. „El le-a spus lor că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos; și să învieze din morți a treia zi. Și să se propovăduiască în Numele Său pocăința spre iertarea păcatelor, la toate neaamurile, începând de la Ierusalim. Voi sunteți martorii acestora. „Și, iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu. Voi însă ședeți în cetate, până ce vă veți îmbrăca cu putere de Sus” (Lc. 24: 46 -49).

Modul de practicare a rugăciunii

În capitolul de față, mă voi strădui să expun, cât mai succint, cele mai importante momente ale marii culturi a inimii și cele mai sănătoase sfaturi pentru această lucrare cu care eu m-am confruntat la Sfântul Munte.

Mulți ani la rând, monahii pronunță rugăciunea cu buzele, necăutând alte mijloace de a uni mintea cu inima. *Atenția lor este îndreptată la faptul de a armoniza viața lor cotidiană cu poruncile lui Hristos.* Experiența de veacuri a acestei asceze a demonstrat că mintea se unește cu inima cu ajutorul lui Dumnezeu, atunci când monahul parcurge o experiență solidă de ascultare și înfrânare, când mintea lui, inima și însuși trupul „omului vechi” se eliberează într-o măsură suficientă din puterea păcatului.

Cu toate acestea – și în trecut, și în timpul de față – părinții își îngăduie să recurgă la o metodă tehnică de aducere a minții în inimă. Pentru aceasta, monahul, dând trupului o poziție comodă și aplecând capul spre piept, rostește în minte rugăciunea, inspirând liniștit aerul cu cuvintele: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu” și apoi, expirând, termină rugăciunea cu cuvintele: „miluiește-mă pe mine, păcătosul”. În timpul inspirării, atenția minții, la început, urmează mișcarea aerului și se oprește în partea superioară a inimii. Procedând astfel, peste un oarecare timp, atenția se poate păstra neîmprăștiată și mintea se așază alături de inimă sau chiar intră înăuntru. Experiența arată că acest procedeu dă minții puțința de a vedea nu numai inima fizică, ci și ceea ce se petrece în ea, ce senrimente se nasc în ea, ce imagini se apropie din afară. O astfel de practică duce la aceea că monahul își va înțelege inima și va petrece cu atenția minții în ea, în inimă, deja nemaiaapelând la tehnica „psiho-somatică”.

Procedeu tehnic poate ajuta unui începător să găsească locul unde trebuie să stea cu atenția minții în timpul rugăciunii și, în general, în tot timpul și în restul timpului. Cu toate acestea, printr-un astfel de procedeu, nu se obține adevărata rugăciune. Ea nu vine decât prin *credință și pocăință*, care sunt *unicul temei al rugăciunii autentice*. Pericolul tehnicii psihice, așa cum arată experiența îndelungată, constă în aceea că mulți oameni dau prea mare importanță tehnicii înseși. Pentru a evita o deformare dăunătoare vieții duhovnicești a celui ce se roagă, pentru sihaștrii începători, din timpuri străvechi, se recomandă o altă formă, considerabil mai înceată, și anume: *concentrarea atenției la Numele lui Iisus Hristos și la cuvintele rugăciunii. Când întristarea pentru păcate atinge un nivel corespunzător, atunci mintea, în mod firesc, se unește cu inima.*

Formula completă a rugăciunii este: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Începătorilor, li se propune această formulă. În prima parte a rugăciunii, noi mărturisim pe Hristos-Dumnezeu, Care S-a întrupat pentru a noastră mântuire. În partea a doua, recunoaștem, cu părere de rău, căderea noastră, păcătoșenia noastră și dorința de mântuire. Unirea mărturisirii dogmatice cu pocăința face rugăciunea mai deplină în conținutul ei pozitiv.

Este posibil să stabilim o oarecare succesiune în procesul dezvoltării acestei rugăciuni:

1. Rugăciunea buzelor – când noi rostim rugăciunea cu buzele, concentrându-ne atenția la Nume și la cuvinte.
2. Rugăciunea minții – când noi nu mișcăm buzele, dar rostim, în minte, Numele lui Iisus Hristos și celelalte cuvinte.
3. Rugăciunea minții și a inimii – când mintea și inima sunt unite în acțiunea lor, atenția se află înăuntrul inimii și rugăciunea se rostește acolo.
4. Rugăciunea mișcătoare de sine – când rugăciunea s-a întărit în inimă și – fără un efort deosebit – ea se rostește înăuntrul inimii, atrăgând acolo atenția.
5. Rugăciunea de binecuvântare – când rugăciunea lucrează ca o flacără gingașă înăuntrul nostru, ca o inspirație de Sus, care desfată inima prin perceperea iubirii Dumnezeiești și încântă mintea în contemplare duhovnicească. Uneori, se unește cu vederea luminii.

Ridicarea treptată în rugăciune este mai veridică. Cei care pășesc pe tărâmul luptei pentru rugăciune sunt sfătuiți, cu insistență, să înceapă cu rugăciunea buzelor, până când este însușită de trupul nostru prin limbă, inimă, creier. Durata acestei perioade diferă la fiecare. *Cu cât este mai adâncă pocăința, cu atât mai scurt este drumul.*

Practicarea rugăciunii minții poate fi, pentru un timp, legată de tehnica psihi-somatică, adică: să aibă un caracter ritmic sau neritmic al rostirii rugăciunii cu mintea, prin mijlocirea inspirației, la prima parte – și a expirației, în a doua parte, cum este descris mai sus. Aceasta poate fi folositoare dacă nu se pierde din vedere că fiecare chemare a numelui lui Hristos trebuie să fie nedespărțită de El, de Persoana Lui, de Persoana lui Dumnezeu. Altfel, rugăciunea se transformă într-un exercițiu tehnic și devine păcat împotriva poruncii: „Să nu iei Numele Domnului Dumnezeului tău în deșert” (Ieș. 20: 7; Deut. 5: 11).

Când atenția minții se așază în inimă, atunci este cu puțință un deplin control asupra a ceea ce se petrece în inimă și lupta cu patimile primește un caracter conștient. Cel ce se roagă vede dușmanii care se apropie din afară și îi poate alunga cu puterea Numelui lui Hristos. Printr-o astfel de osteneală, inima se rafinează și devine clarvăzătoare – în mod intuitiv, cunoaște starea acelei persoane pentru care se face rugăciunea.

În felul acesta, se face trecerea de la rugăciunea minții la cea cu mintea și inima, după care se dăruiește rugăciunea de sineși mișcătoare. Noi ne străduim *să stăm înaintea lui Dumnezeu în unitatea și în integritatea ființei noastre. Chemarea cu frică de Dumnezeu a Numelui Mântuitorului, unită cu străduința continuă de a trăi în acord cu poruncile, duce treptat la fericita unire a tuturor puterilor noastre, mai înainte zdrobite de cădere.* În această minunată, dar dureroasă muncă, nu trebuie să ne grăbim niciodată. Dumnezeu nu ne violează viața, dar și nouă ne este cu neputință să-L constrângem să facă ceva cu sila. Ceea ce se obține din încordarea voinței prin psihotehnică nu se menține multă vreme și, ceea ce este mai importat, nu unește duhul nostru cu Duhul lui Dumnezeu Celui Viu.

În condițiile lumii contemporane, această rugăciune necesită o bărbăție supraomenească, deoarece îi stă împotriva totalitatea energiilor cosmice. A rezista într-o rugăciune neîmprăștiată înseamnă biruință asupra tuturor nivelurilor de existență naturală. Acest drum este spinos și îndelungat, dar vine clipa când raza Luminii Dumnezeiești va tăia întunericul și va face o gaură prin care noi vom vedea izvorul acestei lumini. Atunci, rugăciunea lui Iisus primește dimensiuni cosmice și metacosmice.

„Deprinde-te cu dreapta credință, căci deprinderea trupească la puțin folosește, dar dreapta credință spre toate este de folos, având făgăduința vieții de acum și a celei ce va să vină. Vrednic de credință este acest cuvânt și, vrednic de toată primirea. Fiindcă, pentru aceasta ne și ostenim și suntem ocărăți, și ne luptăm, căci ne-am pus nădejdea în Dumnezeu Cel Viu, Care este Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al credincioșilor.” (I Tim. 4: 7-11). Urmarea acestei învățături a Apostolului ne conduce pe calea cea mai adevărată către cele căutate. Nu ne gândim la mijloacele tehnice, pentru a dobândi îndumnezeirea, ci credem că Dumnezeu a venit pe pământ și ne-a descoperit taina păcatului, și ne-a dat darul pocăinței, pentru care ne rugăm: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, cu nădejdea iertării și împăcării în Numele Lui. Cuvintele „miluiește-mă pe mine, păcătosul”, nu le părăsim toată viața. *Biruința deplină asupra păcatului nu este posibilă decât prin sălășluirea în noi a lui Dumnezeu Însuși*, ceea ce înseamnă îndumnezeirea noastră, în virtutea căreia, devine cu puțință contemplarea nemijlocită a lui Dumnezeu „așa cum este El”. Plinătatea desăvârșirii creștine în hotarele pământului nu este posibilă. Sfântul Ioan Teologul scrie: „Pe Dumnezeu, nimeni nu L-a văzut vreodată. Fiul Cel Unul Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (In. 1: 18). Și el afirmă că, în veacul ce va să fie, se va desăvârși îndumnezeirea noastră, pentru că: „Il vom vedea așa cum este” (I In. 3: 2). „Și oricine și-a pus nădejdea în El, acesta se curățește pe sine, așa cum Acela curat este. Oricine rămâne în El nu păcătuiește. Oricine păcătuiește nu L-a văzut, nici nu L-a cunoscut.” (I In. 3: 3, 6). Este folositor să asimilăm conținutul acestei epistole, pentru ca chemarea Numelui lui Iisus să devină eficientă, mântuitoare pentru noi: „să trecem de la moarte la viață” (In. 3: 14), „pentru ca să ne îmbrăcăm cu putere de sus” (Cf. Lc. 24: 49).

Una dintre cele mai minunate cărți ale părinților asceți este „Scara” lui Ioan Sinaitul. Această carte este citită de monahii începători și este un corectiv autoritar pentru cei „desăvârșiți”. (Este, cred, de prisos să spun că pe pământ desăvârșirea nu este niciodată deplină). Așa se întâmplă și cu Rugăciunea lui Iisus. Cu ea, se roagă, lucrând orice, oamenii simpli și cucernici; cu ea, se suplinesc slujbele religioase; pe ea, o rostesc „cu mintea” monahii aflându-se în biserică la sfintele slujbe; ea este ocupația de căpetenie a monahilor la chilii și a pustnicilor isihăști.

Lucrarea acestei rugăciuni este strâns legată cu teologia Numelui Dumnezeiesc, are adânci rădăcini dogmatice; și, în chip armonios, însoțește conștiința dogmatică. În câteva din formele ei, ea devine, cu adevărat, foc arzător de patimi (Cf. Evr. 12: 29). În ea, se ascunde puterea dumnezeiască ce îi reînnoiește pe cei morți în păcate; care le iluminează mintea, dându-le posibilitatea să observe puterile ce acționează „în cosmos”; de asemenea, ne învrednicește să contemplăm cele ce se săvârșesc înlăuntrul inimii și minții noastre: „...pătrunde până la despărțitura sufletului și duhului, dintre încheieturi și măduvă, și destoinică este să judece simțirile și cugetările inimii” (Evr. 4: 12).

Lucrarea cucernică a acestei rugăciuni îl aduce pe om la întâlnirea cu multe energii care lucrează împotriva și sunt ascunse în văzduh. Adusă în stare de adâncă pocăință, ea pătrunde într-o zonă ce se află dincolo de hotarele „înțelepciunii înțelepților și ale științei celor învățați” (I Cor. 1: 19). În cele mai intense manifestări, ea cere fie o mare experiență, fie un îndrumător. Toți, fără excepție, trebuie să manifeste o mare vigilență, frică de Dumnezeu, răbdare. Atunci, ea devine o putere care unește duhul nostru cu Duhul lui Dumnezeu, care ne dă sentimentul prezenței vii a veșniciei înlăuntrul nostru.

Această rugăciune este un mare dar al Cerului, dăruit omului și omenirii.

Cât de importantă este petrecerea (să nu spun exercițiul) în rugăciune, ne-o arată experiența. Cred că este îngăduit să fac o parabolă cu viața noastră firească, să aduc câteva exemple cunoscute nouă din viața cotidiană. Sportivii, pregătindu-se pentru concursurile viitoare, vreme îndelungată repetă aceleași numere, pentru ca, în momentul întrecerii, toate mișcările deja asimilate să le execute repede, cu siguranță și, parcă, mecanic. De cantitatea exercițiilor, va depinde și calitatea execuției. Voi povesti acum o întâmplare ce s-a petrecut într-un cerc de persoane binecunoscute mie. Într-unul din orașele europene, doi frați s-au căsătorit aproape concomitent. Una din fete era doctor în medicină, inteligentă, deosebită și un caracter foarte puternic. Cealaltă era foarte frumoasă, vioaie, inteligentă, dar nu prea instruită. Când pentru amândouă s-a apropiat timpul să nască, s-au hotărât să experimenteze teoria ce apăruse nu de multă vreme a „nașterii fără dureri”. Cea dintâi, doctor în medicină, a priceput rapid întreg mecanismul acestui act și, după două-trei lecții de gimnastică, a renunțat la exerciții, încrezătoare că a înțeles totul și, la momentul potrivit, va pune în practică cunoștințele dobândite. Cealaltă avea cunoștințe primitive despre anatomie și despre corpul uman, dar nu era dispusă să se ocupe de partea teoretică a problemei și, cu asiduitate, a început să repete întregul complex de mișcări ale corpului, pe care, însușindu-le în mod corespunzător, s-a dus la operația ce o aștepta. Și ce credeți dumneavoastră? Prima, în momentul nașterii, de cum au început durerile, a uitat toate teoriile sale și a născut cu mare greutate și în dureri (Vezi Fac. 3: 16). A doua însă a născut fără dureri și aproape fără efort. Așa va fi și cu noi. *A înțelege „mecanismul” rugăciunii minții este ușor pentru omul contemporan cultivat. Urmează să se roage două-trei săptămâni cu o oarecare osârdie, să citească câteva cărți; și, la toate acestea, va putea și el să adauge ceva. Dar în ceasul morții, când întreaga noastră făptură este supusă unei ruperi violente, când creierul își pierde luciditatea și inima încearcă fie dureri puternice, fie slăbiciune, atunci toate cunoștințele noastre teoretice dispar și rugăciunea poate să se piardă.*

Este necesar să ne rugăm cu anii. Să citim puțin și numai ceea ce se găsește în atingere cu rugăciunea. Prin practicarea ei îndelungată, rugăciunea devine o natură a ființei noastre, o reacție firească la orice fenomen în sfera duhovnicească, fie lumină sau întuneric, apariție a sfinților îngeri sau a puterilor demonice, fie bucurie sau întristare, într-un cuvânt, în toată vremea și în toate situațiile. Cu o astfel de rugăciune, nașterea noastră pentru lumea de Sus poate cu adevărat să devină „o naștere fără dureri”.

Scurtă este cartea Noului Testament care ne descoperă ultimele profunzimi ale Existenței fără de început. De asemenea, teoria Rugăciunii lui Iisus nu necesită lungiri. Nu se poate descrie mulțimea încercărilor prin care trece sihastrul în lucrarea acestei rugăciuni, care, în mod straniu, poartă duhul omului la întâlnirea cu „puterile” ascunse ale cosmosului. Rugăciunea Numelui lui

Iisus stârnește lupta acestor puteri cosmice împotriva omului, mai bine zis: „a stăpânilor în tinericul acestui veac, a duhurilor răutății care sunt în văzduhuri” (Efes. 6: 12). Înălțându-l pe om în sferele ce stau la hotarele înțelepciunii omenești, această rugăciune, în formele ei cele mai înalte, are nevoie „de un înger credincios și îndreptător”.

În esența sa, Rugăciunea lui Iisus se află deasupra oricărei forme exterioare, dar, din punct de vedere practic, ca urmare a incapacității noastre de a petrece în ea „cu mintea curată”, de dragul disciplinei, credincioșii se folosesc de mătâni. La Sfântul Munte Athos, cele mai răspândite sunt mătâniile cu 100 de noduri, împărțite în patru părți (cu câte 25 de noduri fiecare). Numărul rugăciunilor și închinăciunilor pe zi și noapte se stabilește potrivit cu puterea fiecăruia și cu posibilitatea reală a vieții.

Rugăciunea Numelui lui Iisus se folosește în toate împrejurările

Cel ce crede cu aevărat că poruncile evanghelice sunt date de Unul Adevăratul Dumnezeu, acela soarbe din această credință putere pentru viața după chipul lui Hristos. Credinciosul nu-și permite o abordare critică a cuvântului lui Dumnezeu, ci se supune pe sine judecății. Astfel, el se recunoaște pe sine ca păcătos și se întristează pentru starea lui jalnică. Absența întristării pentru păcate este un indiciu că încă nu i s-a descoperit vederea acelu chip după care a fost conceput înainte de zidirea lumii. Cel care se căiește sincer nu caută o contemplare înaltă, ci el este neconținut ocupat de lupta cu păcatul, cu patimile. După curățirea de patimi, deși încă nedesăvârșită, în mod firesc și nu forțat, i se vor înfățișa lui orizonturi duhovnicești scăldate de Lumină, până atunci nebănuite; și mintea, și inima se vor extazia de Iubirea dumnezeiască. Atunci se reface firea noastră sfărâmată prin cădere și se vor întredeschide ușile în ținutul nemuririi.

Calea spre sfânta contemplare se așterne prin pocăință. Până când va stăpâni asupra noastră mândria sumbră, nefirească lui Dumnezeu, Lumina în Care nu se află nici un întuneric, până atunci, nu vom fi primiți în veșnicia Lui. Dar patima aceasta este deosebit de fină și noi înșine nu suntem în stare să-i sesizăm, până la capăt, prezența în noi. De aici, rugăciunea noastră osârdnică: „De cele ascunse ale mele, curățește-mă: Și, de cele străine, ferește pe robul Tău; de nu mă vor stăpâni, atunci fără prihană voi fi și mă voi curăți de păcat mare. Și vor bine-plăcea cuvintele gurii mele înaintea Ta, pururea, Doamne, Ajutorul meu și Izbăvitorul meu” (Ps. 18: 13-15). Nimeni dintre noi, fiii lui Adam, nu-și vede clar păcatele. Numai în orele de iluminare prin Lumina dumnezeiască, ne eliberăm de acești ochi înfricoșători. Și, dacă ne vine această Lumină, este bine să ne rugăm cu plâns:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Urmarea neabătută a poruncilor lui Hristos îl duce pe om la întâlnirea cu toate evenimentele posibile în sfera cosmică duhovnicească – omul nu este în stare nici să se împotrivescă, nici să înțeleagă cu claritate ce ucide și ce mântuiește. În disperare, el va chema Numele lui Dumnezeu Celui Viu. Și fericit va fi, dacă îl va cerceta pe el o rază de Lumină din hotarul de nepătruns al Dumnezeirii, care îi va descoperi natura autentică a oricărei arătări. Dar, dacă Lumina încă nu a venit, nu trebuie să ne înfricoșăm, ci să ne rugăm cu tărie: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-mă și, negreșit, va pogori în el puterea mântuitoare.*

La începutul acestei lucrări, noi nu dobândim căile arătate de Dumnezeu; noi tindem să evităm lupta dură cu focul aprins (I Petru 4: 12). Noi putem să ne arătăm într-o stare chinuitoare de neînțelegere: de ce Dumnezeu, Iubirea desăvârșită, a binevoit ca drumul spre El să aibă și momente înfricoșătoare? Noi ne rugăm ca El să ne descopere. Taina cărărilor mântuirii. Mintea noastră se iluminează treptat și inima adună putere să urmeze lui Hristos și, prin neînsemnatele noastre suferințe, să ne împărtășim cu suferințele Lui. *Este nevoie ca noi să încercăm și durere, și teamă, pentru a ni se deschide profunzimile existenței, pentru a deveni capabili de iubirea făgăduită. În afara suferințelor, omul devine un leneș duhovnicesc, un semiadormit, străin de iubirea lui Hristos. Având cunoștința despre acestea, atunci când inima noastră se aseamănă unui vulcan inactiv, trebuie să o încălzim chemând Numele lui Hristos:*

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-mă!

Și flacăra iubirii dumnezeiești cu adevărat se va atinge de inimă.

A dobândi rugăciunea Numelui lui Iisus înseamnă să dobândești veșnicia. *În cele mai grele clipe ale descompunerii organismului nostru fizic, rugăciunea „Iisuse Hristoase” devine veșmânt pentru suflet; când activitatea creierului încetează și toate celelalte rugăciuni devin imposibile pentru memorie și pentru pronunțare, atunci lumina vederii lui Dumnezeu, izvorâtă din Numele lui Iisus, devine organică duhului nostru.* După ce am văzut sfârșitul părinților noștri adormiți în rugăciune, nădejdea noastră rămâne puternic încredințată că pacea cerească, ce covârșește toată mintea, ne va îmbrățișa pentru vecie. „Iisuse, mântuiește-mă... Iisuse Hristoase, miluiește, mântuiește... Iisuse, mântuiește-mă... Iisuse, Dumnezeul meu”.

A-L cunoaște pe Dumnezeu este ceva solemn, liniștit, sfânt; trezește în suflet o profundă compătimire pentru toată omenirea. Acest atot-om este firea mea, trupul meu, viața mea și iubirea. Eu nu pot face abstracție de firea mea, nu pot să mă separ de trupul meu, sfâșiat mereu de vrăjmășia unor „celule” împotriva altora care – împreună! – formează un unic organism. Acest mare trup al atot-omului se găsește într-o stare continuă de rupere dureroasă a părților lui care nu se află în stăpânirea noastră. Durerea este nevindecabilă. Și aceasta este partea noastră în planul pământesc. Sufletul plânge în rugăciune până la epuizare, dar mântuirea nu vine altfel decât dacă oamenii, în libertatea lor, doresc acest lucru. *Iubiți pe vrăjmașii voștri – iată în ce constă vindecarea vieții istorice și mântuirea pentru veșnicie.* Cel care a cunoscut iubirea față de vrăjmași L-a cunoscut pe Domnul Iisus răstignit pentru dușmani, a anticipat, prin aceasta, și Învierea Sa, și Împărăția lui Hristos Biruitorul (vezi In. 17: 21-23; 11: 51-52; Efes. 2: 14-17; I Cor. 3: 22 ș. a.).

Doamne, Atotțiitorule, Hristoase Iisuse, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

În lumea existenței duhovnicești a omului, numai creștinismul este cinstit și cu experiența Luminii Dumnezeiești necreată, și cu bezna întunericului iadului. Plinătatea acestei cunoașteri se dă numai prin Hristos-Dumnezeu și în Duhul Sfânt. În istoria lucrării ascetice a părinților noștri, noi vedem că lor li s-a dat să contemple ființa întunericului din cele de dedesubt. Și aceasta, în așa măsură, că ei, oameni de o bărbăție excepțională, zeci de ani au plâns în hohote în rugăciunile lor. Dar cine poate povesti acestea? Celor lipsiți de o vie experiență, li se ascunde această taină. Se ascunde până la Judecata de Apoi (cf. Mt. 25: 31 ș.u.).

Doamne, Iisuse Hristoase, mântuiește-ne pe noi.

Mare este darul de a contempla veșnicia în Lumina cea de nepătruns a lui Dumnezeu. Cei care au încercat o asemenea fericire nu mai năzuiesc să dobândească valori vremelnice. Harul acestei puteri nu petrece stăruitor cu omul și Lumina în suflet se micșorează. Lipsirea de Un Astfel de Dumnezeu provoacă suferință întregii noastre ființe – dar *o astfel de părăsire este necesară tuturor și fiecăruia în parte, pentru ca nimeni să nu dormiteze prin mănăstiri, ci să continue a-L urma pe Domnul, Care S-a înălțat pe Golgota, cel mai înalt dintre toți munții în planul duhului.*

Iisuse, Mântuitorul nostru, mântuiește-mă pe mine, păcătosul

Când ne rugăm într-un loc liniștit și singuratic, atunci, nu rareori, tot felul de gânduri neferocitate se adună în jurul minții, împrăștiindu-i atenția de la inimă. Rugăciunea pare neroditoare, pentru că mintea nu participă la chemarea Numelui lui Iisus și numai buzele repetă cuvintele în mod mecanic. Când însă rugăciunea se termină, de obicei, gândurile se îndepărtează, lăsându-ne în pace. În acest fenomen de golire, există un sens: prin chemarea Numelui lui Dumnezeu, noi punem în mișcare ceea ce este tainic, ce se ascunde înăuntrul nostru; *rugăciunea se aseamănă snopului de raze de lumină aruncat într-un loc întunecos al vieții noastre interioare și care ne dezvăluie ce patimi sau afecțiuni e cuibăresc înăuntrul nostru.* În astfel de situații, trebuie să rostim cu tărie Numele Sfânt, pentru ca simțământul de pocăință să crească în suflet.

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Duhul nostru, nemuritor după planul lui Dumnezeu, se istovește în temnița patimilor păcătoase. Cu cât durerea noastră este mai profundă, conștientizând depărtarea noastră de Dumnezeu, cu atât este mai tensionat avântul sufletului către Dumnezeu și se roagă în mare tristețe, cu mult plânset, căutând unirea cu El. Și Acela nu disprețuiește inima înfrântă, ci vine la noi și inima adâncă a omului este conștientă de înrudirea cu El, prezentă și lucrătoare înăuntrul nostru. Din aceasta, se vede că și trupul nostru receptează suflarea Dumnezeului Celui Viu.

Iisuse, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi.

Moștenirea lăsată nouă de Părinți, învățătura și istorisirile despre darurile lui Dumnezeu cuprind, de asemenea, și îndrumări despre căile ce duc la vederea lui Dumnezeu; adică, la acea luptă dusă de ei, în lumea lor lăuntrică, cu legea păcatului (Rom. 7: 23), cu această urmare tragică – a primei și marii căderi a omului. Cel care a intrat pe tărâmul luptei multiple pentru dobândirea sfintei veșnicii se întâlnește, între altele, cu necesitatea de a se opune influenței demoralizatoare a lumii înconjurătoare, care ne îndepărtează de rugăciune. Cel mai bun scut este însă:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Numele lui Iisus Hristos este pentru credincioși asemenea unui zid înalt de cetate. Nu îi este ușor dușmanului ca, prin înșelăciune, să pătrundă înlăuntru prin porțile grele, de metal, dacă atenția noastră nu se împrăștie asupra lucrurilor exterioare. Rugăciunea Numelui lui Iisus dă putere sufletului nu numai să se împotrivescă influențelor negative din afară, ci, încă mai mult, îi dă posibilitatea să influențeze mediul în care trăim. Pacea și iubirea care se înmulțesc devin un izvor de rugăciune fierbinte pentru întreaga lume. Duhul lui Hristos ne scoate pe noi la largimile iubirii care îmbrățișează toată zidirea. Sufletul, în astfel de împrejurări, se roagă:

Doamne, Iisuse Hristoase, Mântuitorul nostru, mântuiește-ne pe noi și lumea Ta.

Dumnezeu nu violează niciodată voința omului, dar și lui îi este cu neputință să-L silească spre a face ceva. În rugăciunea noastră, noi năzuim să ne înfățișăm în unitatea și în integritatea ființei noastre – înainte de toate, în unitatea minții cu inima. Pentru a atinge această unire fericită

a celor două importante forțe ale personalității noastre, noi nu alergăm la nici un fel de mijloace artificiale (psihotehnice). La început, noi obișnuim mintea să stea cu atenție la rugăciune, așa cum ne învață Părinții, adică: să rostim cu atenție Numele lui Iisus Hristos și celelalte cuvinte ale rugăciunii. *Chemarea atentă a Numelui lui Dumnezeu și silința zilnică de a trăi în duhul poruncilor Evangheliei duce la unirea firească a minții și a inimii într-o unică lucrare.*

În lupta noastră, niciodată nu trebuie să ne grăbim. Trebuie să înlăturăm ideea de a realiza cât mai mult într-un timp cât mai scurt. Experiența de veacuri ne arată că unirea obținută prin metode psihotehnice nu este de lungă durată și, ceea ce este mai important, nu unește duhul nostru cu Duhul lui Dumnezeu Celui Viu; iar noi avem de realizat mântuirea veșnică în sensul cel mai profund. Pentru aceasta, întreaga noastră fire trebuie să renască: din trupească, să devină duhovnicească. Atunci când Dumnezeu ne va considera capabili să primim harul Lui, nu va întârzia să vină la noi, răspunzând la smerita noastră chemare. Venirea Lui, câteodată, este atât de absorbitoare, încât inima și mintea, în întregime, sunt ocupate numai de El. Această lume văzută cedează locul unei alte realități, de sus. Mintea încetează să mai gândească discursiv, ea este numai atenție. Inima intră și ea într-o stare imposibil de descris – este plină de frică, dar de o frică cucernică, făcătoare de viață. Respirația devine reținută; Dumnezeu Se vede și înăuntru, și în afară. El umple totul și pe om în întregime: duhul (minte), inima (simțămintele) trăiesc strâns cu Dumnezeu.

Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Eu am îndrăznit să vorbesc despre faptul că monahul, de obicei, păstrează înlăuntrul săuprezența lui Iisus ca pe o taină prețioasă, din teama că Iisus Se dă la o parte din mulțime (cf. In. 5: 13). Cât am trăit în mănăstire, mi s-a dat a înțelege acest lucru, iar după plecarea în pustie, mi s-a arătat cu mai multă putere. Acolo, în singurătate, eu am simțit prezența lui Dumnezeu Celui Viu, până la uitarea de lume. Este imposibil să descrii în mod adecvat experiența acestor cercetări. Ele nu se repetă în aceeași formă și, aproape de fiecare dată, intervine ceva nou și o nouă logică.

Chemarea Numelui lui Iisus îmi amintesc că s-a contopit cu venirea (nevăzută) a Lui Însuși și, din acea clipă, acest Nume minunat – ca și alte nume dumnezeiești – au devenit pentru mine, mai mult ca înainte, canale de unire cu El. În acea vreme, eram deja iereu. Săvârșirea Sfintei Liturghii, de asemenea, primea un alt caracter; acesta nu era numai un act de cucernicie, ci și perceperea de către întreaga mea ființă a prezenței lui Dumnezeu Care săvârșea Taina. Atunci am simțit în profunzime sensul și realitatea cuvintelor Sfântului Vasile cel mare: „Tu ne-ai dăruit descoperirea tainelor cerești”. Da, Domnul ne descoperă și nouă, ultimilor dintre toți oamenii, taina sfintei lucrări preotești.

După aceasta, mi s-au lămurit mai multe sensuri ale realității slujirii liturgice. **Liturghia – ca act Dumnezeiesc – se însușește de toată făptura:** nu sunt probleme; dar cum e cu puțință? În fața iereului, aceasta este o evidență a faptului esențial: „Luați, mâncați – acesta este Trupul Meu... Beți, acesta este Sângele Meu”. Și înainte eu mă împărtășeam – nu fără credință, nu fără iubire, dar cu o conștiință mai puțin clară despre cele ce se petrec la Sfânta Liturghie. Prin chemarea Numelui lui Iisus Hristos, mi s-a dat experiența prezenței fericite și, în același timp,

înfricoșătoare, a Dumnezeului Celui Veșnic. Desigur, aceasta nu înseamnă că această logică este obligatorie pentru toți.

De la primele cuvinte ale Liturghiei: „Binecuvântată est Împărăția Tatălui și a Fiului, și a Sfântului Duh”, vine răspunsul milostiv al lui Dumnezeu. Nu întotdeauna cu aceeași intensitate. Canonul liturgic cere o atenție deosebit de responsabilă, cel mai înalt fiind momentul epiclezei. Iereu și, împreună cu el, toți cei prezenți în biserică se adresează lui Dumnezeu-Tatăl, să trimită pe Duhul Sfânt. Și Acesta Se coboară și săvârșește ceea ce s-a cerut în rugăciune.

Prin actul liturgic, eu am învățat să contemp lu viața lui Hristos-Omul. Înainte de a spune Apostolilor: „Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu”, El S-a rugat, în taină, Tatălui. El nu a spus aceste cuvinte ca Atotțiitor, ci ca Fiu al Omului, învățându-ne să nu facem nici un fel de mișcare interioară care să aibă caracter de autoadorare. Eu am pus acest precept la temelia viețuirii mele în Hristos. Eu mă rog Tatălui ca zidire a Lui, eu aștept mântuirea ca dar al iubirii de Sus, învierea o caut numai prin Hristos, sfințirea și iluminarea, numai prin Duhul Sfânt. Toți Acești Trei – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – în conștiința mea adâncă, sunt O Singură Viață, O Singură Împărăție, O Singură Lumină, O Singură Iubire. În Fiecare din Ei, este plinătatea absolută a lui Dumnezeu. Ei Se împărțesc în mine în chip nedespărțit. Ei Se unesc în mine în chip neamestecat. Acesta este veșnicul fapt al Existenței Dumnezeiești, pecetea după care însetez să o primesc prin conștientizarea deplinei mele nevrednicii.

Nașterea și apoi creșterea noastră pe pământ nu sunt altceva decât un proces creator în timpul căruia, noi asimilăm existența într-o măsură accesibilă nouă, cu nădejdea că această cunoaștere nedesăvârșită aici se va plini până la desăvârșire dincolo de hotarele acestei forme de viață. Când, în vederea noastră duhovnicească, se îmbină toate experiențele trăite de noi, ca într-un centru unic al persoanei noastre, când și iadul întunecos, și Lumina Necreată se unesc în duhul nostru ca niște realități cunoscute de noi, atunci vom începe să înțelegem semnificația numelui lui Iisus, adică Mântuitorul. El, Lumina neîncepută, S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, până la pogorârea la iad, pentru a-l scoate de acolo pe Adam. Și acum, noi Îl chemăm în rugăciune.

Iisuse, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, Mântuitorul nostru, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Numele lui Dumnezeu, dezvăluit oamenilor, a slujit ca legătură între noi și El. Cu Numele lui Dumnezeu, mai bine zis: cu toate Numele lui Dumnezeu, se săvârșesc în Biserică Sfintele Taine. În Numele lui Dumnezeu, trebuie să se facă orice lucru. Prin chemarea numelui Celui Preaînalt, prezența Lui devine vie și permanent simțită. Astfel, *prin rugăciune, se face un control interior neobosit asupra fiecărei mișcări a duhului nostru – nici un gând, nici un cuvânt nu se pot sustrage acesteia. Această urmare a rugăciunii neîncetate îngăduie să reducem păcatele noastre până la minimum posibil.*

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi.

„Învrednicește-ne, Doamne, în ziua aceasta, fără de păcat să ne păzim.” Așa ne rugăm în fiecare dimineață. Dar numai o prezență – fie și firavă – a Duhului lui Dumnezeu ne dă posibilitatea să petrecem cu duhul nostru într-o trezie activă. „Nimeni nu poate să-L numească

Domn pe Iisus, decât în Duhul Sfânt” (I Cor. 12: 3). Din nou ne convingem că, prin chemarea mintală a Numelui Domnului, ne ferim de greșeli în faptele și în cuvintele noastre.

Pentru ca lucrarea rugăciunii să ducă la acele rezultate despre care vorbesc cu căldură Părinții noștri, este necesar să le urmăm învățătura. Prima condiție – credința în Hristos ca Dumnezeu-Mântuitor; a doua – conștiința că suntem pierduți prin păcatele noastre. Această conștiință poate atinge asemenea profunzime, încât omul se simte mai păcătos decât alții: nu în virtutea unor acte păcătoase exterioare, ci ca o vedere a îndepărtării sale de Dumnezeu, ca un potențial purtător al răului.

Cu cât ne smerim mai mult întru pocăință, cu atât mai repede, rugăciunea noastră Îl dobândește pe Dumnezeu. Când pierdem însă smerenia, atunci nici un fel de fapte bune nu ne poate ajuta. Acțiunea în noi a mândriei, judecarea fraților, vrăjmășia față de aproapele – ne aruncă departe de Dumnezeu.

La Dumnezeu, trebuie să venim ca ultimii păcătoși și să ne osândim sincer întru toate. Nu trebuie să ne imaginăm nimic, nu trebuie să căutăm nimic în afară de iertare și de miluire. Aceasta trebuie să fie starea noastră interioară permanentă. Noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să nu mâhnim Duhul Sfânt cu patimile noastre mârșave, să nu pricinuim niciun rău aproapelui nostru. Noi ne rugăm să dobândim adevăratul sens al poruncilor lui Hristos și să trăim în acord cu ele. Noi Îl chemăm:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta. Și Dumnezeu ne aude, și mântuirea vine la noi. „Și cel care va chema Numele Domnului se va mântui” (Ioil 2: 32).

„Pocăiți-vă” (Mt. 4: 17). Noi trebuie să înțelegem corect chemarea lui Hristos, să ne schimbăm radical chipul vieții noastre interioare și concepția despre lume, relațiile noastre cu oamenii, să nu ucidem dușmanii, ci să-i biruim cu iubirea. Să ne amintim că nu există rău absolut. Absolut este numai Binele fără de început. Și Acest Bine ni S-a făgăduit nouă: „Iubiți pe vrăjmașii voștri... faceți bine celor ce vă urăsc... și veți fi desăvârșiți precum Tatăl vostru Cel din Cer desăvârșit este”. A te jertfi pentru frați este cea mai bună armă, spre a-i scoate din robia clevetitorului diavol și a le pregăti sufletele, să fie primite de Dumnezeu. Nu există om în care să nu fie prezentă, într-o oarecare măsură, lumina, pentru că Dumnezeu „luminează pe tot omul ce vine în lume” (In. 1: 9). Porunca: „nu te împotrivi răului” este cea mai eficientă formă de luptă cu răul. Când violenței i se răspunde cu aceleași mijloace, atunci crește dinamica universală a răului. Uciderea celor nevinovați transferă adesea, în chip nevăzut, forțele morale ale omenirii de partea aceluși bine pentru care a murit cel nevinovat. Nu același lucru se întâmplă când, de ambele părți, intervine aceeași dorință păcătoasă de a domina. Biruința prin forță fizică nu dăinuie veșnic. Dumnezeu fiind lumină sfântă și curată, Se retrage din fața criminalilor, ei cad de la izvorul cel unic de viață și mor: „Nu vă răzbunați singuri, iubiților, ci lăsați loc mâniei (lui Dumnezeu), căci scris este: A Mea este răzbuirea; Eu voi răsplăti, zice Domnul. Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele” (Rom. 12: 19-21).

Oamenii, purtători doar al unui adevăr relativ, în lupta lor fanatică pentru triumful ideilor lor, pervertesc integritatea existenței și, în final, o duc la distrugere. În orbirea lor, ei absolutizează

aspectul pozitiv al doctrinei lor politice și sunt gata să-i îndeparteze pe toți cei care ar fi vrut să vadă viața universului clădită pe principii mai corecte, mai umane și, desigur, înainte de toate, pe poruncile lui Hristos, omorât pentru predica iubirii Sale. În lumea contemporană, cuvintele lui Hristos capătă un caracter deosebit de actual: „Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama și nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul... și vă vor da pe voi (creștinii) spre asuprire; și vă vor ucide; și veți fi urâți de toate neamurile, pentru numele Meu... Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, dragostea multora se va răci... și atunci va veni sfârșitul” (Mt. 24: 6-14).

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Întreaga lume este cuprinsă de dezbinare – între state cu diferite orânduirii sociale, între rase și clase, între credințe și ideologii. Cu prezența mijloacelor contemporane de distrugere în masă, toți și pretutindena trăiesc într-o atmosferă de așteptare a nenorocirilor ce au să vină peste lume (Lc. 21: 26). Și, iată, noi ne găsim în fața unei împletituri de paradoxuri, greu e rezolvat. De o parte, noi nu putem rămâne liniștiți, deoarece aparținem familiei omenești; pe de altă parte, stau cuvintele lui Hristos: „Iar când vor începe să fie acestea, prindeți curaj și ridicați capetele voastre, pentru că răscumpărarea voastră se apropie” (Lc. 21: 28).

Noi însă nu părăsim arma puternică pe care ne-a lăsat-o Hristos, rugăciunea:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta; și, cât timp aceasta ne va fi practic posibil, ne rămâne săvârșirea jertfei euharistice.

„Și a făcut Domnul Dumnezeu pe om din pământ, și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut suflet viu” (Fac. 2: 7). Și noi așteptăm să ne unim cu El, chipul cel veșnic. Și El Însuși ne așteaptă pe noi cu iubire. Setea de Dumnezeu este o zăgrăvire permanentă a existenței noastre pământești. Însuși Hristos a strigat pe cruce: „Mi-e sete”. El a și „flămâzînt” (Mt.21: 18), a și însetat și S-a „istovit” (Lc. 12: 50), pentru ca noi să cunoaștem pe Tatăl. Și noi ne istovim pe pământ, întristați de priveliștea de coșmar a violențelor, uciderilor, a urii – și însetăm să ajungem la Tatăl, și chemăm Numele Fiului Său Cel Unul-Născut:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi.

„Atunci, le-a deschis mintea, ca să înțeleagă Scripturile. Și le-a spus că așa este scris și așa trebuie să pătimească Hristos, și să învieze din morți a treia zi. Și să se propovăduiască, în numele Său, pocăința la toate neamurile...” (Lc. 24: 45-47).

Dacă Numele lui Hristos ne dă bucuria cunoașterii tainei iubirii Celui fără de început față de noi, atunci, cu siguranță, vom iubi și noi acest Nume.

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule Unule-Născut, miluiește-ne pe noi.

Nouă ni s-a spus că „împărăția cerurilor se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Mt. 11: 12). Lupta îndelungată ne arată că în descoperirea evanghelică totul aparține unui sfânt și înalt plan. Lumina orbitoare a Dumnezeirii se reflectă în planul nostru, precum porunca:

„Iubiți pe vrăjmașii voștri... fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este” (Mt. 5: 44 și 48).

Numai sălășluirea în noi a Celui Ce ne-a dat această poruncă ne poate ajuta să o împlinim. De aici, și strigarea către El:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi.

Chemarea numelui Domnului ne unește cu El. Deseori, aceasta se întâmplă chiar atunci când cel ce se roagă încă nu pricepe CINE ESTE ACESTA (Mt. 21: 10) și se simte încă neclar puterea sfîntitoare ce izvorăște din Nume. Atunci noi, cu o energie maximă, chemăm minunatul nume:

Iisuse, Mântuitorul meu, miluiește-mă.

Sfânta Tradiție, cea mai prețioasă moștenire de la Domnul, ne învață să petrecem în *sărăcie duhovnicească* – ea ne dă *conștiința păcătoșeniei*. „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea. Dacă zicem că n-am păcătuit, Îl facem mincinos și cuvântul Lui nu este întru noi” (I Ioan 1: 8-10).

Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

În ce fel de tensiune trăiesc oamenii atinși de boli mortale, de exemplu cancerul, cu aceeași spaimă și, câteodată, mai mare, trăiesc unii oameni în care sălășluiesc patimi păcătoase, care îi îndepărtează de Dumnezeu. Unii ca aceștia se recunosc a fi „mai răi decât toți” și, în mod sincer, se văd în bezna întinericului. Atunci, ei concentrează o mare energie pentru rugăciunea de pocăință și mintea lor nu găsește alte cuvinte decât:

Iisuse, mântuiește-mă pe mine, păcătosul.

Este mântuitoare creșterea în noi a aversiunii față de păcat, care se schimbă în dușmănie față de sine. Altfel, noi suntem în pericol de a face casă bună cu păcatul, care este atât de fin și multilateral, încât, de obicei, nu-i observăm prezența în acțiunile noastre, chiar dacă acestea, după înfățișarea lor, sunt bune. Anevoios, dar minunat lucru este să te afunzi cu mintea în centrul nevăzut al personalității tale, cu chemarea numelui lui Iisus Hristos; fără credința în El, nimeni nu poate vedea iadul aducător de moarte, care lucrează înlăuntrul nostru. Printr-o astfel de luptă cu răul care sălășluiește în noi, ni se descoperă nu numai profunzimile propriei noastre existențe, ci și întunecimile tainice ale vieții cosmice. Astfel, duhul nostru cunoaște puterea sfântă a altei rugăciuni, a altui plan, grăind:

Doamne, Iisuse, Mântuitorul meu, miluiește-mă pe mine, blestematul.

Despre rugăciunea numelui lui Iisus Hristos, se poate vorbi în termenii Scripturii și ai operelor Sfinților Părinți, că este foc mistuitor (Evr. 12: 29), că este lumină, că luminează mintea noastră, capabilă să vadă tot ce se săvârșește înlăuntrul nostru. Se poate vorbi despre ea în cuvintele vrednice ale Epistolei către Evrei: „cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător, și mai

ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri” (Evr. 4: 12). Lucrarea acestei rugăciuni îl duce pe om la întâlnirea cu multe forțe ascunse în Cosmos. Ea provoacă o mare luptă împotriva omului din partea acestor forțe cosmice, mai bine spus: a „stăpânilor întinericului acestui veac, a duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri” (Efes. 6: 12). Această luptă este descrisă de Sfântul Ioan în Apocalipsă: „Ei l-au biruit (pe diavolul, ademenitorul întregii lumi) prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturiei lor și nu și-au iubit sufletul lor până la moarte” (Apoc. 12: 11).

Printr-o pocăință fierbinte, această rugăciune înalță duhul omului în sfere ce se află dincolo de hotarele atingerii „înțelepciunii înțelepților” (I Cor. 1: 1). În toate vremurile, Părinții s-au minunat de acest dar al lumii căzute:

Doamne, Iisuse Hristoase, Unule Sfânt, Unule adevărat Mântuitor al tuturor, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Această rugăciune, prin ultima sa realizare, ne unește deplin cu Hristos. Ipostasul omenesc nu se distruge, nu se dizolvă în Existența dumnezeiască precum o picătură de apă în ocean. Personalitatea omului este indestructibilă în veșnicie. EU SUNT – „Eu sunt... Adevărul și Viața”, ”Eu sunt lumina lumii” (In. 8: 58; 14: 6; 9:5). Existența, Adevărul, Lumina nu sunt noțiuni abstracte sau fenomene impersonale; nu sunt „ce”, ci sunt „CINE”. *Acolo unde nu există o formă personală de existență, nu există nici substanță vie.* Acolo, nu poate fi nimic: „Și, fără El, nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viață...” (In. 1: 3).

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Când, odată cu invocarea numelui lui Iisus, vine și Lumina necreată, atunci, în mod deosebit, ni se dezvăluie și valoarea acestui Nume; atunci, este posibilă și experiența „Împărăției lui Dumnezeu venind întru putere” (Mc. 9: 1).

Și noi ne rugăm:

Doamne, Iisuse Hristoase, Unule-Născut, Fiul Tatălui, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi.

Hristos ni l-a descoperit prin Sine pe Tatăl: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (In. 14: 9). Noi Îl cunoaștem pe Tatăl în măsura în care L-am cunoscut pe Fiul „Eu și Tatăl Meu una suntem” (In. 10: 30). Fiul Îl descoperă pe Tatăl și Tatăl mărturisește despre Fiul; și noi ne rugăm:

Fiule al lui Dumnezeu, Unule Născut, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi și lumea Ta.

Toate mi-au fost date de către Tatăl meu și nimeni nu cunoaște pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere” (Mt. 11: 27). *Pe Fiul, Îl cunoaștem în măsura în care petrecem în duhul poruncilor Lui.* Fără El, nu putem să ne ridicăm până la înălțimea făgăduită nouă, deoarece, în porunci, ni se descoperă însăși viața lui Dumnezeu. De aici, strigătul nostru către Dânsul:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule Cel fără de început al Tatălui, miluiește-mă pe mine; vino și Te sălășluiește în mine cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, după făgăduința Ta (cf. In. 14: 26). Doamne Iisuse, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

În Vechiul Testament, Numele Tatălui era cunoscut, dar el se contempla într-un întuneric de neînțeles. Hristos ni l-a arătat pe Tatăl cu o concretețe limitată la Sine. El a deschis adevărata dimensiune a ceea ce ni s-a dat până la El prin Moise și proroci: „Eu sunt întru Tatăl și Tatăl, întru Mine” (In. 14: 11); „Iar Eu și Tatăl Meu una suntem” (In. 10: 30); „Și le-am făcut cunoscut Numele Tău, și-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei și Eu în ei” (In. 17: 26). Cunoașterea Numelui Tatălui înseamnă și cunoașterea iubirii Tatălui față de noi.

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

A chema Numele lui Iisus cu deplina conștiință că ne duce spre Dânsul înseamnă să fim într-o unitate reală cu Sfânta și Dumnezeiasca Treime. Acest Dumnezeu ni s-a descoperit în relația Sa nouă cu omul – deja nu ca Ziditor, ci ca Mântuitor al Lumii, ca Lumina Adevărului și a veșniciei adevărate:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule Cel Veșnic al Tatălui, miluiește-ne pe noi.

Teologia Numelui și teologia icoanei au trăsături comune. Privind la icoana lui Hristos, noi intrăm cu duhul în contact personal cu El. Noi mărturisim existența Sa în trup. El este și Dumnezeu, și om. Noi mergem dincolo de culori și linii, în lumea minții, în lumea duhovnicească. Așa se întâmplă și la invocarea Numelui – noi nu ne oprim la sunete, noi trăim sensul. Sunetele se pot schimba în funcție de limbă, dar conținutul – cunoașterea care se cuprinde în Nume – rămâne neschimbat: *Doamne, Iisuse Hristoase, mântuiește-ne pe noi.*

Numai o invocare sonoră a Numelui Dumnezeiesc nu este suficientă: „Nu oricine Îmi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu Celui din ceruri. Mulți îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am scos demoni și în numele Tău minuni multe am făcut? Și atunci voi mărturisi lor: Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea” (Mt. 7: 21-23). Nu este ușor să auzim astfel de cuvinte. Înfricoșată este judecata lui Dumnezeu:

Doamne Iisuse, miluiește-mă și mă mântuiește pe mine, păcătosul.

Recunoscându-ne filiația noastră prin Hristos, să proslăvim pe Ziditorul nostru. Chemând Numele lui Iisus Hristos, Acesta să Se vădească în noi cu puterea-I și cu mărirea-I firească, să ne facă pe noi părtași slavei Sale și, prin acest Nume, să se sălășluiască pacea Lui în noi, pace care covârșește toată mintea (cf. In. 14: 24; Filip. 4: 7). După mulți ani de rugăciune întru acest Nume, să ne dea Dumnezeu să înțelegem plinătatea descoperirii cuprinse într-Însul: Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, Părintele veacului ce va să vie, Domn al păcii, Domnul Savaot (Is. 9: 6; 8: 18).

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Întru smerenie trebuie să chemăm numele lui Dumnezeu. Iată, Hristos, Stăpânul lumii, întrupându-Se ca om, S-a smerit pe Sine chiar până la moarte și moarte pe cruce. Și de aceea s-a preafînălțat Numele Lui mai mult decât orice nume. Nu numai în veacul acesta, dar și în cel viitor. „Tatăl L-a așezat de-a dreapta Sa, în ceruri... L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui Ce plinește toate întru toți” (cf. Efes. 1: 20-23).

Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi și Biserica Ta, și lumea Ta, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, ale Sfinților Apostoli și ale tuturor Sfinților Tăi celor din veac.

Calea arătată de Părinții noștri cere o credință puternică și o îndelungă răbdare, în contradicție cu contemporanii noștri, care încearcă să apuce toate darurile duhovnicești, inclusiv contemplarea nemijlocită a Dumnezeului Absolut, prin forță și într-un timp foarte scurt. Nu rareori, aceștia sunt predispuși să traseze o paralelă între rugăciunea Numelui lui Iisus și yoga sau meditația transcedentală etc. Consider că este absolut necesar să atrag atenția asupra primejdiei unei astfel de rătăcirii – primejdia de a confunda rugăciunea cu un simplu și facil mijloc „tehnic”, care ar duce la unirea nemijlocită cu Dumnezeu. *Vreau să subliniez în mod categoric deosebirea radicală dintre rugăciunea lui Iisus și toate celelalte teorii ascetice.* Se rătăcesc toți cei ce tind să se abată cu mintea de la tot ce este trecător, relativ și, astfel, să pășească peste un oarecare prag nevăzut, pentru a-și înțelege identitatea cu Izvorul a toată ființa, pentru a se întoarce la El, pentru a se uni cu El, cu Absolutul unanim și transpersonal, pentru a-și dizolva personalitatea în oceanul cel mai presus de minte, amestecând-o cu forma individualizată a existenței naturale. Eforturile ascetice de acest gen au dat unora posibilitatea de a se ridica până la contemplarea metalogică a ființei, la a încerca un oarecare fior mistic, la a cunoaște starea de tăcere a minții prin ieșirea ei din hotarele dimensiunilor temporale și spațiale. Prin astfel de experiențe, omul poate simți liniștea eliberării de fenomenele, în permanentă schimbare, ale lumii văzute; el își poate descoperi libertatea duhului de a contempla frumusețea minții.

Dezvoltarea ulterioară a acestui gen de ascetică impersonală a dus pe mulți la a confunda principiul dumnezeiesc cu însăși ființa umană, la tendința de autoadorare, tendință ce stă la temelia mării căderi, i-a făcut să creadă că zăresc în sine un oarecare „absolut”, care, în esență, nu este altceva decât reflectarea Absolutului Dumnezeiesc în omul zidit după chipul Său.

Eu nu doresc să enumăr toate varietățile intuițiilor mintale, dar afirm din propria experiență că Dumnezeu Adevărat, Cel Viu, adică Cel Ce este „o ontos on”, în toate acestea, nu există. Acesta este geniul firesc al duhului omenesc în mișcările lui sublime către Absolut. *Toate contemplațiile obținute pe această cale sunt autocontemplare, iar nu contemplarea lui Dumnezeu.* În aceste situații, noi descoperim pentru sine o frumusețe ce aparține încă zidirii și nu Existenței Inițiale. Prin toate acestea, omul nu-și poate agonisi mântuirea.

Începutul mântuirii autentice stă în primirea sinceră și totală a Descoperirii: Eu sunt Cel Ce sunt... Eu sunt Alfa și Omega (Apoc. 1: 10). Dumnezeu Absolutul Personal, Treimea Una în ființă și nedespărțită – pe aceasta se înalță întreaga noastră viață creștină. Acest Dumnezeu ne-a

chemat pe noi din neființă la această viață. Cunoașterea Acestui Dumnezeu Viu și pătrunderea în taina creației ne eliberează de întunericul propriilor noastre idei despre Absolut, ne salvează de atracția inconștientă și distrugătoare de a ne distra de la orice fel de existență-întâmplarea. *Am fost creați, pentru a ne împărtăși de Ființa Dumnezeiască.* Hristos ne-a arătat acest drum autentic: „Și strâmtă este poarta, și îngustă este calea care duce la viață” (Mt. 7: 14). Atingând adâncimile înțelepciunii Ziditorului, noi primim suferințele prin care se dobândește veșnicia dumnezeiască. Și, când ne va străluci Lumina Lui, atunci noi vom îmbina în sinea noastră contemplarea a două capete ale adâncului: pe de o parte, întunericul iadului; iar pe de altă parte, solemnitatea biruinței. Ființial, noi ne stabilim pe țărmul vieții dumnezeiești necreate. Și iadul își pierde puterea asupra noastră. Nouă ni se dă harul de a trăi starea Cuvântului Întrupat: a lui Hristos, Care S-a coborât la iad ca Un Biruitor. Atunci noi, cu puterea iubirii Sale, îmbrățișăm toată zidirea în rugăciunea: *Iisuse, Atotțiitorule Bune, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.*

Revelația Dumnezeului Personal atribuie tuturor acest minunat caracter. Existența nu este un oarecare proces cosmic, determinist, ci: Lumina nedescrisei iubiri dumnezeiești și a persoanelor create, libera mișcare a duhurilor realizată de o conștiință rațională. În afară de aceasta, nu există nici un sens în nimic, ci numai moarte. Însă rugăciunea noastră se transformă într-o întâlnire vie a persoanei noastre create cu Persoana Dumnezeiască, adică: cu ordinea absolută. Și se exprimă prin a ne adresa Cuvântului Tatălui:

Doamne, Iisuse Hristoase, Cuvântul Cel împreună fără de început al Tatălui Tău Cel fără de început, miluiește-ne pe noi; sălășluiește-Te întru noi, mântuiește-ne pe noi și lumea Ta.

Începutul cunoașterii înțeleptului plan pentru lume al Ziditorului și Dumnezeului nostru ne stimulează iubirea față de El și, în rugăciune, încercăm o nouă inspirație. Contemplarea Dumnezeieștii înțelepciuni în frumusețea lumii atrage duhul nostru spre un nou urcuș care, deja, ne desprinde de tot ce este creat. Această desprindere nu este o oarecare excursie filosofică în sfera ideilor pure, oricât ni s-ar părea ele de atrăgătoare; nici o operă poetico-literară, ci: acapararea întregii noastre ființe de energia unei vieți până atunci necunoscută nouă. La înălțarea duhului nostru mai presus de creație, ne ajută Evanghelia, în care noi începem să observăm Actul Dumnezeieștii Autoescoperiri. Aceasta este introducerea în harul teologiei, nu ca știință omenească, ci ca stare de relație cu Dumnezeu. *Cuvântul Domnului, nu-l judecăm după rațiunea noastră, ci noi înșine ne judecăm în lumina cunoașterii date.* În încercarea noastră firească de a face din cuvântul Evangheliei conținutul întregii noastre existențe, noi ne eliberăm de stăpânirea patimilor și, cu puterea lui Iisus, biruim răul cosmic ce se încuibează înlăuntrul nostru. Noi vom cunoaște în mod eficient că El, Iisus, este Dumnezeu-Mântuitorul în adevăratul sens al cuvântului și rugăciunea creștină se săvârșește prin chemarea neîncetată a Numelui Lui.

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, miluiește-ne pe noi și lumea Ta.

Marea întrebare, devenită tragică problemă pentru întreaga omenire: unde este Existența autentică și unde este mirajul imaginației noastre căzute? Unde este, cu adevărat, veșnicia vie și unde sunt atracțiile înșelătoare ale duhului nostru? Oare principiul persoane-ipostasuri este restrictiv prin sine însuși și, prin urmare, nedemn și neaplicabil în relația cu Dumnezeu sau cu

adevărat acest principiu este chipul Absolutului-Viu: Eu sunt Cel Ce sunt? De o hotărâre sau de alta, depinde întregul nostru viitor.

Dacă noi ne oprim la gândul că principiul persoanei este limitativ în sine însuși, atunci, în lupta noastră ascetică, noi vom face totul pentru a depăși în noi înșine acest principiu. Și invers: dacă noi îl vom primi ca pe unicul chip posibil al Existenței Absolute, atunci, în extaz, ne vom ruga: Tatăl nostru, Carele ești în ceruri... sau *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul Tatălui, miluiește-ne pe noi, unește-ne cu viața Ta, vindecându-ne pe noi de urmarea păcatului care ne ucide.*

Dacă făgăduința nemuririi, dată nouă în Hristos prin Înviere, este personală, atunci, nicidecum nu vom avea numai „dorința să scoatem haina noastră”, ci „să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață. Iar Cel Ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, Care ne-a dat nouă arvuna Duhului” (II Cor. 5: 4-5).

Hristoase Iisuse, Care Te-ai sculat din morți, miluiește-ne pe noi.

„V-am spus deci vouă că veți muri în păcatele voastre. Căci, dacă nu credeți că Eu sunt, veți muri în păcatele voastre” ((In. 8: 24). „Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut-o, și s-a bucurat” (In. 8: 56).

„M-am arătat Eu lui Avraam, lui Isaac și lui Iacob (cu numele) Dumnezeu Atotputernic, dar cu numele (Meu) Iahve, nu M-am descoperit lor” (Ieș. 6: 3).

„Că, dacă ați fi crezut lui Moise, ați fi crezut și Mie, căci despre Mine a scris acela...” (In. 5: 46). „Și, începând de la Moise și de la toți prorocii, le-a tâlcuit lor toate Scripturile” (Lc. 24: 27).

Și noi, în moartea noastră duhovnicească, am pierdut simțul păcatului și acum, fără Hristos și fără darul Sfântului Duh, nu-l putem vedea în noi. *Păcatul, în esența sa, este totdeauna crimă împotriva iubirii dumnezeiești.* Această crimă este posibilă, deoarece este îndreptată împotriva nu a altcuiva decât împotriva lui Eu sunt Cel Ce sunt, adică, împotriva Dumnezeului Absolut și personal – și relațiile noastre cu El sunt adânc personale. Nu există o altă credință, religie, unde să fie atât de bine descoperită taina păcatului. Iată, Sfântul Efrem Sirul, plin de Duhul Sfânt, se ruga: „Dăruiește-mi să-mi văd păcatele mele” și toți Părinții afirmă că a-ți vedea păcatul este mai de preț decât a-ți se arăta îngerii.

Și, astfel, cunoscând cele ascunse din veac, cu inima smerită, ne rugăm:

Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul, mântuiește-mă pe mine, cel căzut.

„Mare este taina drepte credințe. Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume. S-a înălțat întru slavă” (I Tim. 3: 16). Noi toți suntem urmașii lui Adam cel căzut prin căderea luciferică. *Omului, creat după chipul lui Dumnezeu, îi este firească ideea de îndumnezeire, dar problema constă în mijloacele prin care ajungem la realizarea acestui țel, a acestei misiuni.* Dacă noi suntem creație

și nu Principiul sau Existența originară, atunci *nu vom putea deveni „egali cu Dumnezeu”, ocolindu-L pe Acesta.*

Temelia vieții noastre este arătarea lui Dumnezeu în trup. *Dacă dorința de îndumnezeire este firească omului, atunci, Calea către aceasta este asimilarea vieții lui Dumnezeu, arătată nouă de El, în modul nostru de viață.* Noi trebuie să absorbim cuvântul Lui, Duhul Lui, să ne asemănăm Lui în toate manifestările noastre. Și, cu cât mai deplină va fi asemănarea noastră cu El în această lume, cu atât mai deplină și mai desăvârșită va fi îndumnezeirea noastră. Din nou, Apostolul Pave vorbește: „Iar cel ce se alipește de Domnul este un duh cu El” (Icor. 6: 17) și, de aceea, ne rugăm:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule Unule-Născut al Tatălui, Tu Singur ești nădejdea noastră, cu Tine și prin Tine ne du la Tatăl... miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Viața veșnică în sâmurile Sfintei Treimi este sensul chemării evanghelice. Este necesară autoconstrângerea, pentru că „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află” (Mt. 7: 14). Și, când noi, creștinii, nu suntem de acord să mergem împreună cu cei care nu o află, pentru că nu o voiesc, atunci, se creează conflicte – atunci, noi vom deveni fiii nedoriți ai lumii acesteia, aceasta fiind partea celor ce Îl iubesc pe Hristos. Când Domnul este cu noi, atunci toate suferințele pământului ni se par ușoare, pentru că noi – împreună cu El – am trecut de la moarte, la viață. Dar nu putem ocoli, câteodată, anumite perioade când Dumnezeu ne părăsește: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?,” (Mt. 27: 46). Și, dacă odată cu aceasta, noi suntem oropsiți de oameni, deznădejdea poate lua o formă foarte adâncă și atunci, noi Îl chemăm pe El, Cel Care a fost ispitit și poate să ajute celor ispitiți (Evr. 2: 18).

Doamne Iisuse, mântuiește-mă pe mine, cel ce mă înec, precum l-ai mântuit pe Petru (Mt. 14: 30).

În lupta rugăciunii, fiecare merge atât cât îi este accesibil. Nu este ușor să te regăsești pe tine însuși să afli hotarele propriilor tale forțe. *Conduși de Duhul Sfânt, Părinții nu încetează niciodată să se osândească pe sine ca fiind nevrednici de Dumnezeu.* În clipele de grea deznădejde, ei își permit să se retragă din ținutul beznei, unde stau cu duhul, pentru a da un răgaz sufletului și trupului și apoi merg din nou deasupra prăpastiei. Smerenia ascetică trebuie să se înrădăcineze tot mai mult în sufletul celui ce se roagă, ca și cum ea ar fi a doua natură. Scârbele și bolile sunt caracteristice preumblării noastre pământești. Fără acestea, nici unul din fiii lui Adam nu poate rămâne în smerenie. Cei care le rabdă se învrednicesc de darul smereniei lui Hristos (Mt. 11: 29), despre care Starețul Siluan spune că „ea este de nedescris”, deoarece aparține unui alt plan al existenței. Dobândirea acestui dar este posibilă prin chemarea neîncetată a Numelui lui Hristos în rugăciune:

Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeule Sfânt și Mare, Tu Însuși mă învață smerenia Ta... rogu-Te: miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Și astfel, *numai prin focul pocăinței, se retopește natura noastră; prin rugăciunea cu lacrimi, se omoară în noi rădăcinile patimilor. Prin chemarea Numelui lui Iisus, se curățește, renaște și*

se sfințește firea noastră: „Acum, voi sunteți curați, pentru cuvântul pe care vi l-am spus. Ramâneți în Mine...” (In. 15: 3; In. 17: 17). Și cum să rămânem întru El? „Vouă vi s-a dat Numele Meu și, în Numele Meu, Tatăl vă va da vouă tot ce veți cere. Dacă veți cere ceva în Numele Meu, Eu voi face” (In. 14: 14).

Doamne, Iisuse Hristoase, Unul cu adevărat fără de păcat, miluiește-mă pe mine, păcătosul.

Părinții noștri ne învață să ne rugăm în Numele lui Iisus, dar să nu schimbăm prea des formula. Dar, pe de altă parte, din când în când, acest lucru este necesar, pentru înnoirea atenției, pentru întărirea rugăciunii, atunci când mintea trece la contemplații teologice sau se lărgește inima, pentru a cuprinde întreaga lume. Astfel, prin Numele lui Iisus Hristos, putem acoperi orice eveniment interior sau exterior și această preaminunată rugăciune devine atotcuprinzătoare, universală, cosmică.

În loc de postfață

A scrie despre Părintele Arhimanrit Sofronie (+ 11 iulie 1993), este o mare îndrăzneală, ba chiar o nesăbuniță; cum să cutezi să scrii ceva despre un munte al lui Dumnezeu și încă: un munte sfânt, de vreme ce nu ești decât un biet firicel de praf înaintea staturii lui spirituale, de titan al Duhului? A nu scrie nu este nicidecum fără primejdie, căci atunci vor striga pietrele, adică oamenii împietriți la inimă, tulburați și încurcați sufletește, din cinci continente, care, vreme de zeci de ani, l-au cercetat la mănăstirea sa din Anglia, primind lumină, putere, cunoștință și o nădejde nouă prin rugăciunile și învățăturile Marelui Bătrân. Aflați în fața acestei dileme, cunoscându-ne și mărturisindu-ne nevrednicia și nedestoinicia și cerând iertare Părintelui Sofronie și cititorilor noștri, am optat în cele din urmă pentru a așterne pe hârtie firavele rânduri de față.

În luna iulie a acestui an, am avut fericitul prilej de a-l cerceta, la Sfânta Mănăstire Vatopedu din Sfântul Munte Athos, pe Gheronda Iosif, ucenicul și biograful Cuviosului (Gheron) Iosif Sihastrul. Într-un anumit context al convorbirii, pomenindu-se numele Părintelui Arhimandrit Sofronie, Gheronda Iosif a făcut o mică pauză și, trecând de la volubilitatea plină de bucurie și entuziasm duhovnicesc ce îl caracterizează, la un ton de adânc respect, a rostit, cu o voce lină, egală, ferm și răspicat, cu un simțământ de evlavie nespusă, cuvintele: „Pentru noi (athoniții), este *Sfântul Sofronie*.”

Desigur, numeroși sunt aceia care nu se îndoiesc, iar multora le este vădit faptul că Părintele Arhimandrit a ajuns la o măsură uimitor de înaltă, că a atins starea de fericire și de sfințenie. Dar o afirmație atât de categorică, auzită de la unul dintre cei mai de seamă părinți athoniți contemporani, care însuși a fost vreme de 11 ani (1947-1958) ucenicul unui alt mare râvnitor al înmunezeirii prin har, dă acestui fapt conotații și noime noi, de o însemnătate excepțională, deoarece este unanim recunoscută acrivia, competența, severitatea, îndelunga și mult socotita cumpănire cu care se pronunță aghioriții în acest sens.

Am putea, în cele ce urmează, să urmăim calea, mai adesea folosită, de a aduce, în sprijinul și spre întărirea afirmațiilor de mai sus, câteva cazuri și situații cu totul deosebite, cunoscute de noi de la oameni vrednici de crezare, care au avut fericirea de a-l vedea față către față și de a vorbi cu Părintele Arhimandrit; din acestea, ar scânteia în chip luminat minunatele harisme ce alcătuiau o parte a bogăției gândite a Cuvioșiei Sale, pe care, cu aspre osteneli, pocăință fierbinte și rugăciuni de foc, și-a agonisit-o cu sabia și cu arcul său într-o viață de aproape un veac, prin cumplite războaie nevăzute cu amoreii gândiți. Nu acesta este însă scopul nostru și aceasta, cu atât mai mult cu cât ucenici direcți ai Părintelui, care i-au stat în apropiere ani și zeci de ani și cunosc cu neasemănare mai mult decât noi despre viața sa de taină, nu au socotit oportun să dezvăluie încă întâmplări de acest gen. Ele, desigur, întăresc evlavia multora, sunt mult gustate și îndelung savurate de iubitorii de literatură ascetică, dar, totuși, nu constituie decât partea văzută a „aisbergului” care, în cea mai mare și mai însemnată dimensiune, rămâne ascuns. Aceasta este însă aceea care ne atrage mai mult, din pricina covârșitoarei ei originalități, frumuseți și a desăvârșitei pravoslavii. Iar acest mărgăritar de mult preț, căruia nu este nicidecum ușor să i se surprindă strălucirile nenumăratelor sale fațete (paradoxuri și antinomii adesea cu valoare de

unicate, care dovedesc continuitatea Revelației dumnezeiești în Ortodoxie), este învățătura sa, izvorătoare din operele Preacuvioșiei Sale.

Părintele Arhimandrit Sofronie este – în acest secol al confuziilor axiologice în atât de multe direcții – unul dintre puținii mari părinți care are învățătura sa proprie și a încredințat-o pe aceasta scrisului. Și nu este vorba de o învățătură oarecare, ci de aceea care i-a fost încredințată prin tainice sfătuiri de către Sfântul Stareț Siluan Athonitul; de aceea pe care, văzându-i dorirea sufletului întoarsă întru totul către cele cerești, însuși degetul Preasfântului Duh Dumnezeu i-a scris-o pe tablele inimii sale curățite prin pâraie de lacrimi, vărsate, mai întâi, pentru păcatul propriu, iar mai apoi, pentru tot Adamul și pentru întreaga lume a lui Dumnezeu.

Această învățătură, Părintele Arhimandrit o ascunde cu multă grijă și neasemuit de delicată smerenie, sub forma a numeroase istorisiri și mărturisiri autobiografice. Dar, dacă le vom privi cu atenția cuvenită, fiecare din acestea în parte și toate în ansamblul lor ne vor apărea ca trăsăturile de penel ale unui minunat pictor duhovnicesc, ce s-a făcut mai presus de sine și de lumea aceasta și care, pornind de la autoportretul său spiritual, a tins apoi să zugrăvească o frescă de dimensiuni cosmice; acest pictor mai are și darul să închipuiască pe Hristos prin credință, experiență și lucrare, în toate inimile care îi îngăduie aceasta.

Atunci când citează din Sfintele Scripturi, Părintele o face ca unul care, prin darul atotștiinței, a fost parcă martor și a văzut cele către care noi nu putem umbla decât prin credință. Din Sfânta Tradiție, în paginile cărții de față nu citează decât de 3-4 ori pe Sfântul Ioan Scărarul și pe Sfântul Isaac Sirul, iar aceasta, nicidecum pentru că nu i-ar cunoaște și nu i-ar iubi pe Sfinții Părinți, ci pentru că gândirea lor a devenit a lui, pentru că și prin Preacuvioșia Sa, Duhul poate vorbi astăzi bisericilor, precum vorbește de mii de ani prin Sfinții Proroci, prin Sfinții Apostoli și prin purtătorii de Dumnezeu Părinți.

Singurul citat mai lung este luat dein Cuvântul către Păstor al Sfântului Ioan Sinaitul, dar este atât de grăitor, că îl vom cita și noi integral: *„Cârmaci duhovnicesc este acela care a primit de la Dumnezeu și prin propriile sale osteneți o astfel de tărie duhovnicească, încât poate să izbăvească sufletul cuprins de orice beznă... Învățător adevărat este acela care, în mod nemijlocit, a primit de la Dumnezeu cartea duhovnicească a înțelepciunii, înscrisă în minte de degetul lui Dumnezeu, adică prin lucrarea iluminării, și nu ne trebuie alte cărți... Este necuviincios pentru învățători să dea sfaturi copiate din operele altora.”* Cunoaștem pe unii capabili să citeze la nesfârșit din opera acestui Sfânt Părinte, de maniera că un casetofon și un papagal ar putea plesni simultan de ciudă auzindu-i, dar tocmai acest citat întotdeauna îl „uită”...

„Nu poate naște fii duhovnicești decât cel ce însuși este născut de Sus”, afirmă Sfântul Simeon Noul Teolog. Unii ca aceștia, din care Dumnezeu a făcut luminători ai lumii, asemenea Lui, sunt capabili – afirmă cei ce au asemenea experiențe – fie și printr-o simplă privire, prin cinci, șase cuvinte pronunțate sau scrise, să dăruiască în câteva clipe cercetări nespuse de bogate în har, pe care mulți le-au căutat prin trudnice și neostoite osteneți, ani îndelungați, fără a le afla.

”Cârmaci duhovnicesc” mult ispitit, greu și îndelung încercat, „învățător adevărat” și înțelepțit de Sfinți și de Dumnezeu, Părintele Arhimandrit Sofronie poate, celor ce îi citesc și îi

recitesc scrierile cu evlavie, cu iubire de osteneală și de adevăr – potrivit unei exprimări dragi Cuviosului Părinte Paisie Athonitul – să le dăruiască atât cât sunt dispuși și hotărâți să primească: fie o „ciocolată duhovnicească”, fie să îi „aboneze la cofetăria paradisiacă”. Să nu lipsim de acum mai mult de la ospățul bunătăților nesticăcioase, ce ni se oferă cu atâta mărinimie, smerenie și dragoste părintească.

Editorii

27 iulie 1998

La prăznuirea Sfântului Slăvitului

Mare Mucenic Pantelimon,

Tămăduitorul, doctorul cel fără de arginți

Și făcătorul de minuni.